

**T.C.
HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ
SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ**

**ERGENLERİN AİLE BÜTÜNLÜK DUYGU DÜZEYLERİ İLE
SANAL ZORBALIK VE MAĞDURİYET DÜZEYLERİ
ARASINDAKİ İLİŞKİNİN İNCELENMESİ**

Merve ERTOP

**Çocuk Gelişimi ve Eğitimi Programı
YÜKSEK LİSANS TEZİ**

**ANKARA
2022**

**T.C.
HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ
SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ**

**ERGENLERİN AİLE BÜTÜNLÜK DUYGU DÜZEYLERİ İLE
SANAL ZORBALIK VE MAĞDURİYET DÜZEYLERİ
ARASINDAKİ İLİŞKİNİN İNCELENMESİ**

Merve ERTOP

**Çocuk Gelişimi ve Eğitimi Programı
YÜKSEK LİSANS TEZİ**

**TEZ DANIŞMANI
Doç. Dr. Haktan DEMİRCİOĞLU**

ANKARA

HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ
SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
ERGENLERİN AİLE BÜTÜNLÜK DUYGU DÜZEYLERİ İLE SANAL ZORBALIK VE
MAĞDURİYET DÜZEYLERİ ARASINDAKİ İLİŞKİNİN İNCELENMESİ

Merve ERTOP

Doç. Dr. Haktan DEMİRCİOĞLU

Bu tez çalışması 28/06/2022 tarihinde jürimiz tarafından “Çocuk Gelişimi ve Eğitimi Programı” nda yüksek lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Jüri Başkanı: *Dr. Öğr. Üyesi Alev ÜSTÜNDAĞ*
(Sağlık Bilimleri Üniversitesi)

Tez Danışmanı: *Doç. Dr. Haktan DEMİRCİOĞLU*
(Hacettepe Üniversitesi)

Üye: *Dr. Öğr. Üyesi Çiğdem AYTEKİN*
(Hacettepe Üniversitesi)

Bu tez Hacettepe Üniversitesi Lisansüstü Eğitim-Öğretim ve Sınav Yönetmeliğinin ilgili maddeleri uyarınca yukarıdaki jüri tarafından uygun bulunmuştur.

18 Ağustos 2022

Prof. Dr. Müge YEMİŞÇİ ÖZKAN
Enstitü Müdürü

YAYIMLAMA VE FİKRİ MÜLKİYET HAKLARI BEYANI

Enstitü tarafından onaylanan lisansüstü tezimin/raporumun tamamını veya herhangi bir kısmını, basılı (kağıt) ve elektronik formatta arşivleme ve aşağıda verilen koşullarla kullanıma açma iznini Hacettepe Üniversitesine verdiğimi bildiririm. Bu izinle Üniversiteye verilen kullanım hakları dışındaki tüm fikri mülkiyet haklarım bende kalacak, tezimin tamamının ya da bir bölümünün gelecekteki çalışmalarda (makale, kitap, lisans ve patent vb.) kullanım hakları bana ait olacaktır.

Tezin kendi orijinal çalışmam olduğunu, başkalarının haklarını ihlal etmediğimi ve tezimin tek yetkili sahibi olduğumu beyan ve taahhüt ederim. Tezimde yer alan telif hakkı bulunan ve sahiplerinden yazılı izin alınarak kullanılması zorunlu metinlerin yazılı izin alınarak kullandığımı ve istenildiğinde suretlerini Üniversiteye teslim etmeyi taahhüt ederim.

Yükseköğretim Kurulu tarafından yayınlanan “**Lisansüstü Tezlerin Elektronik Ortamda Toplanması, Düzenlenmesi ve Erişime Açılmasına İlişkin Yönerge**” kapsamında tezim aşağıda belirtilen koşullar haricince YÖK Ulusal Tez Merkezi / H.Ü. Kütüphaneleri Açık Erişim Sisteminde erişime açılır.

- o Enstitü / Fakülte yönetim kurulu kararı ile tezimin erişime açılması mezuniyet tarihimden itibaren 2 yıl ertelenmiştir. ⁽¹⁾
- o Enstitü / Fakülte yönetim kurulunun gerekçeli kararı ile tezimin erişime açılması mezuniyet tarihimden itibaren .. ay ertelenmiştir. ⁽²⁾
- o Tezimle ilgili gizlilik kararı verilmiştir.

10/05/2022

Merve ERTOP

1“Lisansüstü Tezlerin Elektronik Ortamda Toplanması, Düzenlenmesi ve Erişime Açılmasına İlişkin Yönerge”

- (1) *Madde 6. 1. Lisansüstü teze ilgili patent başvurusu yapılması veya patent alma sürecinin devam etmesi durumunda, tez danışmanının önerisi ve enstitü anabilim dalının uygun görüşü üzerine enstitü veya fakülte yönetim kurulu iki yıl süre ile tezin erişime açılmasının ertelenmesine karar verebilir.*
- (2) *Madde 6. 2. Yeni teknik, materyal ve metotların kullanıldığı, henüz makaleye dönüşmemiş veya patent gibi yöntemlerle korunmamış ve internetten paylaşılması durumunda 3. şahıslara veya kurumlara haksız kazanç imkanı oluşturabilecek bilgi ve bulguları içeren tezler hakkında tez danışmanının önerisi ve enstitü anabilim dalının uygun görüşü üzerine enstitü veya fakülte yönetim kurulunun gerekçeli kararı ile altı ayı aşmamak üzere tezin erişime açılması engellenebilir.*
- (3) *Madde 7. 1. Ulusal çıkarları veya güvenliği ilgilendiren, emniyet, istihbarat, savunma ve güvenlik, sağlık vb. konulara ilişkin lisansüstü tezlerle ilgili gizlilik kararı, tezin yapıldığı kurum tarafından verilir *. Kurum ve kuruluşlarla yapılan işbirliği protokolü çerçevesinde hazırlanan lisansüstü tezlere ilişkin gizlilik kararı ise, ilgili kurum ve kuruluşun önerisi ile enstitü veya fakültenin uygun görüşü üzerine üniversite yönetim kurulu tarafından verilir. Gizlilik kararı verilen tezler Yükseköğretim Kuruluna bildirilir. Madde 7.2. Gizlilik kararı verilen tezler gizlilik süresince enstitü veya fakülte tarafından gizlilik kuralları çerçevesinde muhafaza edilir, gizlilik kararının kaldırılması halinde Tez Otomasyon Sistemine yüklenir*

** Tez danışmanının önerisi ve enstitü anabilim dalının uygun görüşü üzerine enstitü veya fakülte yönetim kurulu tarafından karar verilir.*

ETİK BEYAN

Bu çalışmadaki bütün bilgi ve belgeleri akademik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi, görsel, işitsel ve yazılı tüm bilgi ve sonuçları bilimsel ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu, kullandığım verilerde herhangi bir tahrifat yapmadığımı, yararlandığım kaynaklara bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunduğumu, tezimin kaynak gösterilen durumlar dışında zgn olduğunu, Doç. Dr. Haktan DEMİRCİOğLU danışmanlığında tarafımdan üretildiğini ve Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Tez Yazım Yönergesine göre yazıldığını beyan ederim.

Merve ERTOP

TEŞEKKÜR

Yüksek lisans tez sürecim boyunca güler yüzü ve samimiyetiyle bilgisini deneyimini üzerimden esirgemeyen, donanımıyla beni mesleki olarak ileriye taşıyan, sorularıma sabırla ve ilgiyle cevap veren, yoluma ışık olan, lisans sürecimden beri örnek aldığım çok kıymetli tez danışman hocam Doç. Dr. Haktan DEMİRCİOĞLU'na,

Desteğini, ilgisini hep üstümde hissettiğim; varlığı, sevgisi, bilgisi ve ışığıyla bana güç katan, hayallerimi ve hayatımı paylaşmaktan zevk ve huzur bulduğum, hayatıma kattığı anlam, değer ve varlığıyla beni çok şanslı hissettiren, hayattaki en özel varlığım, dört yapraklı yoncam, canım eşim Bahadır ERTOP'a

Koşulsuz şartsız desteklerini, sevgilerini ve dostluklarını hep hissettiğim, fiziksel olarak her ne kadar uzak olsak da gönülden sımsıkı bağlı olduğum, bir telefon kadar yakınımda olan, “Merve az kaldı bitireceksin, bir şey de kalmamış ki” diyerek daima beni motive eden, varlıklarıyla dünyamı bahar bahçesine çeviren, hayattaki dostluk üzerine en büyük şansım olan iki değerli insan Sevda ÖNCÜL ve Nur Begüm DEMİREL'e,

Yüksek lisans sürecimde tanışıp arkadaşlık bağı kurduğum her daim yardımına koşan, her soruma bıkmadan ve içtenlikle yanıt veren iyi yürekli çok sevgili arkadaşım Başak ÇELİK'e ve yardımlarını esirgemeyen, sorunlarımda ve sorularımda hep yol gösteren Ar. Gör. Samet ATA'ya,

Çalışmamda kullandığım ölçekleri geliştiren, uyarlayan ve araştırmamda kullanmama izin veren değerli hocalarıma, veri toplama sürecindeki desteklerinden ve anlayışlarından dolayı kurum idarecilerime ve iş arkadaşlarıma, ölçekleri özenle dolduran ve doldurulmasına katkı sağlayan değerli öğrencilere ve okul idarecilerine,

Ve her kararında arkamda olup beni her koşulda destekleyen, evlatları olduğum için çok şanslı hissettiğim, güç ve sevgi kaynaklarım; biricik annem Nimet ABACI'ya ve canım babam Mehmet ABACI'ya; bu süreçte beni hep destekleyen; çok sevgili abim Sezai Can ABACI'ya, canım ablam Seda ÖZKOPARAN'a ve sevgili yengem Hülya ABACI'ya,

Teşekkürü tüm samimiyetimle bir borç bilirim.

ÖZET

Ertop, M. Ergenlerin Aile Bütünlük Duygu Düzeyleri ile Sanal Zorbalık ve Mağduriyet Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Çocuk Gelişimi ve Eğitimi Programı Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2022. Araştırmada ergenlerin aile bütünlük duygu düzeyleri ile sanal zorbalık ve mağduriyet düzeyleri ve arasındaki ilişkinin incelenmesi hedeflenmiştir. Araştırmanın evrenini 2020-2021 eğitim ve öğretim yılında Sakarya İl Milli Eğitim Müdürlüğü Adapazarı ilçesine bağlı kamu liselerinin 9. 10. 11. ve 12. sınıfına devam eden 15.081 ergen oluşturmaktadır. Araştırmanın örneklemini ise %5 hata payı ile 501 ergen (363’ü kız ve 138’i erkek) oluşturmuştur. Araştırma verileri “Kişisel Bilgi Formu”, “Siber Mağdur ve Zorbalık Ölçeği (SMZÖ)” ve “Aile Bütünlük Duygusu Ölçeği (ABDÖ)” ile toplanmıştır. Araştırmada nicel model yöntemi kullanılmıştır ve verilerin analizinde Kolmogorov-Smirnov, Bağımsız Gruplar T Testi, Mann Whitney-U Testi, Kruskal Wallis-H Testi, Bonferroni testi, Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA), Pearson Korelasyon Katsayısı ve Çoklu Regresyon kullanılmıştır. Aile Bütünlük Duygu Düzeyi Ölçeğinin Anlaşılabilirlik, Anlamlılık ve toplam puanları ile Siber Mağdur ve Zorbalık Ölçeği Ölçeği alt boyutlarından Dilsel Zorbalık, Kimlik Gizleme, Siber Sahtecilik ve toplam puanları arasında negatif yönlü bir ilişki bulunmuştur. Son olarak, Aile Bütünlük Duygu Düzeyi Ölçeği alt boyutlarından Anlaşılabilirlik, Anlamlılık ve toplam puanlarının (negatif etki) ergenlerde görülen sanal zorbalık ve mağduriyet davranışlarını yordamada istatistiksel olarak anlamlı bir etkisi olduğu görülmektedir. Bu kapsamda araştırma bulguları ilgili alanyazın incelenerek yorumlanmış ve önerilerde bulunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: ergenlik, aile bütünlük duygusu, sanal mağduriyet, sanal zorbalık

ABSTRACT

Ertop, M. Investigation of the Relationship Between Family Sense of Coherence Levels and Cyberbullying and Victimization Levels. Hacettepe University, Graduate School of Health Sciences, M. Sc. Thesis in Child Development and Education, Ankara, 2022. In the study, it was aimed to examine the relationship between adolescents' level of family sense of coherence and cyberbullying and victimization levels. The population of the research consists of 15,081 adolescents attending the 9th, 10th, 11th and 12th grades of public high schools in the Sakarya Provincial Directorate of National Education Adapazarı district in the 2020-2021 academic year. The sample of the study consisted of 501 adolescents (363 girls and 138 boys) with a 5% margin of error. The research data were collected with the “Personal Information Form”, “Cyber Victim and Bullying Scale (CVBS)” and “Family Sense of Coherence Scale (FSCS)”. Quantitative model method was used in the research and Kolmogorov-Smirnov, Independent Groups T Test, Mann Whitney-U Test, Kruskal Wallis-H Test, Bonferroni test, One-Way Analysis of Variance (ANOVA), Pearson Correlation Coefficient and Multiple Regression were used in the analysis of the data. A negative correlation was found between the Understandability, Significance and total scores of the Family Sense of Coherence Level Scale and the Linguistic Bullying, Identity Concealment, Cyber Forgery and total scores of the Cyber Victim and Bullying Scale sub-dimensions. Finally, it is seen that the Comprehensibility, Significance and total scores of the Family Sense of Coherence Level Scale sub-dimensions (negative effect) have a statistically significant effect on predicting cyberbullying and victimization behaviors in adolescents. In this context, the research findings were interpreted by examining the relevant literature and suggestions were made.

Key Words: adolescence, family sense of coherence, cyber victimization, cyber bullying

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
ONAY SAYFASI	iii
YAYIMLAMA VE FİKRİ MÜLKİYET HAKLARI BEYANI	iv
ETİK BEYAN	v
TEŞEKKÜR	vi
ÖZET	vii
ABSTRACT	viii
İÇİNDEKİLER	ix
SİMGELER VE KISALTMALAR	xii
TABLolar	xiii
1. GİRİŞ	1
1.1 Kapsam	1
1.2 Amaç	4
1.3 Varsayımlar	5
1.4 Sınırlılıklar	5
2. GENEL BİLGİLER	6
2.1. Zorbalık	6
2.1.1. Zorbalık Türleri	7
2.1.2. Zorbalık ile İlgili Yurt İçinde Gerçekleştirilmiş Araştırmalar	8
2.1.3. Zorbalık ile İlgili Yurt Dışında Gerçekleştirilmiş Araştırmalar	10
2.2. Sanal Zorbalık	12
2.2.1. Sanal Zorbalık Türleri	13
2.2.2. Sanal Zorbalığın Gerçekleştiği Araçlar	15
2.2.3. Sanal Zorbalığın Nedenleri	18
2.2.4. Sanal Mağduriyet ve Nedenleri	19
2.2.5. Sanal Zorbalığın Etkileri	21
2.2.6. Sanal Zorbalık ve Mağduriyet ile İlgili Yurt İçinde Gerçekleştirilmiş Araştırmalar	22
2.2.7. Sanal Zorbalık ve Mağduriyet ile İlgili Yurt Dışında Gerçekleştirilmiş Araştırmalar	26
2.3. Aile Bütünlük Duygusu	30
2.3.1. Aile Bütünlüğü İle İlgili Türkiye’de Gerçekleştirilmiş Araştırmalar	32

2.3.2. Aile Bütünlüğü İle İlgili Yurt Dışında Gerçekleştirilmiş Araştırmalar	34
3. GEREÇ ve YÖNTEMLER	35
3.1. Araştırmanın Modeli	35
3.2. Araştırmanın Evren ve Örneklemi	35
3.2.1. Araştırmaya Katılan Ergenlere İlişkin Demografik Dağılımlar	36
3.3. Veri Toplama Araçları	37
3.3.1. Kişisel Bilgi Formu	38
3.3.2. Siber Mağdur ve Zorbalık Ölçeği (SMZÖ)	38
3.3.3. Aile Bütünlük Duygusu Ölçeği (ABDÖ)	39
3.4. Veri Toplama Süreci	39
3.5. Verilerin Analizi	40
4. BULGULAR	42
4.1. Araştırmada Kullanılan Ölçklere Yönelik Tanımlayıcı ve İstatistikî Bulgular	42
4.2. Demografik Değişkenler Açısından Siber Mağdur ve Zorbalık Ölçeğine Yönelik Bulgular	44
4.3. Demografik Değişkenler Açısından Aile Bütünlük Duygusu Ölçeğine Yönelik Bulgular	64
4.4. Siber Mağdur ve Zorbalık Ölçeği ve Aile Bütünlük Duygusu Ölçeği Puanlarının İlişkinine Yönelik Korelasyon Analizi	78
4.5. Aile Bütünlük Duygusu Ölçeğinin Siber Mağdur ve Zorbalık Ölçeği Puanını Yordamasına İlişkin Çoklu Doğrusal Regresyon Analizi	86
5. TARTIŞMA	89
5.1. Ergenlerin Sanal Zorbalık ve Mağduriyetlerine İlişkin Bulguların Tartışılması ve Yorumlanması	89
5.2. Ergenlerin Aile Bütünlük Duygusuna İlişkin Bulguların Tartışılması ve Yorumlanması	95
5.3. Siber Zorba- Siber Mağdur Ölçeği ve Aile Bütünlük Duygu Düzeyi Ölçeği İlişkileri Arasındaki Korelasyon ve Regresyon Analizi Sonuçlarına Yönelik Bulguların Tartışılması ve Yorumlanması	99
6. SONUÇ VE ÖNERİLER	102
7. KAYNAKLAR	108
8. EKLER	120
EK 1. EVREN SAYISINI BULMAYA YÖNELİK İSTATİSTİKSEL VERİ	120
EK 2. ETİK KOMİSYON İZİNİ	121
EK 3. SAKARYA İL MİLLİ EĞİTİM MÜDÜRLÜĞÜ İZİNİ	122
EK 4. KATILIMCI ONAM FORMU	123

EK 5. VELİ ONAY FORMU	124
EK 6. KİŞİSEL BİLGİ FORMU	125
EK 7. SİBER MAĞDUR VE ZORBALIK ÖLÇEĞİ (SMZÖ) İÇİN İZİN	126
EK 8. AİLE BÜTÜNLÜK DUYGU DÜZEYİ ÖLÇEĞİ İÇİN İZİN BELGESİ	127
EK 9. TURNİTİN DİJİTAL MAKBUZ	128
EK 10. ORJİNALLİK RAPORU	129
9. ÖZGEÇMİŞ	130

SİMGELER VE KISALTMALAR

- ABDÖ** : Aile Bütünlük Duygusu Ölçeği
SMZÖ : Siber Mağdur ve Zorbalık Ölçeği
TDK : Türk Dil Kurumu

TABLOLAR

Tablo	Sayfa
3.1. Araştırma kapsamındaki ergenlere ilişkin demografik özelliklerin dağılımı.	36
4.1. Siber Mağdur ve Zorbalık Ölçeğinden elde edilen puanların ortalamaları, standart sapmaları, minimum ve maximum değerleri.	43
4.2. Siber Mağdur ve Zorbalık Ölçeğinden elde edilen puanların ortalamaları, standart sapmaları, minimum ve maximum değerleri.	44
4.3. Siber Mağdur ve Zorbalık Ölçeği alt boyutları ve toplam puanın cinsiyet değişkenine göre farklılaşıp farklılaşmadığının belirlenmesi amacıyla yapılan Man Whitney-U Testi analiz sonuçları.	45
4.4. Siber Mağdur ve Zorbalık Ölçeği alt boyutları ve toplam puanın sınıf değişkenine göre farklılaşıp farklılaşmadığının belirlenmesi amacıyla yapılan Kruskal Wallis H Testi analiz sonuçları.	47
4.5. Siber Mağdur ve Zorbalık Ölçeği alt boyutları ve toplam puanın kardeş sayısı değişkenine göre farklılaşıp farklılaşmadığının belirlenmesi amacıyla yapılan Kruskal Wallis H Testi analiz sonuçları.	48
4.6. Siber Mağdur ve Zorbalık Ölçeği alt boyutları ve toplam puanın anne yaş değişkenine göre farklılaşıp farklılaşmadığının belirlenmesi amacıyla yapılan Kruskal Wallis H Testi analiz sonuçları.	49
4.7. Siber Mağdur ve Zorbalık Ölçeği alt boyutları ve toplam puanın baba yaş değişkenine göre farklılaşıp farklılaşmadığının belirlenmesi amacıyla yapılan Kruskal Wallis H Testi analiz sonuçları.	50
4.8. Siber Mağdur ve Zorbalık Ölçeği alt boyutları ve toplam puanın anne çalışma değişkenine göre farklılaşıp farklılaşmadığının belirlenmesi amacıyla yapılan Man Whitney-U Testi analiz sonuçları.	50
4.9. Siber Mağdur ve Zorbalık Ölçeği alt boyutları ve toplam puanın baba çalışma değişkenine göre farklılaşıp farklılaşmadığının belirlenmesi amacıyla yapılan Man Whitney-U Testi analiz sonuçları.	52
4.10. Siber Mağdur ve Zorbalık Ölçeği alt boyutları ve toplam puanın anne öğrenim değişkenine göre farklılaşıp farklılaşmadığının belirlenmesi amacıyla yapılan Kruskal Wallis H Testi analiz sonuçları.	53
4.11. Siber Mağdur ve Zorbalık Ölçeği alt boyutları ve toplam puanın baba öğrenim değişkenine göre farklılaşıp farklılaşmadığının belirlenmesi amacıyla yapılan Kruskal Wallis H Testi analiz sonuçları.	55
4.12. Siber Mağdur ve Zorbalık Ölçeği alt boyutları ve toplam puanın algılanan elir düzeyi değişkenine göre farklılaşıp farklılaşmadığının belirlenmesi amacıyla yapılan Kruskal Wallis H Testi analiz sonuçları.	57
4.13. Siber Mağdur ve Zorbalık Ölçeği alt boyutları ve toplam puanın algılanan akademik başarı düzeyi değişkenine göre farklılaşıp farklılaşmadığının belirlenmesi amacıyla yapılan Kruskal Wallis H Testi analiz sonuçları.	59

- 4.14.** Siber Mağdur ve Zorbalık Ölçeği alt boyutları ve toplam puanın algılanan aile tutum değişkenine göre farklılaşp farklılaşmadığının belirlenmesi amacıyla yapılan Kruskal Wallis H Testi analiz sonuçları. 61
- 4.15.** Siber Mağdur ve Zorbalık Ölçeği alt boyutları ve toplam puanın aile içi iletişimden duyulan memnuniyet değişkenine göre farklılaşp farklılaşmadığının belirlenmesi amacıyla yapılan Kruskal Wallis H Testi analiz sonuçları. 63
- 4.16.** Aile Bütünlük Duygusu Ölçeği alt boyutları ve toplam puanın cinsiyet değişkenine göre farklılaşp farklılaşmadığının belirlenmesi amacıyla yapılan Man Whitney-U Testi analiz sonuçları. 65
- 4.17.** Aile Bütünlük Duygusu Ölçeği alt boyutları ve toplam puanın sınıf değişkenine göre farklılaşp farklılaşmadığının belirlenmesi amacıyla yapılan Kruskal Wallis H Testi analiz sonuçları. 66
- 4.18.** Aile Bütünlük Duygusu Ölçeği alt boyutları ve toplam puanın kardeş sayısı değişkenine göre farklılaşp farklılaşmadığının belirlenmesi amacıyla yapılan Kruskal Wallis H Testi analiz sonuçları. 67
- 4.19.** Aile Bütünlük Duygusu Ölçeği alt boyutları ve toplam puanın anne yaş değişkenine göre farklılaşp farklılaşmadığının belirlenmesi amacıyla yapılan Kruskal Wallis H Testi analiz sonuçları. 68
- 4.20.** Aile Bütünlük Duygusu Ölçeği alt boyutları ve toplam puanın baba yaş değişkenine göre farklılaşp farklılaşmadığının belirlenmesi amacıyla yapılan Kruskal Wallis H Testi analiz sonuçları. 69
- 4.21.** Aile Bütünlük Duygusu Ölçeği alt boyutları ve toplam puanın anne çalışma değişkenine göre farklılaşp farklılaşmadığının belirlenmesi amacıyla yapılan Man Whitney-U Testi analiz sonuçları. 70
- 4.22.** Aile Bütünlük Duygusu Ölçeği alt boyutları ve toplam puanın baba çalışma değişkenine göre farklılaşp farklılaşmadığının belirlenmesi amacıyla yapılan Man Whitney-U Testi analiz sonuçları. 71
- 4.23.** Aile Bütünlük Duygusu Ölçeği alt boyutları ve toplam puanın anne öğrenim değişkenine göre farklılaşp farklılaşmadığının belirlenmesi amacıyla yapılan Kruskal Wallis H Testi analiz sonuçları. 72
- 4.24.** Aile Bütünlük Duygusu Ölçeği alt boyutları ve toplam puanın baba öğrenim değişkenine göre farklılaşp farklılaşmadığının belirlenmesi amacıyla yapılan Kruskal Wallis H Testi analiz sonuçları. 73
- 4.25.** Aile Bütünlük Duygusu Ölçeği alt boyutları ve toplam puanın algılanan aile gelir düzeyi değişkenine göre farklılaşp farklılaşmadığının belirlenmesi amacıyla yapılan Kruskal Wallis H Testi analiz sonuçları. 74
- 4.26.** Aile Bütünlük Duygusu Ölçeği alt boyutları ve toplam puanın algılanan akademik başarı düzeyi değişkenine göre farklılaşp farklılaşmadığının belirlenmesi amacıyla yapılan Kruskal Wallis H Testi analiz sonuçları. 75
- 4.27.** Aile Bütünlük Duygusu Ölçeği alt boyutları ve toplam puanın algılanan aile tutum değişkenine göre farklılaşp farklılaşmadığının belirlenmesi amacıyla yapılan Kruskal Wallis H Testi analiz sonuçları. 76

- 4.28.** Aile Bütünlük Duygusu Ölçeği alt boyutları ve toplam puanın aile içi iletişimden duyulan memnuniyet değişkenine göre farklılaşıp farklılaşmadığının belirlenmesi amacıyla yapılan Kruskal Wallis H Testi analiz sonuçları. 77
- 4.29.** Siber Mağdur ve Zorbalık Ölçeği (Bana Yapıldı) ve Aile Bütünlük Duygusu Ölçeği değişkenlerinin korelasyon analiz sonuçları. 79
- 4.30.** Siber Mağdur ve Zorbalık Ölçeği (Ben Yaptım) ve Aile Bütünlük Duygusu Ölçeği değişkenlerinin korelasyon analiz sonuçları. 83
- 4.31.** Aile Bütünlük Duygusu Ölçeği alt boyut puanlarının Siber Mağdur ve Zorbalık Ölçeği (Bana Yapıldı) puanlarını yordamasına ilişkin çoklu doğrusal regresyon analizi sonuçları. 87
- 4.32.** Aile Bütünlük Duygusu Ölçeği alt boyut puanlarının Siber Mağdur ve Zorbalık Ölçeği (Ben Yaptım) puanlarını yordamasına ilişkin çoklu doğrusal regresyon analizi sonuçları. 88

1. GİRİŞ

Bu bölümde çalışmanın amacı, kapsamı, varsayımları, sınırlılıkları ve alt problemleri hakkında bilgi verilecektir.

1.1 Kapsam

Bilgi ve iletişim teknolojisi alanında yaşanan gelişmelerin hızla ilerlediği ve hayatın büyük bir alanında yer aldığı hatta yaşam üzerinde vazgeçilmez bir rol edindiği görülmektedir. Cep telefonu, tablet, bilgisayar, televizyon gibi teknolojik ürünlerinin kullanımındaki artış, kişilerin günlük yaşamında büyük kolaylıklar sağlamakta olup banka işlemlerinin, çeşitli resmi başvuruların, her türlü alışveriş ve görüşmelerin yapılması gibi zaman alacak birçok işlemin zamandan tasarruf edilerek gerçekleştirilmesine imkan sağlamaktadır. Bununla birlikte gençlerin özellikle ergenlerin büyük bir çoğunluğu elektronik iletişim araçlarını sosyal hayatlarında çok gerekli araçlar olarak görmekte (1) ve bu araçlar arkadaşlık kurma, sohbet etme, karşılıklı anlık bilgi alışverişinde bulunma gibi çevrim içi ortamda sosyalleşmelerine olanak sağlamaktadır.

2021 yılında dünya genelinde internet kullanımına bakıldığında, çevrim içi kullanımın 2021'de Ocak 2020'ye göre %7,3'lük bir artışla (316 milyon yeni kullanıcı) 4,66 milyara ulaştığı, sosyal medya kullanıcılarının ise son 12 ayda 490 milyon artarak 4,20 milyarı aştığı ve dünya nüfusunun yaklaşık %53'ünün sosyal medya kullandığı bilinmektedir. Türkiye'de ise Ocak 2021'de 66 milyon internet kullanıcısı olduğu, bu da nüfusun yaklaşık %77'sinin internet kullanmakta olduğu ve kullanıcı sayısının geçtiğimiz yıla göre 3,7 milyon arttığı ve Ocak 2021'de 60 milyon civarı sosyal medya kullanıcısı olduğu belirlenmiştir (2). Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) 2021 verilerine göre ise internet kullanım oranının 2021 senesinde 16–74 yaş grubundaki kişilerde %82,6'ya ulaştığı, bu oranın bir önceki sene %79 olduğu belirlenmiştir. İnternet kullanım oranı cinsiyet faktörüne göre incelendiğinde ise erkeklerde %87,7, kadınlarda %77,5 olduğu görülmüştür (3). 2020 internet kullanıcılarının verilerine göre ise dünya genelindeki ortalama bir internet kullanıcısı her gün yaklaşık 7 saat çevrim içi ortamda vakit geçirmektedir (2). Verilen istatistikler üzerinden her geçen gün internet kullanımının arttığı söylenebilir.

İnternetin sağladığı kolaylıkların yanı sıra bireyleri olumsuz pek çok yönden etkileyecek zararlı yönü olduğu da yadsınamaz bir gerçektir. Çevrim içi ortamda bulunan örseleyici/ cinsel içerikli video, fotoğraflar, sanal dolandırıcılık, internet ortamında yapılan tehdit/ şantaj gibi pek çok uygunsuz, zarar verici yeni içerik yaşantıya dahil olmuştur. İnternetin yine kötü niyetli amaçlarla kullanımı sanal zorbalık olarak bilinen yeni bir problem alanının ortaya çıkmasını neden olmuştur (4). Sanal zorbalık çeşitli araştırmacılar tarafından elektronik zorbalık, siber zorbalık, çevrimiçi zorbalık, dijital zorbalık, internet zorbalığı çevrimiçi, zarar verme gibi kavramlarla adlandırılmıştır (5).

Belsey (6) sanal zorbalığı, bir kişi veya grupların başkalarına kasıtlı olarak zarar vermeyi amaçlayan tekrarlayıcı ve düşmanca davranışlarını desteklemek için bilgi ve iletişim teknolojilerinin kullanılması olarak tanımlamıştır. Arıcak (7) ise sanal zorbalığı, “bilgi ve iletişim teknolojilerini kullanarak bir birey ya da gruba, özel ya da tüzel bir kişiliğe karşı yapılan teknik ya da ilişkisel tarzda zarar verme davranışlarının tümü” olarak ifade etmiştir. Cambell (8), bir kişinin veya grubun e-posta, kısa mesaj, sohbet odaları, cep telefonu, cep telefonu kamerası ve web siteleri gibi çevrim içi alanları kullanarak karşı tarafa zarar verme ve aşağılamaya yönelik girişimleri olarak tanımlamıştır. Hinduja, S. ve Patchin (9), bir kişinin internette başka bir kişiyle tekrar tekrar dalga geçilmesi veya e-posta, kısa mesaj gibi elektronik ortamlarda birini kurban olarak seçerek yine tekrarlı ve sistematik şekilde kurban hakkında çevrimiçi olarak sevmediği bir şey yayınlaması olarak ifade etmiştir.

Sanal mağduriyet, bilgi ve iletişim teknolojileri aracılığıyla özel ya da tüzel bir kişiliğin; bir birey ya da grubun, ilişkisel ya da teknik tarzda zarar verici davranışlara maruz kalması ve bu davranışlardan maddi ya da manevi olarak mağduriyet yaşaması durumudur (10). Sanal mağdur ise sanal zorbalığa maruz kalan ve zorba tarafından zulüm gören kişi ya da kişiler olarak adlandırılır (11).

Arıcak ve ark.(12)’in 269 ortaokula devam eden öğrencilerle yaptığı çalışmada öğrencilerin %35,7’sinin siber zorba, %5,9’sünün siber kurban ve %23,8’inin hem siber zorba hem de siber kurban olduğu sonucu elde edilmiştir.

Özdemir (13)'in yaptığı çalışmaya göre ise, araştırmaya katılan öğrencilerim % 14'ünün son bir ay içinde sanal zorbalık davranışlarına maruz kaldığı, %10'unun ise başka kişilere sanal zorbalık yaptıkları, öte yandan sanal zorbalığın en sık yaşandığı sanal ve elektronik ortamların başında sosyal paylaşım siteleri ve cep telefonları olduğu ve bununla birlikte günlük internet kullanım süresi beş saati aşan bireylerin diğer gruplara göre daha fazla sanal zorbalık yaptıkları bilgisi edinilmiştir. Başka bir araştırmaya göre ise her on ergenin sekizinin evinde internet bulunduğu, bu yaygınlık sebebiyle sanal zorbalığın ergenlere okul saatleri haricinde akşam vakitleri ve hafta sonları bile zarar verebilen durum haline geldiği görülmektedir (14).

Sanal zorbalığın, zorbalığa maruz bırakılan ergenlerde çok sayıda olumsuz davranışa sebep olduğu, geleneksel zorbalıkta görülen fiziksel şiddetin aksine kişiye zihinsel, psikolojik ve sosyal açıdan daha büyük zararlar verdiği görülmüştür. Ergenlerin sosyal yaşamlarında, okul başarılarında ve okula devamlarında sorunlara yol açabilmektedir (15), ayrıca psikolojik ve zihinsel açıdan depresyon, öfke, düşmanlık, psikoz ve benzeri gibi sorunlara sebebiyet verdiği araştırmalarla ifade edilmiştir (16).

Yapılan bir araştırmaya göre mağdurların, uğradıkları zorbalığı bir otorite figürüne söylemede çekimser olduğu ve sadece %24'ünün mağduriyetleri hakkında ebeveynlerine bilgi verdiği sonucuna ulaşılmıştır (17). Oysaki aile tarafından uygulanacak sosyal destek bireydeki olumsuz yaşantıları önleyecek; gerektiğinde sorunu çözüme ulaştıracak güce sahiptir. Bu bağlamda aile içi dinamiklerin ve bütünlüğün kuvvetli olması önemlidir. Bütünlük duygusu yani uyum becerisi yüksek olan ailelerin zorlukları sağlıklı algılayarak anlaşılabilir kılıp durumu yönetebildiği, olumsuzluklarla başa çıkabildiği, engelleri ve güçlükleri çözebildiği aynı zamanda bu zorlukların ailenin bütünlük duygusunu arttırdığı kadar kişinin de bütünlük duygusunu arttırdığı ve güçlendirdiği bilinen bir olgudur (18). Bunun aksine bütünlük duygusu zayıf olan ailelerin çocuklarının aile bağlarının ve iletişimin zayıf olması sonucunda zorba olma olasılığının yüksek olabileceği veya kurban rolünde olsa dahi uğradıkları zorbalığı ailelerinden gelebilecek olası olumsuz tepkilerden dolayı söylemeyi reddedebileceği görüşler arasındadır.

Bu bilgiler ışığında kişinin bütünlük duygusu olduğu kadar ailenin de bütünlük duygusuna sahip olması (19), ve bütünlük duygusu yüksek olan ailelerin dışarıdan ve içeriden gelen stresörleri anlamlı kılıp anlaşılabilir bir şekilde yönetebilme becerisine hakim olması olası sanal zorbalık ve sanal mağduriyet durumlarını azaltabileceği yönünde düşünülmektedir. Bu nedenle aile bütünlük duygusu düzeylerinin sanal zorbalık ve sanal mağduriyete yordayıcı gücünün olabileceği ve etkileyebileceği, bundan dolayı da ergenlerin aile bütünlük duygu düzeyleri ile sanal zorbalık ve sanal mağduriyet düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi amaçlanmıştır.

1.2. Amaç

Alanyazın incelendiği zaman ergenler ve sanal zorbalık/ mağduriyet konusunda yapılmış birçok çalışma görülmekte fakat bu kavramların aile bütünlük duygusu ile karşılaştırıldığı herhangi bir çalışmaya rastlanılmamıştır. Yapılan araştırmada ergenlerin aile bütünlük duygu düzeyleri ile sanal zorbalık ve mağduriyet düzeylerinin ve bu değişkenler arasındaki ilişkinin incelenmesi temel amaçtır. Bu amaca ulaşabilme hususunda aşağıdaki alt problemlere cevap aranacaktır.

- 1- Ergenlerin aile bütünlük duygu düzeyleri onların cinsiyetlerine, sınıflarına, algıladıkları; aile tutumlarına, akademik başarılarına ve ekonomik durumlarına, aile içi iletişimden duydukları memnuniyete, kardeş sayılarına ve anne babalarının; yaşlarına, çalışma durumlarına ve eğitim düzeylerine göre anlamlı düzeyde farklılaşmakta mıdır?
- 2- Ergenlerin sanal zorbalık ve mağduriyet düzeyleri onların onların cinsiyetlerine, sınıflarına, algıladıkları; aile tutumlarına, akademik başarılarına ve ekonomik durumlarına, aile içi iletişimden duydukları memnuniyete, kardeş sayılarına ve anne babalarının; yaşlarına, çalışma durumlarına ve eğitim düzeylerine göre anlamlı düzeyde farklılaşmakta mıdır?
- 3- Ergenlerin aile bütünlük duygu düzeyleri ile sanal zorbalık ve sanal mağduriyet düzeyleri arasında bir ilişki var mıdır?

1.3. Varsayımlar

Bu araştırmada rneklemi oluşturan ergenlerin “Kişisel Bilgi Formu”nu, “Siber Mağdur ve Zorbalık leği”ni ve “Aile Bütünlük Duygusu leği”ni gerçeği yansıtır Şekilde doldurdıkları varsayılmıştır.

Sakarya Milli Eğitim Müdürlüğü’ne Adapazarı ilçesinde yer alan devlet liselerinde öğrenimlerine devam eden ergenlerden oluşan örneklemin evreni temsil ettiği varsayılmıştır.

1.4. Sınırlılıklar

Bu araştırma;

- Sakarya Milli Eğitim Müdürlüğüne bağlı Adapazarı ilçesinde yer alan kamuya bağlı ortaöğretim kurumlarında öğrenimlerine devam eden ergenler ile sınırlıdır.
- Sakarya Milli Eğitim Müdürlüğüne bağlı Adapazarı ilçesinde yer alan kamuya bağlı ortaöğretim kurumlarında lise son sınıfa devam eden öğrencilerin sayısının azlığı ile sınırlıdır.
- Araştırma ergenlerin veri toplama araçlarına verdikleri cevaplar ile sınırlıdır.
- Kullanılan “Siber Mağdur ve Zorbalık leği” ve “Aile Bütünlük Duygusu leği”nin ölçtüğü alt boyutlar ile sınırlıdır.

2. GENEL BİLGİLER

2.1. Zorbalık

Zorbalık üzerine ilk kapsamlı araştırmaları yapan Dan Olweus, ilk olarak okul sınırları içerisinde yapılan zorbalığı tanımlamış ve bir veya birden fazla öğrenci grubunun tekrarlı olarak zarar verici eylemlerde bulunması şeklinde ifade etmiştir. Birinin kasıtlı olarak yaralamaya, saldırmaya veya rahatsız etmeye çalışması karşı tarafa zarar veren, olumsuz ve zorba davranışlara örnektir. Söz konusu davranışlar fiziksel temasla olabileceği gibi hoş olmayan mimik ve jestler yapmak, dedikodu yapmak, gruptan dışlamak gibi sözel davranışlar da olabilir. Aynı zamanda zorbalık tek bir kişi veya bir grup tarafından gerçekleştirilebileceği, hedefin de tek bir birey-kurban- veya bir grup olabileceği bilinmektedir. Olweus'un farklı bir tanımı ise, daha çok okullarda ve çalışma alanlarında görülen çok yönlü bir kötü muamele biçimi olarak ifade eder. Bir kişinin veya kişilerin yine kişiler tarafından alay edilmeye, tehdit edilmeye, sosyal dışlanmaya, kişi hakkında asılsız söylentiler çıkarmaya ve yaymaya, fiziksel ve/veya duygusal saldırganlığa maruz kalma durumu olarak belirtir (20).

Yine Olweus (21), yaşlılar arasında yaşanan bir olayın zorbalık olarak tanımlanabilmesi için bazı kriterlerin söz konusu olabileceğini vurgulamıştır. Zorbanın mağdura oranla daha güçlü olması, yani kişiler arası güç dengesizliğinin bulunması, kasıtlı ve isteyerek zarar verme amacı gütmesi ve bu zarar verici davranışlarını tekrarlı meydana getirmesi durumlarında zorbalığın ortaya çıktığını ifade etmiştir.

Pellegrini ve Bartini (22), diğer akranlarına oranla daha iri ve daha güçlü olan gençlerin fiziksel, sözel veya ilişkisel saldırganlık gibi olumsuz eylemlerini tekrarlayarak akranlarına zarar vermesi durumu olarak ifade etmiştir. Roland (23) zorbalığı, bir kişi ya da bir grup tarafından kendini savunamayacak durumda olan bireye karşı yapılan ve süreklilik gösteren bir tür şiddet olarak tanımlamıştır. Schuster (24) ise zorbalığı, kendisini savunamayan bir bireyin tekrar tekrar ve uzun bir süre boyunca bir veya birkaç kişi tarafından doğrudan zarar görmesiyle gerçekleşen durum olarak ifade etmiştir. Bu tanımlamalar doğrultusunda, literatürde

akran zorbalığı üzerine, birçok tanım bulunmaktadır. Fakat ileriki çalışmalarda bazı eklemeler yapılmış olsa da bu tanımlar Olweus'un tanımına dayanmaktadır.

2.1.1. Zorbalık Türleri

Zorbalığın hedefinde birine kasıtlı olarak zarar verme amacı vardır. Fakat bu davranışın gerçekleşmesine bakıldığında farklı şekillerle, farklı yöntemlerle yapıldığı ve neticede birden çok türünün olduğu araştırmalarla gözlemlenmiştir.

Olweus (20), zorbalığın iki türünün olduğunu ve bunların doğrudan zorbalık ve dolaylı zorbalık olmak üzere ayrıldığını ifade etmektedir. Doğrudan zorbalık, zorbanın karşı tarafa açıktan yapmış olduğu vurma, alay etme, tehdit etme, eşyalarına kasıtlı olarak zarar verme gibi fiziksel veya sözel olan saldırıların bütünüdür. Bu türde zorba ve kurban karşı karşıya gelmektedir. Dolaylı zorbalık ise kurbanı sosyal ortamından uzaklaştırma, dışlama, dedikodu yayma, utandırma ve yalnızlaştırma gibi davranışlar aracılığı ile gerçekleşir ve bu durumda zorba ile kurban karşı karşıya gelmediği için zorbanın kim olduğunu anlamak güçleşir. Doğrudan zorbalık kadar zarar verici olduğu araştırmalarla bilinmektedir.

Olweus'tan sonra zorbalık üzerine çalışma yapan araştırmacılar zorbalığı sınıflandırmaya devam etmişlerdir. Bu bağlamda Galen ve Underwood (25) sosyal zorbalık kavramını tanımlamışlardır. Sosyal zorbalık, mağdurun benlik saygısına, sosyal statüsüne, popüleritesine, sosyal çevresi tarafından oluşturulmuş saygınlığına zarar verebilecek davranışların yanı sıra olumsuz yüz ifadelerinde bulunma, karalayıcı söylentiler çıkarma gibi yollarla da yapılan dolayısıyla sosyal duruşuna zarar verebilecek tüm davranışları içeren zorbalığın zarar verici türü olarak ifade edilmiştir. Bu türdeki amaç kişinin gruptaki yerine, saygınlığına, otoritesine zarar vermedir.

Shariff (26) ise zorbalığı açık (overt) ve gizli (covert) zorbalık olmak üzere iki formla açıklamıştır. Açık zorbalık; dayak, tekmeleme, cinsel dokunuş gibi fiziksel saldırganlıkları içerirken, gizli zorbalık mağdurun arkadaş gruplarından dışlanması, dedikoduya, karalayıcı söylemlere maruz kalması, tehdit ve sözlü tacize uğraması gibi davranışlarla karşı karşıya gelme durumu olarak ele almıştır. Genellikle gizli zorbaların kurbanların eşcinsel veya özel ihtiyaca gereksinim duyma, ırkının veya

lehçesinin farklı olması kısacası genelin dışında olma durumlarını kullandıkları bilinmektedir.

Elliot ise zorbalığı; bedensel, sözel, duygusal ve cinsel zorbalık olarak dört şekilde kategorize etmiştir. Bedensel zorbalık; tekme atma, itme, saç- kulak çekme, yumruklama, bedensel kaba şaka, silah veya bıçak ile saldırıda bulunma ya da korkutma amaçlı kullanılan şiddettir. Sözel zorbalık alay etme, söylenti çıkarma ve yayma, çirkin lakap takma, sözel kaba şaka, kişi hakkında incitici not yazma, tehdit etme gibi davranışlardır. Duygusal zorbalık ayrımcılık yapma, gruptan dışlama, eşyalarına kasıtlı şekilde zarar verme, aşağılama eşyalarını ya da parasını zorla gasp etme, kasıtlı olarak arkadaşça davranmama gibi davranışlardır. Cinsel zorbalık ise elle taciz, sarkıntılık, cinsellik içeren söylemlerde bulunma davranışlarını içerir (27).

2.1.2. Zorbalık ile İlgili Yurt İçinde Gerçekleştirilmiş Araştırmalar

Ateşpolat ve Bıçakçı (28), Ankara'da bulunan özel kolejlerde 9. 10. ve 11. eğitimlerine devam eden 155 ergen ile yaptıkları araştırmada, akran ilişkisi ile akran zorbalık seviyeleri arasındaki korelasyonun araştırmayı amaçlamışlardır. Araştırma neticesine göre ergenlerin; fiziksel zorbalığa maruz kalma, sadakat ile fiziksel zorbalık uygulama ve zorbalık mağdur toplam puanları arasında anlamlı bir ilişkinin bulunduğunu, nesneye zorbalık uygulama ile bağlılık ve zorbalık uygulama toplam puanı arasında da bir ilişkinin bulunduğunu bununla birlikte özdeşim kurma ve güven ile zorbalık uygulama arasında da anlamlı bir ilişki olduğunu bulmuşlardır.

Kılınç ve Uzun (29)'un Burdur Merkez ilçesinde yer alan liselerdeki, 215 kız öğrenci ve 191 erkek öğrenci olmak üzere toplam 406 lise öğrencisi ile ergenlerin akran zorbalığı sergileme ve akran zorbalığı mağduru olma durumlarının; öznel iyi oluşlarını ne düzeyde yordandığının belirlenmesi amacıyla gerçekleştirdikleri çalışmada; ergenlerin öznel iyi oluşlarının, akran zorbalığı yapma ve akran zorbalığı mağduru olma bağlamında aralarında anlamlı bir ilişki olduğu bulunmuş, bununla birlikte ergenlerin öznel iyi oluşlarının, barınılan bölge, sosyoekonomik düzey ve algılanan aile yapısı faktörleri bağlamında anlamlı olarak farklılaştığı; fakat sınıf düzeyi ve cinsiyet faktörlerine göre anlamlı bir farkın olmadığı görülmüştür.

Ünal (30)'un Ankara ili Çankaya ilçesinde bulunan özel bir lisede 343 öğrenci ile yaptığı araştırmada; öğrencilerin akran zorbalığı davranışlarına yönelme durumlarını onların aile işlevselliğine, sosyo-demografik özelliklerine ve kişilik özelliklerine göre değişip değişmediğini incelemeyi amaçlamıştır. Araştırmanın bulgularına göre en fazla zorbalık eğilimi gösteren faktörün cinsiyet faktörü olduğu, erkeklerin kız öğrencilere oranla daha fazla zorbalık davranışı sergiledikleri görülmüştür. Ergenin demografik özelliklerinden ise zorbalık davranışını tetikleyen önemli faktörün ebeveyn mesleği olduğu, özellikle de anne ve babası kamuda görevli olan ergenlerin zorbalık davranışına daha çok yöneldiği bulunmuştur.

Sezen ve Murat (31)'in Gaziantep ili Şehitkamil İlçesinde bulunan liselerdeki, 191 kız, 218 erkek olmak üzere toplamda 409 öğrenci ile ergenlerin zorbalık davranışları, duygusal zekâ düzeyleri ve internet bağımlılıkları arasındaki bağlantının incelenmesi amacıyla yaptıkları araştırmada, internet bağımlılığı ile duygusal zeka arasında bir ilişki bulunduğunu, internet bağımlılığı ile akran zorbalığı arasında da anlamlı bir ilişkinin bulunduğunu saptamışlardır.

Gök (32)'ün Osmaniye ili Kadirli ilçesinde 9., 10., 11. ve 12. sınıfına devam eden 1198 öğrenci ile ergenlerin akran zorbalığına maruz kalmalarının yordayıcıları olarak psikolojik temel gereksinimler ve ailelerine duygusal erişilebilirliklerini incelediği araştırmada, erkeklerin akran zorbalığına maruz kalma durumlarının kızlara göre daha yüksek olduğunu belirlemişlerdir. Bunun yanında ergenlerin özerklik ihtiyacı ile akran zorbalığı kurbanı olma arasında negatif yönde bir ilişkinin bulunduğunu da açıklamıştır.

Hesapçioğlu ve Yeşilova (33), 1432 lise öğrencisi ile ergenlerin okul iklimindeki zorbalık ve zorba kişilerle alakalı düşüncelerini, zorba kişilerin hayatları ve zorbalığın okul ilgilerine etkilerini, maruz kalınan veya yaşatılan zorbalık boyutlarını, öğrencilerin bakış açılarından değerlendirdikleri araştırmada, ergenlerin; %27,7'si zorbalık faaliyetlerinin çok önemli bir problem olduğunu, %54,7'si okulda yaşanan zorbalık davranışlarından fazlacaca rahatsız olduğunu, %21,3'ü zorba bireylerin kendilerine karşı rahatsız edici davranışlarından dolayı okula gelmekten çekindiklerini belirtmişlerdir. Mağdurların %27,3'ü okul iklimindeki popüleritesinden dolayı kiskanıldığı için zorbalığa maruz kaldıklarını, zorbalık

yapanların ise %42.8'i hak ettikleri için zorbalık yaptıklarını ifade etmişlerdir. Araştırmada en çok maruz bırakılan zorbalık biçimlerinin ise sırasıyla sözel zorbalık ve fiziksel zorbalık olduğu belirtilmiştir.

Ertan (34), akran zorbalığında aileye ve okul ortamına ilişkin risk faktörlerini belirlemek amacıyla 657'si kız 628'i erkek olmak üzere 1285 ergen ile çalışmıştır. Araştırma sonucunda; %5.6'sının zorba statüsünde %21.9'unun kurban statüsünde olduğunu ve ergenlerin; yaşlarının ailesiyle iletişim biçimlerinin, algıladıkları aile tutumlarının, okul ikliminin zorba veya mağdur olmada etkili olduğunu saptamıştır.

Kavşut (35), ergenlerde duygusal zeka ve akran zorbalığı arasındaki korelasyonun incelenmesi amacıyla 9. 10. 11. Sınıfta öğrenimini devam ettiren 691 öğrenci ile çalışmıştır ve araştırmanın sonucuna göre 61'i zorba, 66'sı kurban, 39'u hem zorba hem kurban olarak bulunmuş ve 525 kişinin katılmadığı görülmüştür. En yaygın zorbalık davranışının sözel zorbalık olup alay edilme olduğu, kızların erkeklerden daha zorba olup, erkeklerin daha fazla mağdurluk yaşadıkları bulunmuştur.

2.1.3. Zorbalık ile İlgili Yurt Dışında Gerçekleştirilmiş Araştırmalar

Jackman ve arkadaşları (36), Amerika Birleşik Devletleri'nde lise çağındaki heteroseksüel / cinsel azınlık (biseksüel, gay, lezbiyen vb.) grubu gençleri ve beyaz ırk / etnik azınlık (latin, siyahi vb.) grubu gençleri arasında yaptığı güncel araştırmaya göre, cinsel azınlık gençlerinin heteroseksüel gençlere oranla daha fazla zorbalığa ve akran mağduriyetine uğradığı, beyaz gençlerin ise ırksal/etnik azınlık gençlere oranla daha fazla zorbalığa maruz kaldığı bulgularına ulaşmıştır.

Yang ve arkadaşları (37), Çin'de lise çağındaki 404 öğrenci ile yaptığı güncel araştırmada ergenlerin algılanan okul iklimi ile zorbalık suçu arasındaki ilişkiye ahlaki kopukluğun aracılık edip etmediğini incelemiş ve olumlu okul iklimini algılayan ergenlerin başkalarına zorbalık yapma olasılığının daha düşük olduğunu bununla beraber ergenlerdeki ahlaki kopukluğun, algıladıkları okul ortamı ile zorbalık suçu arasındaki ilişkiye aracılık ettiği sonucuna ulaşmışlardır.

Obeid ve arkadaşları (38), Lübnan'da lise çağındaki ergenlerle uygun bir örneklem grubuyla yaptığı araştırmada, 702 öğrencinin (örneklemedeki sayının

%18.1'i) son iki ayda okul arkadaşları tarafından akran zorbalığına maruz kaldığını ve erkeklerin kız öğrencilere göre akran zorbalığına uğrama oranının önemli derecede yüksek olduğunu ifade etmişlerdir.

Boniel-Nissim ve Sasson (39)'un İsrail' de 12- 17 yaş aralığındaki 1000 ergenle yaptığı güncel araştırmada, zayıf ebeveyn-çocuk iletişimi ve zorbalığın yoğun internet kullanımı ile ilişkisi incelenmiş, hem zayıf ebeveyn-çocuk iletişiminin hem de zorbalık kurbanı olmanın yoğun internet kullanımı ile ilişkili olduğunu ortaya koymuşlardır.

Costa ve arkadaşları (40)'nın Brezilya'da 14- 17 yaş aralığındaki 598 ergen grubuyla, Brezilyalı ergenlerde zorbalığın yaygınlığını ve buna bağlı faktörleri analiz etmek amacıyla yaptığı araştırmada, ergenlerde görülen zorbalık davranışının %26.2 olduğu (%28 erkeklerin %24 kızların gösterdiği), en çok okul ortamında ve okula gelip giderken zorbalığa uğradıkları (%70.5) bunun dışındaki ortamlar olan; sokaklarda (%28.5), evde (%9.8), spor kaparken (%7.3), partilerde (%4.6), iş yerinde (%1.7) ve diğer yerlerde (%1.6) oranında zorbalığa maruz kaldıkları görülmüştür. Uğradıkları mağduriyet karşısında ergenlerin yaşam memnuniyetsizliği, ebeveynlerle ilgili sorunlar, akranlarla kavgaya karışma, güvensizlik gibi sorunları yaşadıkları bilgisi edinilmiştir.

Walden ve Beran (41), 4. 6. ve 8. sınıfa giden, 105 (46 kız 59 erkek) öğrenci ile birincil bakıcılarına bağlanma ve akran zorbalığı arasındaki ilişkiyi incelemiş ve düşük kaliteli bağlanma ilişkileri olan öğrencilerin, daha kaliteli bağlanma ilişkileri olan akranlarına göre başkalarına zorbalık yapma ve zorbalığın kurbanı olma olasılıklarının daha yüksek olduğunu, bağlanma zorbalık veya mağduriyet değişkenleri için önemli derece cinsiyet farklılıkları bulunmadığını bildirmişlerdir.

Klomek ve arkadaşları (42), New York eyaletinde 9. 10. 11. ve 12. sınıfa giden 2342 öğrenciyle, ergenler arasındaki zorbalık davranışı ile intihar düşüncesi, intihar girişimleri ve depresyon arasındaki ilişkiyi değerlendirmek amacıyla yaptığı araştırmada, ergenlerin %9'unun sık sık akran mağduriyetine uğradığını, %13'ünün ise sık sık zorbalık yaptıklarını ifade etmişlerdir. Sık sık mağduriyete uğrayan ve başkalarına zorbalık yapan ergenlerin, zorbalık davranışında

yer almayan ergenlere kıyasla yüksek depresyon, düşünce ve intihar girişimi risklerinin fazla olduğu bulgular arasındadır.

Collins ve ark. (43), Kuzey İrlanda'da bulunan 1079 ilköğretim öğrencisi ve 1353 lise öğrencisi ile okullardaki zorbalık durumunu genel anlamıyla ölçmek amacıyla yaptıkları araştırmada, ilkokuldaki öğrencilerinin %40'ının, lise öğrencilerinin ise %30'unun akran zorbalığına maruz kaldıklarını ifade etmişlerdir. Bununla beraber ilkokuldaki öğrencilerinin %25'inin, lise öğrencilerinin %28'inin zorbalık davranışını sergiledikleri bulgusuna ulaşmışlardır.

Nansel ve arkadaşları (44), ABD'li 6. Sınıftan 10. Sınıfa kadar olan 15.686 ergen arasında zorbalık davranışları sergileme ve akran mağduriyetine uğrama üzerine yaptığı araştırmada, örneklemin %29,9'unun zorba ve mağdur olarak orta veya sık düzeyde rol aldığını %13'ünün zorba statüsünde, %10,6'sının mağdur statüsünde, %6,3'ünün de hem zorba hem mağdur statüsünde olduğunu rapor etmişlerdir. Erkek öğrencilerin kızlara göre hem daha fazla zorba hem de kurban olduğunu, 6. ve 8. sınıflarda, 9. ve 10. sınıflara oranla zorbalığın daha fazla yaşandığını ifade etmişlerdir.

2.2. Sanal Zorbalık

İnternetin son yıllarda hayatımıza hızlı bir şekilde girmesiyle, teknolojik ürünlerin kullanımı her kesimde arttığı gibi özellikle genç kesim arasında oldukça artmıştır. Bununla birlikte cep telefonu, bilgisayar ve tablet gibi iletişimin yoğun olarak yapıldığı ürünlerin kullanımının artmasıyla beraber gençler arasında büyük bir sorun olan zorbalık, sanal ortama taşınmış ve sanal zorbalık kavramı ortaya çıkmıştır.

Belsey (6), "bir kişi veya grubun başkalarına zarar vermeyi amaçlayan kasıtlı, tekrarlanan ve düşmanca davranışları desteklemek için bilgi ve iletişim teknolojilerinin kullanılması" olarak tanımlamıştır. Hinduja, S. ve Patchin, J. W (9) ise, sanal zorbalık bir kişinin internette başka bir kişiyle tekrar tekrar dalga geçilmesi veya e-posta, kısa mesaj gibi elektronik ortamlarda birini kurban olarak seçerek yine tekrarlı ve sistematik şekilde kurban hakkında çevrimiçi olarak sevmediği bir şey yayınlamasıdır. Bu içerikler çok ciddi içerikli mesajları (hakaret, ölüm tehdidi, küfür vb.) kapsayabilmektedir. Bu bağlamda sanal zorbalığı geleneksel zorbalıktan ayıran

şeyin teknolojik bir ürünle yapılıyor olmasına vurgu vardır. Bununla birlikte; başkalarının mail adreslerine izinsiz erişme veya kişisel hesaplarının özel şifrelerini kırma, utandırıcı mesajlar gönderme, mağdur bireyin utandırıcı resimlerini çekme ve bunları ifşa etme gibi eylemleri içermektedir (45).

Ybarra ve Mitchell (46), sanal zorbalığı internet tacizi olarak tanımlamışlar ve çevrimiçi başka bir kişiye yönelik açık ve kasıtlı bir saldırganlık eylemi olarak ifade etmişlerdir. Eylemler, bir başkasını kasıtlı olarak taciz etmek veya utandırmak veya çevrimiçi durumdayken bir başkasına karşı kaba veya kötü yorumlar yapmak şeklinde olabilir. Bu bağlamda sanal zorbalık, tehdit edici ve rahatsız edici söylemleri anlık ileti veya e- posta yolu ile gönderilmesiyle veya biri hakkında karalayıcı söylemleri web sitesinde yayınlamasıyla veya kişiye özel rencide edici, küçük düşürücü web sitesi tasarlanmasıyla görülebilir ve böylelikle internet üzerinden sataşma, dedikodu yapma, taciz etme, utandırma, gruplar arasında görmezden gelme gibi durumlar meydana gelir.

Smith ve ark. (47) sanal zorbalığı, bir grup ya da birey tarafından, bilişsel temas şekillerini kullanarak, kendisini kolay şekilde savunamayan bir kurbanı karşı tekrarlı ve uzun bir süreç içinde gerçekleştirilen saldırgan, kasıtlı eylemler olarak tanımlanmıştır. Arıcak (7), ise sanal zorbalık “bilgi ve iletişim teknolojilerini kullanarak bir birey ya da gruba, özel ya da tüzel bir kişiliğe karşı yapılan teknik ya da ilişkisel tarzda zarar verme davranışlarının tümüdür.”

Literatürdeki bilgelere dayanarak, genel anlamıyla sanal zorbalık bir ya da birden fazla kişiye teknolojik araçlarıyla elektronik ortamda kasıtlı olarak, yineleyici biçimde saldırganca eylemlerde bulunmak olarak tanımlayabiliriz.

2.2.1. Sanal Zorbalık Türleri

Kullanılan bilişim teknolojilerine ve eylemlerin içeriğine göre sanal zorbalık davranışları sınıflandırılmıştır. Willard (48) yaptığı araştırmasında, sanal zorbalık türlerini 8 kategoride gruplamıştır. Bunlar;

Kışkırtma (Flaming): Bireyler arasında kısa süreli yaşanan gerginlikler olarak bilinmektedir. Genellikle bu tarz gerginliklerde; saldırganca, kırıcı, kaba, argo ve

müstehcen bir dil kullanımı hakim olup; hakaret ve tehdit içeren hararetli tartışmalar yaşanmaktadır.

Taciz (Harassment): Kurban haline gelmiş bir bireye devamlı olarak elektronik ortamdan saldırgan, kırıcı, yıkıcı iletiler gönderilmesi durumudur. Bu saldırgan iletiler genelde; mesajlaşma, mail gibi kişisel iletişim kanalları yoluyla gönderilir. Burada kilit nokta tekrarlılıktır.

Karalama (Denigration): Hedef haline gelmiş bir birey hakkında doğru olmayan zarar verici ve acımasızca söylentiler çıkarılması ve paylaşılmasıdır. Bu tarz zarar verici gerçekliği olmayan mesajlar, kurbanın arkadaşlık ilişkilerini bozmak ya da kişiliğine ve itibarına kasıtlı olarak zarar vermek amacıyla belirli bir sanal mecrada yayınlanabilir ya da başka kişilere iletilebilir.

Başkasının kimliğine bürünme (Impersonation): Sanal zorbanın, kurban olarak seçtiği kişinin kimliğine elektronik ortamda girerek onu küçük düşürecek, utandıracak ya da onun dostluk ilişkilerine zarar verecek içerikler paylaşması durumudur.

İfşa (Outing): Bir bireye ait kişisel ve özel bilgilerin, kişi ya da kişilerin bilmemesi gereken sırlarının veya kişiyi mahcup edici nitelikte olan mahremiyet alanındaki görüntülerin herkese açık şekilde yayınlaması ya da başkalarına gönderilmesi durumudur.

Kandırma (Trickery): Hedef seçilen kişiye karşı içten, samimi ya da arkadaşça görünüp kandırma yoluyla, kurban kişiden sırlarını ve özel bilgilerini almak ve başkalarına kasıtlı olarak yaymak amacıyla yapılan sanal zorbalık türüdür.

Dışlama (Exclusion): Dışlama, çevrimiçi oyun mecrasında, şifre korumalı herhangi bir ortamda ya da grup bloglarında hedef seçilen bireyi kasıtlı olarak gruptan çıkarma ya da gruba dâhil etmeme şeklinde gerçekleşir.

İsrarlı Siber Takip (Cyberstalking): Kurban olarak seçilmiş bir bireye karşı, maddi manevi zarar verme tehdidi içeren saldırganca ve ileri boyutta rahatsız edici iletilerin yineleyici olarak gönderilmesi olarak ifade edilmektedir (48).

Arıcak (7)'ın yaptığı araştırmada ise iki tür sanal zorbalık çeşidinin bulunduğunu bunların ilkinin olayın daha çok teknik boyutunu ele alan *elektronik*

zorbalık (electronic bullying) olduğunu, diğerinin ise olayın daha çok psikolojik boyutunu ele alan elektronik iletişim (*e-iletişim*) *zorbalığı* (e-communication bullying) olduğunu ifade etmiştir.

Elektronik zorbalık, kişi ya da kişilerin web sitelerini ele geçirmek, özel şifrelerini kırmak, virüs içeren mailler göndermek ya da e- posta yoluyla spam içeren iletiler göndermek gibi teknik olayları içerir.

E-iletişim zorbalığı, bilişim araçlarını kullanarak kişileri yineleyici boyutta rahatsız etme, küçük düşürücü isim takma, kişilerle alay etme, dedikodu ve gerçekliği olmayan söylemler yayma, sanal ortam üzerinden kişilere argo dil kullanarak hakaret etme ya da kişinin izni ve isteği olmadan özel fotoğraflarını yayınlama gibi ilişkisel boyutta saldırı davranışlarını içermektedir (7).

Smith ve ark. (47) bilgi ve iletişim araçları bakımından sanal zorbalığın metin mesajları, cep telefonu, fotoğraf ve video görüntüleme zorbalığı, e-mailler, anlık mesajlaşma, tanışma siteleri ve web siteleri olmak üzere yedi türde ele alınabileceğini ifade etmişlerdir.

2.2.2. Sanal Zorbalığın Gerçekleştiği Araçlar

Kowalski (49) araştırmasında, sanal zorbalık davranışlarının en fazla yapıldığı araçlar; sohbet odaları, anlık mesajlaşma ve e-posta olarak ifade edilmiştir. Ybarra ve ark. (50)' nin yaptığı araştırmaya göre ise ergenler arasında sanal zorbalık davranışlarının en fazla yapıldığı araçlar; fotoğraf veya video gönderme, chat odaları, web siteleri, anlık mesajlaşma, cep telefonuyla arama yapma veya mesaj olduğu belirtilmiştir. Bu araçlar aşağıda açıklanmıştır:

Anlık mesajlaşma (instant mesagge), kişinin cep telefonu, bilgisayar veya tablet gibi araçlar yoluyla sanal ortamda oluşturduğu sosyal medya hesaplarındaki (WhatsApp, Messenger, Telegram, Twitter, Instagram vb.) arkadaşlarıyla eş zamanlı iletişim kurabilmesini sağlar. Kullanıcıların aynı zamanda birden fazla kişiyle konuşmasına olanak sağlar (48). Anlık ileti gönderme şekli ile sanal zorbalık yapan kişi, hedef aldığı kişiye kızgınlık içeren ve göz korkutucu mesajlar iletebilmektedir. Sanal zorba sanal mağdurun özel bilgilerini kullanarak onun adına hesap açabilmekte ve kurbanın arkadaş ya da takip listesindeki kişilere uygun olmayan iletiler gönderip

veya sanal mağdurun rencide edici resim veya videolarını arkadaş listesindekilerle paylaşabilmektedir (51).

Cep telefonu, elektronik olarak en fazla kullanılan iletişim araçlarından. Genellikle kişileri rahatsız edici mesajlar gönderme ve sürekli arama şeklinde kullanılmaktadır (52). Bununla beraber, telefon yoluyla tacizlerin, aramayı yapan kişinin konuşmadığı telefonların tekrarlı ve belirli aralıklarla gelmesi, rahatsız edici içerikli mesajların gönderilmesi ile hedeflenen, bireyi huzursuz etmektir. Özellikle zorbanın sessiz kaldığı durumlar, telefonda yapılan zorbalığın en çok karşılaşılan örneklerindedir (53).

Sohbet odaları, bireye diğer kişilerle grup halinde iletişim kurabilme imkânı sağlamaktadır. Sohbet platformlarının ana amacı kişilerin diğer insanlarla görüşmesine ve bilgi paylaşımında bulunmasına olanak sağlamaktır (54). Yapılan konuşmalar sadece odadaki kişilere açıktır. Sohbet odasındaki kişi, diğer kişileri sohbete davet edebilir, istemedikleri kişileri sohbet dışında tutabilir ya da kimliklerini saklayabilirler (55).

Fotoğraf/ video klibi, Hedef seçilen kişilerin mahremiyet barındıran özel fotoğraflarıyla ya da video klipler oluşturularak rahatsız etmek, utanma hissi uyandırmak ve tehdit etmek için kullanılmaktadır. Bu tarz özel video ve fotoğraflar, elektronik ortamda başka kişilere hızla ulaştırılabilmektedir (52).

E- posta, kişiye zarar verebilecek veya incitebilecek mesajları çok sayıda kişiye ulaştırma olanağı sağlar ve bu tür iletilerin yayılması çok katmanlı olabilir (örneğin, ilk e- posta iletisi bir kişi tarafından 'kişi' listesine gönderilir ve daha sonra 'kişiler' bunu kendi kişilerine iletebilir). Her ne kadar e- postalar yalnızca gönderen ve mesajı alan kişi arasında ve sadece onları ilgilendiriyor olsa da sanal zorbalık üçüncü kişilere de istenmeyen mesajları yayarak özel hayatın gizliliğini ihlal eder ve bu durum suç sayıldığını da bilir. Birçok sanal zorba farklı yöntemlerle istediği kişinin e- posta adresine ulaşabilmekte hatta bazıları bilgilere ulaşmakla kalmayıp kişinin e- mail adresini ele geçirmekte ve bir daha o adresin kullanılmamasına neden olabilmektedir (56).

Sosyal paylaşım siteleri, kişilerin sosyal medyada kişisel hesap açarak, kendileriyle alakalı bir kimlik oluşturdukları ve farklı kişilerle iletişim kurarak

etkileşime geçtikleri sanal ortamlar olarak tanımlanabilmektedir. Sosyal paylaşım siteleri, bireylerin kişisel düşüncelerini, ilgilerini, ilişkilerini, bilgilerini içeren bulunla beraber beğendiği veya sevmediği şeyler hakkında fotoğraf veya video paylaşma olanağı sunan mecralar olarak tanımlanmaktadır (54). Sosyal paylaşım sitelerine üye olan bireylerin mesajları, bilgileri, fotoğrafları ve videoları gibi kişisel bilgileri sanal zorbalık tarafından izinsiz ele geçirilebilmektedir. Kişi, eğer kişisel bilgileri fotoğrafları ya da videoları üzerine gerekli gizlilik ayarlarını yapmamış ise diğer kullanıcılar bu bilgilere erişebilmekte ve bu fotoğraf ya da diğer bilgileri kendi kişisel bilgisayarlarına yükleyebilmektedir. Kötü niyetli kişiler tarafından ele geçirilen özel fotoğraf ve videolar pornografi içeren internet sitelerinde reklam amaçlı yayınlanabilmektedir (57).

Web siteleri, İnternet siteleri bireylerin dilediklerinde sanal zorbalık yapabilecekleri uygulamalardır. İnternet sitelerinde bireyler bir başkasının beğenmeyeceği resimleri izin almadan yükleyebilir ve görsel olarak kusurlarını başkaları tarafından görmesi sağlanabilir (51).

Bloglar, bir web sayfasında kronolojik olarak sıralı şekilde yayınlanan çevrimiçi günlük veya düşünce yazılarıdır. Genellikle her gönderinin altında yazarın adı bulunur. Sanal zorbalık gönderilerin altına bireyleri veya kişi gruplarını utandırmak, alay etmek veya saldırmak için kötü yorumlar yazabilirler. Ayrıca sanal zorbalık, bloglar vasıtasıyla sınıf arkadaşlarının zekâları, fiziksel özellikleri, cinsel tercihleri ve kişisel bakımı ile ilgili yorumlar da yapabilmektedir (56).

Forumlar, özel bir alanda ilgilenen kişilerin birbirleri ile konular üzerinde tartışıp fikir alışverişinde bulunabildiği, birbirlerinin sorunlarına ve problemlerine çözüm önerileri sunabildikleri eş zamanlı, anlık olmayan iletişim ortamlarıdır (58). Sanal zorba, forumlara kimliğini gizleyerek takma ad yoluyla katılabilmekte ve gizliliğinin rahatlığıyla istediği gibi diğerlerinin düşünceleriyle alay edebilmekte, onu kırıcı yorumlar yapabilme, iftira atabilmektedir (59).

Çevrimiçi oyunlar, birden çok kişinin eş zamanlı katılımıyla internet üzerinden oynanan çevrimiçi oyunlardır. Bu tür çevrimiçi oyunlar kişilere oyun esnasında iletişim kurma olanağı sağlar. Bununla birlikte bu tarz platformlarda kişi

kimliğini rahatlıkla gizleyebildiği için karşı tarafa olabildiğince gaddarca, korkutucu ve düşmanca bir üslup kullanmasına neden olabilmektedir (51).

2.2.3. Sanal Zorbalığın Nedenleri

Bu kısımda sanal zorbalık nedenleri üzerine bir takım görüşlere yer verilecektir. Taramadan edinilen bilgiler ışığında sanal zorbalığa neden olan birçok faktör olduğu görülmüştür.

Cinsiyet faktörünü ele aldığımızda bazı araştırmalara göre; erkeklerin kızlara göre daha fazla sanal zorbalık yaptığı (45, 60, 61) bazı araştırmalara göre kızların erkeklere göre daha fazla sanal zorbalık yaptığı (49) bazı araştırmalara göre ise cinsiyetler arasında sanal zorbalık açısından anlamlı bir fark bulunamamıştır (62-63). Sanal zorbalık ve yaş değişkenine baktığımızda sanal zorbalığın yaş ile sınırlı olmadığı, ilköğretimden yetişkinliğe kadar her yaşa uzanabildiği, bütün yaş gruplarında farklı derecelerde görülebildiği fakat çalışmaların çoğunun çocuklar ve ergenlerle sınırlı olduğu bilinmektedir. Bu bağlamda yapılan çalışmaların birçoğunda yaşın önemli bir belirleyici olup olmadığı yaygın olarak araştırılmış ve çeşitli sonuçlar elde edilmiştir (64). Bazı araştırmalara göre sanal zorbalık ve yaş değişkeni arasında anlamlı bir farklılık bulunamazken (45, 62, 65, 66, 67) bazı araştırmalarda ise yaşlara göre anlamlı farklar bulunmaktadır. Örneğin; Slonje ve Smith (63) 'in 12- 15 yaş ortaokul ve 15- 20 yaş lise öğrencileriyle yaptığı araştırmaya göre sanal zorbalık oranı ortaokul çağında %12 iken lise döneminde %8 olarak bulunmuştur. Bu durumda ortaokul öğrencilerinin daha çok sanal zorbalık yaptığı görülmüştür.

Kowalski ve Limber (49), 6. 7. ve 8. sınıflarla yaptıkları araştırmada ise 6. sınıftaki öğrencilerin en az zorbalık olaylarına maruz kaldığı, yaş ilerledikçe sanal zorbalığın arttığı bilgisine ulaşılmıştır. Özbay (68) 'ın yaptığı araştırmada ilkökul döneminde sanal zorbalık davranışları az görülürken ortaokul döneminde artışa geçtiği ve lise döneminde ergenlerin kimlik arayışı ve merak duygularından dolayı davranışı yoğun şekilde sergiledikleri ifadesine ulaşılmıştır.

Sanal zorbalık ve ailenin ekonomik durumuna bakıldığında Erdur- Baker ve Kavşut (45)'un yaptığı çalışmaya göre sanal zorbalık ve ailenin sosyo-ekonomik düzeyi arasında anlamlı bir fark bulunmadığı bulunmuştur. Bunun yanında Serin

(69)'nin yaptığı araştırmaya göre, sosyo-ekonomik durumu yüksek olan ailelerin çocuklarının, sosyo-ekonomik durumu düşük olan ailelerin çocuklarına oranla daha fazla sanal zorbaca davranışlar sergilediklerini göstermiştir. Ybarra ve Mitchell (70) yaptıkları araştırmasına göre ise, yıllık ortalama geliri 75.000\$ veya daha üstü olan ailelerin çocuklarının sanal zorbalık yapma olasılığının yıllık ortalama gelirleri daha düşük olan ailelerinin çocuklarına oranla %45 daha fazla bulunmuştur.

Eroğlu (71)' na göre, sanal zorbalık aracılığı ile başkalarının üzerinde hakimiyet kurmayı hedefleme, arkadaş çevresi arasında saygınlık ve popülerite kazanma çabası, saldırganca davranış sergilemekten zevk alma, gerçek yaşamda davranışa dökemediği saldırganca düşüncelerini sanal ortamda gerçekleştirme arzusu, kendisine kötü davranan kişilerden sanal ortamda intikam alma düşüncesi, soğukkanlı ve sert görünme isteği, sanal zorbalıkta kimliğini kolaylıkla gizleme fırsatının bulunması, sanal zorbalıkta mağdurla yüz yüze gelme iletişim kurma gibi bir zorunluluğun bulunmaması, sanal zorbalıkta yakalanma olasılığının genel zorbalığa oranla çok düşük olması sanal zorbalığın nedenleri arasındadır.

Mishna (72) ise, bilgi ve teknolojilerinin hızla ilerlemesiyle ergenler arasında kullanımının artması ve bu bağlamda ergenlerin sanal ortamda rahatça kimliğini gizleyebilmesi sanal zorbalığın yaygınlaşmasının en büyük nedeni olarak ifade edilmektedir. Bu görüşe paralel olarak Hinduja ve Patchin (73), sanal ortamın kişinin kimliğini gizleyip anonim hale getirebildiği bu durumun kişiyi sanal zorbalık davranışları esnasında gizleyebildiği ve daha kolay saldırganlık yapabildiği ifadeleri arasındadır.

Edinilen bilgiler ışığında, ergenleri etkileyen sanal zorbalığın birden fazla nedeninin olabileceği, sebebi her ne olursa olsun zorbalığa maruz kalan kişiler (sanal mağdur ya da kurban) için çeşitli olumsuz etkilere sebebiyet verebileceği düşünülmektedir.

2.2.4. Sanal Mağduriyet ve Nedenleri

Arıcak (10) sanal mağduriyeti bilgi ve iletişim teknolojileri aracılığıyla bir kişi ya da grubun, özel ya da tüzel bir kişiliğin, teknik ya da ilişkisel tarzda zarar

verici davranışlara maruz kalması ve bu davranışlardan maddi ya da manevi olarak mağduriyet yaşaması durumu şeklinde tanımlamıştır.

Smith ve ark. (47) ise sanal mağduriyeti, bir birey veya bir grup tarafından, kendini savunamayacak bir mağdura, elektronik iletişim araç ve gereçleri kullanılarak gerçekleştirilen kasıtlı, tekrarlı ve saldırgan davranışlara maruz kalma durumu olarak ifade edilmiştir.

Chapin (74) sanal mağduriyeti, bir kişinin cep telefonuna veya e- postasına mesaj gönderme, metin iletileri ile ya da sanal ortam üzerinden dedikodu yayma, sosyal paylaşım sitelerine tehdit edici veya incitici mesajlar gönderme, birinin hesap bilgilerini ele geçirme, başkalarını kasıtlı olarak incitmek için başka biriymiş gibi davranma, birinin uygunsuz görüntülerini internet üzerinden yayma gibi zararlı durumlara maruz kalma durumu olarak tanımlamaktadır.

Arıçak (75) sanal mağduriyeti bireyin sanal zorbalıkla karşılaşmasıyla meydana gelen bir durum olarak ifade etmiştir. Ergenlerin, internet ortamında iki şekilde sanal mağduriyet yaşadığı bilinmekte ve bunların ilkinin, kişinin internet ortamındayken bir sanal zorba ile karşılaşması ve mağduriyet durumunun gerçekleşmesi ikincisinin ise, zaten sanal zorba olan kişinin, sanal ortamda zorbalık yaparken, kendisinin de başka bir zorba tarafından sanal zorbalığa maruz bırakılması durumu olarak ifade edilmektedir (76).

Sanal zorbalığın çıkış nedenleri ile alakalı araştırmalarda bu durumu tetikleyen doğrudan nedenler bulunamamakla birlikte bunun yerine sanal mağduriyetin yaşanması ile ilişkili olabilecek değişkenlerden söz edilmektedir. Ortak bir görüş yer almamakla birlikte cinsiyet, yaş, ailenin sosyo- ekonomik durumu, kişilik özellikleri, ebeveyn tutumu vb. faktörlerin sanal zorbalığın yanında sanal mağduriyete de yol açtığı araştırmalarla bilinmektedir.

Arıçak (75) ise, sanal zorbalığın en büyük nedenleri şu şekilde gösterilmektedir: kişilerin sanal ortamda mahremiyetini ve kişisel sınırlarını koruyamaması, internet üzerinde güvenlik ayarlarını yapmaması veya bu duruma önem vermemesi, sanal ortamda veya fiziksel ortamda çatışmalara karışması, ergenin kendine güveninin ve saygısının düşük olması gibi durumları sıralamaktadır.

Dilmaç (77) yaptığı bir araştırmada; toplumla iletişim kurmakta zorluk çeken, sosyal iletişimi zayıf ve sebat değeri düşük olan bireylerin sanal mağduriyete uğradıkları, bu unsurların sanal mağduriyete neden olduğu sonucunu elde etmiştir.

Türkileri (78)'nin yaptığı araştırmaya göre ise, sanal mağduriyet yaşanması nedenleri arasında mağdurun okulda veya girdiği ortamda yeni olması, popüler olmaması, az sayıda arkadaşının bulunması, zorbayı kızdıracak söylemlerde bulunması, ırk sosyal özellikler dış görünüş açısından farklı olması durumları bulunmaktadır.

2.2.5. Sanal Zorbalığın Etkileri

Sanal zorbalık davranışı beraberinde pek çok olumsuz sonucu getirmekte ve bu durumdan daha çok sanal zorbalık davranışlarına maruz kalan kişilerin yani sanal mağdurların psikolojik durumlarını, sosyal hayatlarını olumsuz etkilediği bilinmektedir. Ybarra (79), yaptığı araştırmayla sanal zorbalığa uğramış kişilerin %13'ünün majör depresyon, %17'sinin minör depresyon geçirdiğini bulmuştur.

Ybarra (70), sanal zorbalığa ve sanal mağduriyete uğrayan kişilerin aileleriyle duygusal bağlarının zayıf olduğunu, gerçek yaşamda ve sanal ortamda aileleri tarafından yeterince denetlenmediklerini ve bu durumdan kaynaklı mağduriyet yaşadıklarını bildirmiştir. Ybarra ve ark. (46) 'nın yaptığı başka bir araştırmaya göre, sanal ortamda zorbalık yapan kişilerin %37'sinin suça yönelik davranışlarının bulunduğu, bu kişilerin alkol sigara kullandığı ve problemleri davranış sergiledikleri görülmüştür. Aynı araştırmadaki sanal mağdurların ise yarısının aileleriyle bağlarının, iletişimlerinin zayıf olduğu tespit edilmiştir. Yine Ybarra ve ark (80), sanal zorbalığa maruz kaldığını bildiren her beş ergenden ikisinin depresyon semptomları gösterdiği bununla beraber okuldan kaçma, disiplin cezası alma gibi davranışlara sebebiyet verdiği bilinmektedir.

Beran ve Li (81), sanal zorbanın mağdur üstünde baskı kurmasının kişide korku, çaresizlik, üzüntü, öfke ve kaygı gibi duygular yaratmasına sebep olmuştur. Bunların sonucunda ise mağdurun derslerine yoğunlaşamadığını, okul başarısının düştüğünü ve devamsızlık yaptığını ifade etmişlerdir. Raskauskas ve Stoltz (82), sanal zorbalığa uğramış kişilerin üzüntü ve çaresizliğe yol açtığı bu bağlamda da depresif davranışlarda bulunduğunu bulgulamıştır. Hinduja ve Patchin (83), sanal

zorbalığa maruz kalan çocukların üçte birinin bu durumdan olumsuz etkilendiklerini, hayal kırıklığına uğradıklarını, kendilerini üzgün ve sinirli hissettiklerini bildirmişlerdir. Wolak ve ark. (62), sanal mağduriyete uğramış kişilerin, sosyal ilişkilerinde problemler yaşadıkları, saldırganca davranışlar sergiledikleri ve ebeveynleriyle sık sık tartıştığı ifadelerine yer vermişlerdir.

Mitchell ve ark. (84), sanal kurbanların suç işlemeye, depresyona girmeye ve madde kullanmaya daha eğilimli olduklarını bildirmişlerdir.

Peker (85)'in yaptığı çalışmaya göre, mağdurların uğradıkları zorbalık üzerine kendilerini hayal kırıklığına uğramış, kırgın, mutsuz, çaresiz, sinirli gibi olumsuz duyguları hissedebileceklerini ifade etmiştir. Paralel bir çalışmayı Eroğlu (71) yapmış ve şu kanılara varmıştır: Sanal zorbalığa maruz kalmış kişilerin mutsuz, çaresiz, üzgün hissettikleri ve bundan dolayı madde kullanmaya ve depresyona girmeye, içine kapanmaya meyilli oldukları ve okula gitmeme, derse geç girme, akademik performansında düşme gibi durumlara sebebiyet verdiğini bildirmiştir.

2.2.6. Sanal Zorbalık ve Mağduriyet ile İlgili Yurt İçinde Gerçekleştirilmiş Araştırmalar

Akgül (86)'ün İstanbul ili Küçükçekmece ilçesinde bulunan özel bir lisede 9. 10. 11. ve 12. sınıfa giden 310 öğrenci ile yaptığı çalışmada, lise öğrencilerinin algıladıkları anne baba tutumları, algıladıkları benlik değeri ile sanal zorbalık ve sanal mağduriyet ilişkisini incelenmeyi amaçlamıştır. Araştırma sonuçlarına göre, algılanan benlik değeri ile sanal zorbalık ve sanal mağduriyet arasında cinsiyete göre bir farklılık çıkmadığı, ebeveynlerin demokratik tutumunun artmasının sanal zorbalığa yönelmeyi azalttığı fakat ebeveynin otoriter ve koruyucu tutum sergilemesinin sanal zorbalık mağduriyetine sebep olduğu, demokratik ebeveyn tutumu işe sanal zorbalık arasında negatif bir ilişki, koruyucu ve otoriter tutum ile sanal zorbalık arasında pozitif bir ilişki tespit edildiği ve sanal mağduriyet ile algılanan benlik değeri arasında pozitif bir ilişki bulunduğu görülmüştür.

Aytaç (87)'in İzmir ilinde 8 farklı lisede öğrenimini sürdüren 14- 19 yaş arası 320 kişi ile yaptığı çalışmada internet bağımlılığı ile sanal zorbalık/mağduriyetin ekranlarla ilişkiler, ebeveynlerle iletişim ve diğer bazı sosyo-demografik değişkenlerle ilişkisini incelemeyi hedeflenmiştir. Sonuçlara bakıldığında, sanal

zorbalık ile sanal mağduriyet arasında ve internet bağımlılığı arasında anlamlı bir ilişkinin olduğu, sanal zorbalık arttığında sanal mağduriyet ve internet bağımlılığı, sanal mağduriyet arttığında da internet bağımlılığının arttığı bilgisi edinilmiştir. Sonuç olarak sanal zorbalık yapan ya da mağduriyet yaşayan ergenlerin internet bağımlılığı düzeyi yüksek olduğu görülmüştür.

Arslan ve Yeşilyurt (88)' un İstanbul, Sakarya ve Bursa illerinde 9.10. 11. ve 12. sınıflarında öğrenim gören 326 kız öğrenci, 393 erkek öğrenci olmak üzere toplamda 719 ergen ile yaptıkları araştırmada, ergenlerin sanal zorbalık düzeyleri açısından sınıf, cinsiyet, ebeveyn tutumu ve aile gelir düzeyi değişkenlerine göre farklılıkların oluşup oluşmadığını incelenmeyi amaçlamışlardır. Bulgulara göre, sanal zorbalık düzeyi açısından kız ergenlerin lehine anlamlı bir farklılık saptandığı görülmüştür. Ayrıca, aile tutumu düzeyine göre anlamlı farklılığın baskıcı koruyucu aile tutumu ile demokratik aile tutumları arasında olduğu, aile gelir düzeyi değişkenine göre anlamlı farklılığın ise yüksek gelir düzeyine aileye sahip ergenler ile orta gelir düzeyine sahip ergenlerin aileleri arasında olduğu görülmüştür.

Ünlü ve ark. (89), Eskişehir ilinde özel okullarda okuyan 7. ve 8. Sınıfa devam eden öğrencilerle yaptıkları araştırmada, öğrencilerin empati düzeyleri ile sanal zorbalık- sanal mağduriyet düzeyleri arasında bir ilişki olup olmadığını açığa çıkarmayı hedeflemişlerdir. Bulgulara göre, sanal zorbalık ve sanal mağduriyet arasında anlamlı bir ilişki bulunduğu, aynı zamanda empati düzeyi azaldıkça sanal zorbalık davranışının arttığı görülmüştür.

Bayhan ve Taştekin (90)'in 14- 17 yaş grubu 450'si kız 445'i erkek olmak üzere 895 ergen ile yaptıkları araştırmada, ergenler arasında yaşanan sanal zorbalık ve mağduriyetin farklı değişkenler açısından gözetmeyi ve sanal zorbalık ve mağduriyet yaşantılarına ilişkin deneyimlerini incelemeyi hedeflemişlerdir. Bulgulara göre, sanal zorbalığın ve mağduriyetin cinsiyete, internet kullanımına ve sosyoekonomik duruma göre anlamlı farklılık gösterdiği, ergenlerin sanal zorbalık deneyimlerini çoğunlukla akranları ile paylaştıkları, sanal zorbalığı en fazla okul dışında yaşadıkları bilgisi edinilmiştir. Bunun yanında mağduriyete uğradıklarında görmezden geldikleri ya da aynı olumsuz davranışla karşılık verdikleri ve sanal mağduriyete uğradıklarında çoğunlukla üzgün hissettikleri ifade edilmiştir.

Çimen (91), Sakarya Adapazarı merkez ilçesinde 6. 7. ve 8. sınıfta öğrenim görmekte olan 376 öğrenciyle yaptığı araştırmada, sanal zorba ve/veya mağdur olan ergenlerin özelliklerinin, anne-babaların bu ergenlerin internet kullarımlarına yaklaşımlarının ve aile işlevselliklerinin değerlendirilmesini amaçlamışlardır. Bulgulara göre, ergenlerin 153'ünün sanal mağdur, 93'ünün sanal zorba, 78'inin hem sanal zorba hem de sanal mağdur olduğu, sanal zorba ve/veya mağdur olma ile tehdit etme/edilme, disiplin cezası alma, sigara-alkol tüketimi, kavgaya karışma, psikiyatrik bir tedavi görme ve internet-cep telefonu kullanım özellikleri arasında anlamlı bir ilişki olduğu bunun yanı sıra ailelerin ergenlerin internet kullanımını konusundaki tutumları ve aile işlevselliğinin de sanal zorba ve/veya mağdur olma ile ilişkili olduğu bulunmuştur.

Semerci (92)'nin Ankara ilinde 266 lise öğrencisiyle yaptığı araştırmada, ergenlerin sanal zorbalık davranışı gösterme ve sanal zorba mağduru olma durumları ile internet kullanım süresi, sınıf düzeyi, internete bağlanma kaynağı ve internet kullanım amacı arasındaki ilişkiyi gözlemiştir. Çalışma bulgularına göre en fazla sanal zorbalık davranışı sergileyen ve sanal mağduriyete maruz kalan sınıfın 12. sınıflar olduğu, en az sanal zorbalık davranışı sergileyen ve sanal mağduriyete maruz kalan grubun da 9. sınıflar olduğu ifade edilmiştir. Bununla birlikte ergenlerin, internet sanal zorbalık davranışı gösterme ve sanal mağduriyete uğrama durumları ile internet kullanma amaçları, internet kullanma süreleri ve internete bağlanma kaynağı arasında anlamlı bir ilişki bulunamadığı görülmüştür.

Korkmaz (93), Sivas ilinde öğrenim görmekte olan 10. ve 11. Sınıf öğrencisi 180 ergen ile yaptığı araştırmada, ergenlerin sergiledikleri sanal zorbalık davranışlarını ve sanal mağduriyet durumlarını cinsiyet, sınıf ve sosyo- ekonomik durumlarına göre değişip değişmediğini incelemeyi hedeflemişlerdir. Bulgulara göre, sanal zorbalık sergileme ve sanal mağdur olma durumlarının her üç durumla da ilişkili olmadığı, anlamlı bir farklılığın bulunmadığı görülmüştür.

Eroğlu ve ark. (94)'nin Süleyman Demirel Üniversitesi Tıp Fakültesi Ergen ve Çocuk Psikiyatrisi polikliniğine başvuran 160 ergenle yaptığı çalışmada, sanal zorba, sanal kurban, sanal zorba/kurban ve sanal zorbalığa hiçbir şekilde uğramamış ergenlerin düzeyini araştırmak ve sanal zorbalık ve mağduriyete ilişkin risk

faktörlerini yordamayı hedeflemişlerdir. Bulgulara göre, sanal zorbalığın; cinsiyet, ergenin annesinin internet becerisine ilişkin algısı, internet kafeye gitme sıklığı, internet bağımlılığı riski, günlük sosyal paylaşım sitelerine girme süresi, interneti en fazla çevrimiçi oyun oynama amacıyla kullanma ve ailenin aylık gelir miktarı ile ilişkili olduğu bununla birlikte sanal mağduriyetin ise ergenin annesinin internet becerisine ilişkin algısı, internet kafeye gitme sıklığı, internet bağımlılığı riski ve interneti en fazla çevrimiçi oyun oynama amacıyla kullanma ile ilişkili olduğu saptanmıştır.

Bingöl ve Tanrıkulu (95) İstanbul'da öğrenim görmekte olan 14- 19 yaş grubundaki 205 kız 213 erkek olmak üzere toplamda 418 ergenle yaptıkları araştırmada, ergenlerin sanal zorba ve sanal kurban olma durumları ile aile, arkadaş ve öğretmenden algılanan sosyal destek düzeyi arasında ilişkiyi belirlemeyi amaçlamışlardır. Sonuçlara göre, sanal zorbalık ve mağduriyetin algılanan sosyal destek seviyesine göre farklılık gösterdiği, sanal zorbalık ve mağduriyet ile öğretmen ve arkadaştan algılanan sosyal destek arasında negatif yönde ilişki saptandığı, erkek ergenlerin kızlara göre daha fazla sanal zorba davranışlar sergilediği, fen lisesinde öğrenim gören öğrencilerin diğer lise türlerine göre daha fazla sanal zorba ve kurban olduğu, kolej öğrencilerinin devlet okulunda okuyan öğrencilere göre daha fazla sanal zorbalığa maruz kaldıkları, sanal zorbalık ve sanal mağduriyet arasında ilişki olduğu görülmüştür.

Pamuk ve Bavlı (96), İstanbul ilinde lise düzeyi olan 169'u kız, 188'i erkek olmak üzere toplamda 357 ergen ile yaptıkları araştırmada, ergenlerin sanal zorbalık davranışlarının öz-anlayış düzeylerine sınıf düzeyine ve cinsiyete göre incelenmesini amaçlamışlardır. Bulgulara göre, ergenlerin sanal zorbalık davranışlarının sınıf düzeyine ve öz-anlayış düzeylerine göre anlamlı düzeyde farklılaşmanın olmadığı yalnızca cinsiyete göre erkek ergenlerin lehine anlamlı bir farklılık bulunduğu görülmüştür.

Eroğlu ve Peker (97), Sakarya ilinde lise öğrenimi gören 370 ergen ile yapmış oldukları araştırmada, aileden algılanan sosyal desteğin sanal mağduriyet ve sanal mağduriyetin arkadaştan algılanan sosyal destek üzerindeki etkisini incelemeyi hedeflemişlerdir. Çalışmanın sonuçlarına göre, aileden algılanan sosyal desteğin

sanal mağduriyeti ve sanal mağduriyetin arkadaştan algılanan sosyal desteği negatif yönde yordadığı gösterilmiştir.

Topçu ve ark. (98), devlet ve özel okullarda öğrenimini sürdüren yaşları 13 ile 14 arası değişen 183 ergen ile Türkiye'deki devlet ve kolej öğrencilerinin sanal zorbalık deneyimlerinin doğasını incelemeyi amaçlamışlardır. Kolej öğrencilerinin devlet okulu öğrencilerine göre daha sık elektronik iletişim ağlarını kullandıkları, devlet okulunda öğrenim gören öğrencilerin özel okul öğrencilerine göre daha fazla sanal zorba ve sanal mağdur olduklarını bildirme olasılıklarının daha yüksek olduğu, internet aracılı iletişim ağının kullanım sıklığının devlet okulu öğrencileri için sanal zorbalık/mağduriyetin önemli bir yordayıcısı olduğu, ancak özel okul öğrencileri için olmadığı görülmüştür. Özel okuldaki kurbanlar, sanal zorbalık deneyiminin şaka olduğunu düşündükleri için aldırmadıklarını, devlet okulundaki kurbanlar ise sinirlendiklerini ifade etmişlerdir.

2.2.7. Sanal Zorbalık ve Mağduriyet ile İlgili Yurt Dışında Gerçekleştirilmiş Araştırmalar

Ding ve ark. (99), Çin'in Wuhan kentinde yaş aralığı 14.74 olan 1529 (%52'si erkek %48'i kız olmak üzere) orta okul ve lise öğrencisiyle yaptığı araştırmada, Ergenlerin geleneksel, sanal zorbalık ve mağduriyet profillerinin demografik, bireysel, aile, okul ve akran özellikleri faktörlerine göre değişip değişmediğini incelemeyi hedeflemişlerdir. Araştırma bulgularına göre, ergenlerin profillerini belirlemek amacıyla altı grup oluşturdukları ve bunların üçünün sonuca dahil olduğu, ilgisiz grubun %92, yüksek oranda geleneksel zorbalık mağduru grubunun %6 ve yüksek oranda siber zorbalık mağduru grubunun %2 şeklinde dağılım gösterdiği görülmüştür. Yüksek düzeyde geleneksel zorbalığa maruz kalan profilin genellikle daha genç yaştaki erkek ergenlerden oluştuğu, yüksek depresif belirtilerin görüldüğü, düşük sınıf arkadaşı desteği ve yüksek düzeyde sapkın akran ilişkilerinin bulunduğu saptanmıştır. Yüksek sanal zorba mağdurlarının, genç yaştaki erkek ergenlerden oluştuğu, yüksek depresif belirtilerin görüldüğü, ebeveynleri ile çatışmalarının fazlaca olduğu ve yüksek düzeyde sapkın akran ilişkilerinin bulunduğu görülmüştür.

Kim ve ark. (100), farklı etnik kökene sahip 8. 9. ve 10. sınıfa giden 93 ergen ile yaptığı ve katılımcıları 30 hafta boyunca takip ettikleri boylamsal çalışmalarında,

Sanal zorbalık ve intihar riski davranışı arasındaki ilişkide okul bağlılığının potansiyel koruyucu rolünü incelemişlerdir. Bulgular, sanal zorbalığın faili değil de mağduru olmanın artan intihar riski ile ilişkili olduğunu ve okulla bağlantıların bu ilişkiyi yumuşattığını, sanal zorbalığın kurbanı olan gençler arasında, okula daha bağlı olanların intihar davranışını bildirme olasılığının daha düşük olduğunu göstermiştir.

Baldry ve ark. (101), ortaöğretime devam eden okul zorbalığı ve sanal zorbalık yaşantıları üzerine mağdur veya fail olarak travma sonrası stres belirtileri yaşadığına dair anonim olarak bildirimde bulunan, yaşları 11–18 arasında değişen 5058 İtalyan öğrencileri ile yaptıkları araştırmada, kız ve erkek ergenlerin okulda ve sanal ortamda zorbalığa katılımlarını etkileyen travma sonrası stres belirtilerini farklı zorbalık rollerine göre incelemeyi hedeflemişlerdir. Bulgulara göre, travma sonrası stres belirtilerinin cinsiyet rollerine göre farklılık gösterdiği, sanal zorbalık faktörüne göre ise zorba/kurbanların ve sadece kurbanların daha yüksek travma sonrası stres belirtilerinin olduğu görülmüştür. Okul zorbalığı faktörü için ise, zorba/kurbanların ve sadece zorbaların daha yüksek stres belirtilerinin olduğu ve kızların genel olarak belirtileri daha yüksek oranda yaşadığı bilgisi edinilmiştir. Bu bağlamda hem okulda yaşanan zorbalığın hem de siber zorbalığın travma sonrası stres belirtilerinin eşzamanlı gelişimi için risk faktörleri olduğu ve rollerine göre ergenleri farklı şekilde etkilediği sonucuna varılmıştır.

Chen ve ark. (102), Çin'in altı şehrinde 15- 17 yaş arasındaki 18.341 ergen ile yaptıkları araştırmada, ergenler arasında sanal zorbalık- aile mağduriyeti arasındaki ilişkileri araştırmayı ve sanal zorbalık ile ailedeki çoklu mağduriyet arasındaki sağlık ilişkilerini incelemeyi amaçlamaktadırlar. Örneklemdeki ergenlerin aile içinde uğradıkları veya maruz kaldıkları eş şiddeti, yaşlı istismarı ve ihmali, çocuklara kötü muamele, aile içi çatışma gibi durumların çocukların internet mağduru olma olasılığı ile ilişkili olduğu, ebeveynlerin ayrılması düşük aile geliri annenin düşük eğitim seviyesi ve babanın işsizliğinin sanal mağduriyete uğrama ile ilişkilendirildiği, sanal mağduriyetin ise TSSB semptomları yaşama, depresyon, kendine zarar verme ve diğer fiziksel ve zihinsel sağlık değişkenleriyle pozitif ilişkili olduğu görülmüştür.

Lee ve Shin (103), Güney Kore genelindeki 24 lisede 2166 erkek, 1834 kız olmak üzere 12. sınıflarla yaptığı araştırmada, Koreli ergenler arasındaki sanal zorbalığın

yaygınlığı ve bunun yordayıcılarını incelemeyi amaçlamışlardır. Sonuçlara göre; erkeklerin kızlara oranla sanal zorbalık yapma yüzdesinin daha yüksek olduğu, kız ergenlerin erkeklere oranla sohbet odalarında daha fazla ilişkiel zorbalık davranışının sergilediği, bilişsel empati yeteneğinin sanal zorbalık davranışlarını sergilemeyi azalttığını ve sanal zorbalık yaşantılarının sanal zorbalık yapma suçuyla ilişkili olduğu bulunmuştur.

Larranaga ve ark. (104), İspanya’da sınıf düzeyi 7 ile 10. sınıf aralığında değişen 813 İspanyol ergen ve onların aileleriyle yaptıkları araştırmada, ergenler arasındaki yalnızlık, ebeveyn-çocuk iletişimi ve sanal zorbalık- mağduriyet arasındaki ilişkiyi incelemeyi hedeflemişlerdir. Bulgulara göre, ergenlerin anne ile kaçınan iletişim sergilemesinin ara sıra sanal zorbalık mağduriyeti ile ilişkili olduğu, kaçınan iletişim ve buna ek olarak yalnızlık duygularına ilişkin bildirimlerinin ciddi sanal zorbalık mağduriyeti ile ilişkili olduğu, saldırgan iletişim bildirimlerinin de şiddetli sanal zorbalık mağduriyet ile ilişkili olduğu görülmüştür.

Sampasa-Kanyinga ve Hamilton (105), Kanada’da yaşları 11 ile 20 aralığında bulunan 5329 lise ve orta okul öğrencisiyle yaptığı araştırmada, sosyal ağların kullanımı ile sanal zorbalık mağduriyeti arasındaki ilişkiyi incelemeyi hedeflemişlerdir. Bulgular ışığında, ergenlerin %19’unun son 12 ayda sanal zorbalığa uğradığı; kadınların, sosyo -ekonomik düzeyi düşük ergenlerin, alkol veya tütün kullananların sanal zorbalığa uğrama olasılığının daha yüksek olduğu görülmüştür.

Elgar ve ark. (106), ABD’nin Orta Batı Eyaletinde bulunup 49 okulda öğrenimlerini sürdüren yaşları 12- 18 yaş aralığında bulunan 18.834 öğrenci ile yaptıkları araştırmada, sanal zorbalık mağduriyeti ile ergen ruh sağlığı (geleneksel, yüz yüze zorbalığa katılımları kontrol edildikten sonra) arasındaki ilişkiyi incelemeyi ve bu ilişkide aile temasının potansiyel düzenleyici rolünü keşfetmeyi amaçlamışlardır. Araştırma sonuçlarına göre, örneklemin yaklaşık beşte birinin (%18,6) son 12 ay içinde sanal zorbalık yaşadığı, sanal zorba davranış sıklığının, içselleştirilmiş sağlık sorunları (anksiyete, depresyon, kendine zarar verme, intihar düşüncesi ve intihar girişimi) dışsallaştırılmış sorunlar (kavga ve vandalizm) ve de madde kullanımı sorunları (sık alkol tüketimi, uyuşturucu kullanımı ve reçetesiz ilaç kullanımı) ile pozitif ilişkili olduğu, bununla birlikte mağduriyet yaşayanların aileleriyle daha az aile yemeği yiyen ergenler olduğu bulunmuştur.

Cappadocia ve ark. (107), Kanada’da 1972 ergen ile yaptıkları bir yıllık boylamsal araştırmada sanal zorbalık, sanal mağduriyet ve eşzamanlı sanal zorbalık ve sanal mağduriyet ile ilişkili yaygınlık ve risk faktörlerini araştırmayı amaçlamışlardır. Bulgulara göre, sanal zorbalıkla ilişkili risk faktörleri arasında yüksek düzeyde anti sosyallik ve akranlarıyla az düzeyde prososyal davranış sergilemenin bulunduğu, sanal mağduriyetle ilişkili olarak da liseye geçiş döneminde bulunmanın, geleneksel mağduriyete uğramanın ve depresyon seviyesinin etkisi olduğu görölmüştür. Bunun yanı sıra yüksek düzeyde geleneksel mağduriyete uğrayan ergenlerin eşzamanlı sanal mağduriyete de büyük oranda uğradığı ifade edilmiştir.

Popović-Ćitić ve ark. (108) Sırbistan’ın Belgrad şehrinde beř devlet orta okulunda öğrenimini sürdüren yaşları 11 ile 15 aralığında değişen 387 ergenle yapmış oldukları araştırmada, Sırp ergenler arasında siber zorbalığın yaygınlığını incelemişlerdir. Bulgulara göre, ergenlerin çoğunun interneti günlük olarak kullandıkları ve hemen hemen hepsinin kendilerine ait cep telefonun olduğu, ortalama 11-15 yař arası öğrencilerin %10’unun çevrimiçi olarak başkalarına sanal zorbalık yaptığı, bunların %20’sinin aynı zamanda sanal mağdur olduğu ifade edilmiştir. Ergenler tarafından bildirilen en yaygın mağduriyet türlerinin ise aşağılama ve taciz olduğu bununla birlikte erkek ergenlerin kızlara göre daha yüksek düzeyde başkalarına sanal zorbalık uyguladıkları ve sanal mağdur oldukları edinilen bilgiler arasındadır.

Li (109), Kanada ve Çin’de yaşayan 461 orta okul öğrencisi ile yaptığı araştırmada, ergenlerin sanal zorbalık deneyimlerinin doğasını ve kapsamını incelemeyi; zorbalık, kültür ve cinsiyet gibi çeşitli faktörlerin ortaokullarda sanal zorbalık ve sanal mağduriyete ne ölçüde katkıda bulunduğunu araştırmayı hedeflemiştir. Sonuçlara göre, her üç ergenden birinin sanal mağdur, beşte birinin sanal zorba ve yarısından fazlasının da sanal zorbalık olaylarını ya yaşadıkları ya da duydukları görölmüştür. Sanal kurbanların neredeyse yarısının, zorbaların kim olduğu hakkında hiçbir fikrinin olmadığı bununla birlikte erkek ergenlerin kızlara oranla sanal zorba olma olasılığı daha yüksek olduğu görölmüştür.

Ybarra ve Mitchell (46), ABD’de yaşları 10 ile 17 arasında değişen 1571 düzenli internet kullanıcısı ve aileleriyle yaptıkları araştırmada, internet tacizi ve buna bağlı olarak oluşan internet mağduriyeti deneyimleri ve gençlerin bununla ilişkili bağlantılarını incelemeyi amaçlamışlardır. Sonuçlara göre, çevrim içi saldırganlığa karışan gençlerin %19’unun %3’ü saldırgan/hedef, %4’ü yalnızca hedef ve %12’si yalnızca çevrimiçi saldırgan olduğunu bildirdiği bilinmektedir. Bununla birlikte çevrim içi saldırgan/hedeflerin, geleneksel zorba/kurban gençliğiyle psikososyal zorluklar dahil olmak üzere birçok ortak özelliklerinin bulunduğu bilgiler arasındadır.

2.3. Aile Bütünlük Duygusu

Aaron Antonovsky 1979 yılında ilk kez bütünlük (tutarlılık) duygusu kavramını ortaya atmış ve kişinin yaşam karşısında takındığı tutum ve sergilediği davranışlar olarak ifade edilmektedir. Bireyin, yaşamda karşılaştığı stresörlere dayanma gücü, üstesinden gelebilme çabasını ifade eden bu kavram yaşamdan haz duyma, yaşama arzusu ve öğrenme isteğini de içermektedir (110). Bütünlük kavramı ile birlikte, kişilerde hastalığın kaynağına ulaşmak yerine sağlığın kaynaklarını bulmaya odaklanılmıştır. Antonovsky, geliştirdiği modele salutojenik yaklaşım adını vermiş, patolojiyi açıklayan diğer modellere alternatif bir model sunmuş, kişilerin ve toplumların sağlıklarının geliştirilmesini sağlamaya yönelik boyutun son derece önemli olduğunu vurgulamıştır (18).

“Salus” ve “genesis” sözcüklerinin bir araya gelmesiyle oluşmuş “salutogenez” kelimesinin anlamı “sağlığın ortaya çıkışı” veya “sağlığın kökeni” anlamına gelmektedir ve patogenez teriminin tam tersi anlatılmak istenir (111).”

Antonovsky modelinde kişileri sağlıklı ya da sağlıksız olarak ayırmaktan ziyade kişileri, bir düzlemde değerlendirip sağlıklı halin doğrunun bir boyutu sağlıksızlığın da diğer boyutu olduğunu ifade etmiştir (Çeçen, 2007). Burada önemli olan, insanın sağlıklı sayılabilmesi veya hastalık aşamasından kurtulup sağlık eksenine doğru yönelebilmesi için hangi etmenlerin etkili olabileceğidir (111). Antonovsky modelinde “insanlar neden hasta olur?” sorusundan ziyade “insanlar neden sağlık kalır?” sorusuna odaklanmaktadır (112). Salutojenik yaklaşım; kişilerin başarılı bir biçimde uyum sağlama kapasitelerini ve niçin bazı kişilerin diğer kişilere

göre stres verici yaşam olayları ve güçlükler karşısında diğerlerine göre daha iyi baş ettiklerini, iyilik hallerini ve sağlıklarını koruduklarını açıklamaya çalışmaktadır (113).

Antonovsky (114), kuvvetli bütünlük duygusuna sahip bireylerin, kişisel engellemeler ve dışsal güçlükler karşısında, bu durumlara karşı ne şekilde başa çıkacakları ile ilgili kendilerine güvendiklerini ifade etmektedir. Aynı zamanda salutojenik yaklaşım, bütünlük duygusunun kişinin yaşam deneyimleriyle oluştuğunu ifade eder ve Bütünlük duygusu da, salutojenik modelin anahtar kavramı olarak görülür (115).

Bütünlük duygusu kavramını oluşturan üç dinamik vardır; anlaşılabilirlik, yönetebilirlik ve anlamlılık (114):

Anlaşılabilirlik, bütünlük kavramının bilişsel ögesini oluşturmaktadır. Kişinin iç ve dış ortamlarda karşısına çıkan uyaranları düzenli, tutarlı, yapılandırılmış ve açık bir bilgi olarak algılamasını ifade eder.

Yönetebilirlik, bütünlük kavramının araşsal/ davranışsal ayağını oluşturmaktadır. Kişinin karşısına çıkan problemlerle baş etmede kullanacağı kaynakları uygun şekilde algılayabilmesidir.

Anlamlılık, bütünlük kavramının motivasyon ayağını oluşturur. Yüksek oranda anlamlılık duygusuna sahip olan kişi, hayatı duygusal açıdan hisseder, güçlü bir şekilde enerjiklik ve bağlılık gösterir (116).

Antonovsky, bütünlük duygusunun gelişimini, çocukluk çağı itibari ile oluşmaya başladığını, ergenlik döneminde ana hatlarının oluşup kişinin yaşam deneyimlerini algılama biçimleri neticesiyle ya zayıflayıp ya da güçlendiğini, yaşamının sonraki evrelerinde ise küçük değişimlerin olabileceğini fakat büyük değişimlerin görülmeyeceğini ifade etmektedir. Aynı zamanda kişinin bütünlük duygusunun olduğu gibi ailenin de bütünlük duygusunun var olduğunu söylemiştir (19).

Aile bütünlük duygusu kavramı, Antonovsky'nin bütünlük duygusuna dayanmakta olduğu bilinmektedir. Aile bütünlüğü, ailenin birbirine karşı ödev ve sorumluluklarını samimi ve sevgi dolu hislerle sürdürebilmesi olarak ifade

edilmektedir (117). Bu duygu aile arasında kurulan bağın, güvenin, sevginin devamlılığını sağlamak, aile içi iletişimin kalitesini belirlemek için hane bireylerinin hissetmesi ve önemsemesi gereken bir duygudur (19). Bütünlük duygu düzeyi yüksek ailelerin, aile içerisinde karşılaşılabileceği stres verici olayları daha kolay bir biçimde tanımlayıp yönetilebilecekleri, elindeki kaynaklarını daha iyi kullanabilecekleri ve hatta bu stresörün ailenin bütünlük duygusuna katkıda bulunacağı ve bu nedenle aile içerisindeki bağı daha güçlü kılacağı bilinmektedir (19).

2.3.1. Aile Bütünlüğü İle İlgili Türkiye’de Gerçekleştirilmiş Araştırmalar

Öztürk (118), Ankara ilinde bulunan bir devlet üniversitesinde 291 öğrenci ile yaptığı araştırmada, üniversite gençlerinde irrasyonel inanışlar ile bireysel bütünlük duygusu ve aile bütünlük duygusu arasındaki ilişkiyi incelemeyi hedeflemiştir. Bulgulara göre, irrasyonel inanışlar ile bireysel bütünlük duygusu arasında negatif yönde anlamlı bir ilişki bulunduğu yani bireyin irrasyonel inanışları arttıkça bireysel bütünlük duygusunun azaldığı, aynı şekilde bireyin irrasyonel inanışlar ile aile bütünlük duygusu arasında da negatif yönde anlamlı bir ilişki bulunduğu bu bağlamda bireylerin irrasyonel inanışları arttıkça aile bütünlük duygusu azaldığı görülmüştür.

Canlı (119), İstanbul ili Pendik ilçesi devlet liselerinde okumakta olan 9, 10 ve 11. sınıf düzeyinde öğrenimini sürdüren 224’ü kız öğrenci, 217’si erkek öğrenci olmak üzere 441 ergenle yaptığı araştırmada, öğrencilerin öğrenilmiş güçlülükleri ile aile içi iletişim ve aile bütünlük duygusu arasındaki ilişkileri incelemeyi hedeflemiştir. Bulgulara göre, ergenlerin öğrenilmiş güçlülükleri ile aile içi iletişim ve aile bütünlük duygusu arasında anlamlı ilişkinin olduğu, aile içi iletişim ile aile bütünlük duygusunun öğrenilmiş güçlülüğün %13’ünü açıkladığı, diğer değişkenlere göre ise annesi üniversite mezunu olanların okuryazar olmayanlara göre ve çekirdek ailede yaşayanların geniş ailede yaşayanlara göre algıladıkları aile bütünlük duygusunun daha yüksek olduğu görülmüştür.

Şahin (120), İstanbul ili Küçükçekmece ilçesinde görev yapan evli ve öğretmen kişiler arasından belirlenen 671 öğretmen ile yaptığı araştırmada, çeşitli sosyo-kültürel yapılardan gelmiş evli kişilerin aile değerleri ve aile bütünlük

duygusunun bazı değişkenlere göre incelemeyi ve bu kişilerin aile değerlerinin, onların aile bütünlük duygusu üzerindeki etkisini araştırmayı hedeflemiştir. Bulgulara göre, aile bütünlük duygusu ve aile değerleri arasında anlamlı bir ilişki olduğu, aile değerlerinin alt boyutları olan sosyo-ekonomik değer, cinselliğe bakış, ve aile bütünlüğü arasında negatif yönlü ve anlamlı ilişkinin bulunduğu, diğerleri ile arasındaki ilişkinin anlamlı olduğu, duygusal bağ değişkenleri ve akraba ilişkilerinin ise aile bütünlüğü üzerinde pozitif yönlü bir etkiye sahip olduğu, sosyo-ekonomik düzey değişkeninin de aile bütünlüğü üzerinde negatif yönlü anlamlı etkiye sahip olduğu görülmüştür.

Gençer (121), İstanbul'da yaşamakta olan 148 yetişkin birey ile yaptığı araştırmada, bireylerin aile bütünlük duygusu ve benlik saygısının romantik ilişkiler üzerindeki etkisini incelemiştir. Sonuçlara göre, bireylerin aile bütünlük duygusu ve benlik saygısı ile yakın ilişkiler arasında anlamlı bir farklılığın olduğu bilgisi edinilmiştir.

Çamaş (122), 520 üniversite öğrencisiyle yapmış olduğu araştırmada, kişilerin psikolojik yardım aramaya ilişkin damgalama düzeylerinin öz yeterlik, aile bütünlük duygusu ve sosyal destekle ilişkisini araştırmayı hedeflemiştir. Bulgulara bakıldığında kişilerin psikolojik yardım aramaya ilişkin kendini damgalama ve toplumsal damgalanma düzeylerinin öz yeterlik algısı ve aile bütünlük duygusu tarafından anlamlı bir ilişki olduğu sonucuna ulaşıldığı görülmüştür.

Çeçen (113), Çukurova Üniversitesi Eğitim Fakültesine devam etmekte olan 393 üniversite öğrencisi ile yaptığı araştırmada, yaşam doyumunun incelenmesinde aile bütünlük duygusu, bireysel bütünlük duygusu ve benlik saygısı değişkenlerinin ne düzeyde yordadığını hedeflemiştir. Sonuçlara göre yaşam doymu ile ailesel, bireysel bütünlük duygusu ve benlik saygısı değişkenleri arasında anlamlı düzeyde ilişkinin olduğu ve en çok katkıda bulunan değişkenin de bütünlük duygusunun alt boyutu olan anlaşılabilirlik boyutu olduğu görülmüştür.

2.3.2. Aile Bütünlüğü İle İlgili Yurt Dışında Gerçekleştirilmiş Araştırmalar

Ngai ve Chan (123), 36 Çinli çiftle doğumdan önce ve sonrasında yaptığı araştırmada, yeni ebeveynlerin ailenin bütünlük duygusunu içeren anlamlılık, anlaşılabilirlik ve yönetilebilirliğin daha fazla olduğu görülmüştür.

Chiang ve Lee (124), Tayvan'da 142 emekli ile yaptığı araştırmada; emeklilerde aile ilişkileri, uyum duygusu, mutluluk ve algılanan sağlık arasındaki ilişkileri analiz etmeyi hedeflemişlerdir. Bulgulara göre, iyi aile ilişkilerinin ve bütünlük duygusunun daha fazla mutluluğu öngördüğü, aile ilişkileri ve algılanan sağlık arasındaki ilişkinin de tamamen mutluluk ve bütünlük duygusu tarafından aracılık ettiği görülmüştür.

Ngai ve Ngu (125), 267 Çin uyruklu hamile kadınla yapmış olduğu araştırmada, Çin uyruklu hamile kadınlarda sosyal destek, aile bütünlük duygusu, stres, depresif belirtiler ve yaşam kalitesi arasındaki ilişkiyi incelemeyi hedeflemişlerdir. Bulgulara bakıldığında, aile bütünlük duygusunun anneliğe geçiş sırasında yaşam kalitesini arttırmada ve depresif belirtileri azaltmada anlamlı rol oynadığı görülmüştür.

Antonovsky ve Sagy (126), 286 orta sınıf evli İsraili emekli grubuyla yaptığı araştırmada, emekliliğe geçişteki stresörlerle baş etmenin aile bütünlük duygu düzeyiyle ilişkili olup olmadığını incelemişlerdir. Bulgulara göre, emekliliğe geçiş ile stres arasında negatif yönlü bir ilişki olduğu görülmüştür.

Antonovsky ve Sourani (114), ağır krize maruz kalmış 60 İsraili evli erkek ve eşleriyle yaptıkları araştırmada, aile bütünlük duygusu ile aile uyumu/adaptasyonu arasındaki ilişkiye bakmayı amaçlamışlardır. Sonuçlara göre, eşlerin kendi arasındaki aile uyumu ile aile bütünlük duygusu arasında anlamlı ilişki bulunduğu görülmüştür.

3. GEREÇ ve YÖNTEMLER

Araştırmanın bu bölümünde çalışmanın modeli, evren ve örnekleme, verilerin toplanmasında kullanılan araçlar, veri toplama süreci ve verilerin analizine ilişkin bilgilere yer verilmektedir.

3.1. Araştırmanın Modeli

Ergenlerin aile bütünlüğü duygu düzeyleri ile sanal zorbalık ve mağduriyet düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi amacıyla gerçekleştirilen bu çalışmada hem belirlenen bağımsız değişkenler ile bağımlı değişkenler arasında anlamlı farklılıkların olup olmadığına, hem de bağımlı değişkenlerin kendi aralarında bir ilişkinin olup olmadığına bakılmıştır. Bu amaçla, nicel araştırma yöntemlerinden mevcut durumu ortaya koymayı hedefleyen tarama modeli ve değişkenler arasındaki bağı incelemeyi öngören ilişki model kullanılmıştır (127). Çalışma kapsamında değerlendirmeye alınan bağımsız değişkenlerle bağımlı değişkenler arasında anlamlı bir farklılığın olup olmadığını ortaya koymak hedeflenirken, ilişki modelde de iki veya daha çok değişken arasındaki bağı ne derece güçlü ya da zayıf olduğunu değişimi ve ölçüsünü belirlemek hedeflenmiştir.

3.2. Araştırmanın Evren ve Örnekleme

Araştırmanın evrenini tespit edebilmek amacıyla, Sakarya Milli Eğitim Müdürlüğü Merkez ilçesine bağlı devlet okullarında 2020- 2021 öğrenim yılında 9. 10. 11. ve 12. sınıfa devam eden öğrencilerin sayısı araştırılmıştır. Sakarya Milli Eğitim Müdürlüğü'nün strateji geliştirme biriminin e- posta yoluyla verdiği güncel bilgiye dayanarak, 15.081 öğrencinin araştırmanın evrenini oluşturduğu görülmüştür (Ek-1).

Araştırma örnekleminde yer alacak ergen, Israel'in (128) örneklem büyüklüğü hesaplama tablosuna göre ve % 5 hassasiyet düzeyine göre hesaplanmış ve 375 ergenin araştırmanın örneklemini oluşturabileceği görülmüştür. Basit rastgele örnekleme yöntemi kullanılarak çalışmanın evreninde bulunan Sakarya Milli Eğitim Müdürlüğü Adapazarı ilçesinin kamuya bağlı ortaöğretim kurumları ile verilerin toplanması amacıyla iletişime geçilmiş ve 5 ortaöğretim kurumunda öğrenimine devam eden 15- 19 yaş aralığındaki 511 ergen çalışmaya pandemi koşullarından

dolayı çevrimiçi dahil olmak istemiştir. Fakat toplanan verilerin 10'u eksik veya hatalı bilgi içermesi sebebiyle çalışma kapsamından çıkarılmıştır. Sonuç olarak, 501 ergen (363'ü kız ve 138'i erkek) çalışmanın örneklemini oluşturmuştur.

3.2.1. Araştırmaya Katılan Ergenlere İlişkin Demografik Dağılımlar

Araştırmanın örnekleminde yer alan katılımcılara ilişkin demografik dağılımlar aşağıda bulunan Tablo 3.1'de sunulmuştur.

Tablo 3.1. Araştırma kapsamındaki ergenlere ilişkin demografik özelliklerin dağılımı.

		n	%
Cinsiyet	Erkek	138	27,5
	Kız	363	72,5
Sınıf	9	165	33,0
	10	130	25,9
	11	156	31,1
	12	50	10,0
Kardeş Sayısı	1	216	43,1
	2	166	33,1
	3	78	15,6
	4+	41	8,2
Algılanan Akademik Başarı Düzeyi	Düşük	42	8,4
	Orta	414	82,6
	Yüksek	45	9,0
Anne Yaşı	25- 34 yaş	414	82,6
	35- 44 yaş	45	9,0
	45+ yaş	146	29,1
Anne Çalışma Durumu	Evet	145	28,9
	Hayır	356	71,1
Anne Öğrenim Durumu	İlkokul ve altı	255	50,9
	Ortaokul Mezunu	116	23,2
	Lise Mezunu	102	20,4
	Yüksekokul / üniversite	28	5,6
Baba Yaşı	25- 34	199	39,7
	35-44	255	50,9
	45+	47	9,4
Baba Çalışma Durumu	Evet	441	88,0
	Hayır	60	12,0
Baba Öğrenim Durumu	İlkokul ve altı	150	29,9
	Ortaokul Mezunu	137	27,3
	Lise Mezunu	157	31,3
	Yüksekokul / üniversite	57	11,4
Algılanan Aile Gelir Durumu	Düşük	54	10,8
	Orta	417	83,2
	Yüksek	30	6,0

Aile içi iletişiminden duyulan memnuniyet	Düşük	51	10,2
	Orta	189	37,7
	Yüksek	261	52,1
Algılanan Aile Tutumu	Demokratik	189	37,7
	Dengesiz	261	52,1
	Koruyucu	289	57,7
	Otoriter	72	14,4

Tablo 3.1. incelendiğinde araştırmaya katılanların %72,5'inin kadın %27,5'inin erkek olduğu görülmektedir. Katılımcıların %33,0'ü 9. sınıf, %25,9'u 10. sınıf, %31,1'i 11. sınıf ve %10'u 12. sınıf öğrencisidir. Ergenlerin %43,1'i bir kardeşe, %33,1'i iki kardeşe ve geriye kalan %23,8'i üç ve daha fazla kardeşe sahiptir. Öğrencilerin annelerinin büyük çoğunluğunun (%82,6) 25-34 yaş aralığında olduğu; %71,1'inin çalışmadığı ve yarısının (%50,9) ilkokul mezunu olduğu %23,2'sinin ortaokul, %20, lise ve %5,6'sının üniversite mezunu olduğu görülmektedir. Çalışmaya katılan ergenlerin babalarının ise yarısının (%50,9) 35- 44 yaş aralığında olduğu, büyük çoğunluğunun (%88'i) çalıştığı ve %29,9'unun ilkokul ve altı, %27,3'ünün ortaokul, %31,3'ünün lise ve %11,4'ünün üniversite mezunu olduğu görülmüştür.

Ergenlerin ankete verdiği cevaplar doğrultusunda algıladıkları aile gelir durumunu en iyi ifade düzeyin çoğunlukla orta derece gelir düzeyi (%83,2) olduğu, aile içi iletişimden duyulan memnuniyetin %52,1 oranında yüksek düzeyde seyrettiği, aynı şekilde algıladıkları aile tutumlarını en iyi ifade eden tutumun çoğunlukla koruyucu tutumu (%57,7) olduğu, dengesiz/ tutarsız tutumun ise azınlıkta olduğu (%7,6) görülmüştür. Katılımcıların algıladıkları akademik başarı durumlarını en iyi ifade eden düzeyin de çoğunlukla (%82,6) orta düzey olduğu bulunmuştur.

3.3. Veri Toplama Araçları

Çalışmada ergenlerin; demografik bilgilerini belirleyebilmek amacıyla "Kişisel Bilgi Formu", sanal zorbalık ve mağduriyet düzeylerini değerlendirmek için "Siber Mağdur ve Zorbalık Ölçeği (SMZÖ)" ve aile bütünlük düzeylerini değerlendirmek için ise "Aile Bütünlük Duygusu Ölçeği (ABDÖ)" kullanılmıştır.

3.3.1. Kişisel Bilgi Formu

Ergenlerin; yaş, cinsiyet, kardeş sayısı, devam ettikleri sınıf, algıladıkları akademik başarı düzeyleri, aile içi iletişim memnuniyetleri, algıladıkları aile tutumları bununla birlikte anne- babanın; yaş, eğitim düzeyi, algıladıkları ekonomik durum düzeyleri değişkenlerini öğrenmeye yardımcı olacak maddeler yer almaktadır.

3.3.2. Siber Mağdur ve Zorbalık Ölçeği (SMZÖ)

Katılımcıların sanal zorbalık ve mağduriyet düzeylerini değerlendirmek için Çetin ve ark. (59) tarafından geliştirilen Siber Mağdur ve Zorbalık Ölçeği (SMZÖ) kullanılmıştır. Ölçek, siber zorbalık ve siber mağduriyet olmak üzere iki paralel form şeklinde oluşmakta ve her iki formda da yirmi ikişer soru bulunmaktadır. Araştırmaya katılan kişiler sanal mağdur olma durumlarını ‘Bana Yapıldı’, sanal zorbalık içeren davranışları yapma durumlarını ise ‘Ben Yaptım’ bölümünde yer alan (1) Asla, (2) Nadiren, (3) Bazen, (4) Sık Sık ve (5) Daima olmak üzere 5’li likert tipi bir derecelendirme kullanarak işaretlemektedir. Ölçekten alınabilecek en düşük puan 22, en yüksek puan ise 110’dur. SZÖ bölümünden puanın yüksek alınması kişinin sanal zorbalık içeren davranışlar gösterdiğini, SMÖ bölümünden puanın yüksek alınması ise sanal zorbalığa maruz kalma sıklığının fazlalığını sergilemektedir. Ölçek siber dilsel zorbalık (SDZ), siber sahtecilik (SS) ve kimliğini gizleme (KG) olmak üzere üç alt boyuttan oluşmaktadır. Ölçekten her bir alt boyut açısından da toplam puan elde edilebilmektedir. Ölçeğin faktör yapısını belirlemek amacıyla yapılan açıklayıcı faktör analizi (AFA) sonucunda toplam varyansın %46.38’ini açıklayan üç faktörlü yapı elde edilmiştir. 2., 3., 4., 5., 6.,7. ve 8. maddelerin yer aldığı siber dilsel zorbalık boyutu toplam varyansın %15,51’ini açıklamaktadır. 19., 20., 21., 22., 23., 24., 25., 27., 28.ve 29. maddelerin yer aldığı siber sahtecilik boyutu toplam varyansın %17,6’sını açıklamaktadır. Üçüncü faktör olan kimliğini gizlemede ise 10., 11., 12., 15. ve 16. maddeler yer almakta ve toplam varyansının %13.26’sını açıklamaktadır. Açıklayıcı faktör analizinden elde edilen üç boyutlu yapıyı test etmek amacıyla yapılan doğrulayıcı faktör analizinden elde edilen uyum iyiliği indeksleri hem siber zorba hem de siber mağdur formunda üç boyutlu yapının uyum verdiğini göstermiştir. İç tutarlık güvenilirlik katsayısı hem siber mağdur hem de siber zorba formunun bütünü için 0,89 olarak bulunmuştur. İç tutarlık güvenilirlik katsayıları siber

mağdur ve siber zorba formunda sırasıyla siber sahtecilik alt boyutu için 0,86 ve 0,83, siber dilsel zorbalık alt boyutu için 0,80 ve 0,81, kimliğini gizleme alt boyutu için ise 0,68 ve 0,69 olarak bulgulanmıştır. Test-tekrar test güvenilirlik katsayıları siber mağdur ve siber zorba formunun bütünü için sırasıyla 0,85 ve 0,90; siber mağdur formunda siber sahtecilik için 0,87, siber dilsel zorbalık için 0,80 ve kimliğini gizleme için 0,69; siber zorba formunda ise siber sahtecilik için 0,86, siber dilsel zorbalık için 0,73 ve kimliğini gizleme için 0,72 olarak bildirilmiştir (129).

3.3.3. Aile Bütünlük Duygusu Ölçeği (ABDÖ)

Katılımcıların aile bütünlük duygu düzeylerini değerlendirebilmek için Çeçen'in (18) Türkçeye uyarlanmasını ve geçerlik ve güvenilirlik çalışmasını gerçekleştirdiği Aile Bütünlük Duygusu Ölçeği (ABDÖ) kullanılmıştır. Ölçek Antonovsky ve Saurani (114) tarafından öncelikle 26 madde olarak oluşturulmuş daha sonra Sagy (130) tarafından sadeleştirilerek 12 maddelik kısa formu oluşturulmuştur. . Ölçeğin Türkçe uyarlamasının geçerlik ve güvenilirlik çalışmaları için, Çukurova Üniversitesi'nde farklı bölümlerde öğrenim gören 562 öğrenci ile çalışılmıştır. 1 ile 7 arasında puanlaması değişen likert tipi bir ölçektir Ergenlere ve yetişkinlere uygulanabilmektedir. Ölçekten alınan yüksek puanlar, cevaplayan kişinin ailesiyle ilgili bütünlük duygusunun güçlü ve yüksek olduğunu göstermektedir. Türkçeye çevrilmesinin ardından geçerlilik için madde ve faktör analizi, benzer ve farklı ölçekler geçerliliği; güvenilirlik içinse Cronbach alfa, ve test tekrar test katsayıları hesaplanarak bulunmuştur.

3.4. Veri Toplama Süreci

Ergenlerin aile bütünlük duygu düzeyleri ile sanal zorbalık ve mağduriyet düzeyleri arasındaki ilişkinin incelendiği bu araştırmada izlenen veri toplama süreci aşağıda sıralanmıştır;

İlk olarak araştırmanın yürütülebilmesi adına ihtiyaç duyulan Etik Kurul izninin alınabilmesi için Hacettepe Üniversitesi Etik Komisyonuna başvuru yapılmış ve araştırmanın uygulanabilmesi için gerekli olan izin alınmıştır (Ek-2).

Sakarya'nın Adapazarı ilçesinde bulunan ve ulaşılması hedeflenen devlet liselerinde planlanan çalışmanın yapılabilmesi için Sakarya İl Milli Eğitim M¼d¼rl¼đ¼'ne başvuruda bulunulmuştur. Araştırmanın amacı, uygulanma şekli, araştırmada kullanılacak ölçeklerle ilgili belgeler kuruma e- posta yolu ile çalışma izni alınabilmesi için sunulmuş ve Sakarya İl Milli Eğitim M¼d¼rl¼đ¼ Araştırma Geliştirme Biriminden gerekli izin alınmıştır (Ek-3).

Veri toplama s¼reci planı pandemi koşullarına g¼re d¼zenlenerek anketler Google Form'a aktarılmış ve Adapazarı ilçesinde yer alan okul idarecileriyle iletişime geçilmiş ve beş ortaöğretim kurumu çalışmayı onaylamıştır. Çalışma için izin alınan okul idarecilerine formlar evrimii şekilde g¼nderilmiř ve idareciler de öğrencilere evrimii ulaştırmıştır. Ölçeklerin uygulamasına başlamadan önce katılımcılara araştırmanın amacı ve s¼re hakkında detaylı bilgi yazılı olarak beyan edilmiş ve onayları alındıktan sonra formun doldurulması sağlanmıştır. Formlara, araştırmayı yapan kişilere ulaşabilmeleri ve gerekli olan durumlarda iletişim kurulabilmeleri için iletişim bilgilerinin yer aldığı bilgi notu sunulmuştur.

Gerekli izin alınıp iletişime geçilen idarecilerle veri toplama s¼reci boyunca her on g¼nde bir gerekli hatırlatmalar yapılarak anketlerin doldurulması sağlanılmıştır ve verilerin toplanmasına 2021 yılı şubat ayında başlanılmış ve 2021 yılı Nisan ayında veri toplama s¼reci tamamlanmıştır.

3.5. Verilerin Analizi

Araştırma kapsamında; Kişisel Bilgi Formu, Siber Mağdur ve Zorbalık leği (SMZÖ) ve Aile B¼t¼nl¼k Duygusu leği (ABD) aracılığıyla toplanmış olan veriler SPSS 22 paket programına aktarıldıktan sonra analizleri yapılmıştır.

Verilerin analizinde ilk olarak hangi testlerin (parametrik/nonparametrik testler) uygulanacağına karar vermek amacıyla karşılanması gereken varsayımlar test edilmiştir. Dağılımın normalliğine karar vermek için Kolmogorov-Smirnov, normal dağılımın diğer varsayımları olan arpıklık- basıklık değerleri ve histogram grafiğinden faydalanılmıştır. Kolmogorov-Smirnov testlerinden elde edilen anlamlılık d¼zeyi 0,05'ten k¼¼k olması arpıklık ve basıklık değerleri $\pm 2,0$ aralığının dışında olması ve arpıklık katsayısının standart hatasına oranının $\pm 1,96$ değerini aşması sebebi ile değerlerin normal dağılımdan saptığı değerlendirilmiş ve

analizler parametrik olmayan testler ile gerçekleştirilmiştir (131). Bağımsız iki grubun karşılaştırmasında Man Whitney-U testi, bağlantısız iki ya da daha fazla grubun karşılaştırılmasında Kruskal Wallis-H testi, farkın kaynağının belirlenmesi için ise post hoc testlerinden Bonferroni testi kullanılmıştır. Değişkenler arasındaki bağlantıya Spearman korelasyon katsayısı ile bakılmıştır. Elde edilen değerlerin anlamlı olup olmadığının yorumlanmasında 0.05 anlamlılık düzeyi ölçüt olarak kullanılmıştır ve $<0,05$ olması durumunda değişkenler arasında anlamlı bir ilişkinin veya farklılığın olduğu; $p>0,05$ olması durumunda ise anlamlı bir farklılığın veya ilişkinin olmadığı belirtilmiştir.

4. BULGULAR

Bu bölümde, araştırma kapsamındaki örneklem grubundan elde edilen veriler ışığında aşağıda yer alan ileri istatistik analizi sonuçlarına yer verilmiştir.

Analizler dört ana başlık olarak şu şekilde özetlenmiştir;

- Araştırmada yer alan ölçeklere yönelik tanımlayıcı ve istatistik bulgular
- Demografik değişkenler açısından ergenlerin sanal zorbalık ve mağduriyet yaşantılarına yönelik bulgular
- Demografik değişkenler açısından ergenlerin aile bütünlük duygusu düzeylerine yönelik bulgular
- Ergenlerin sanal zorbalık ve sanal mağduriyet düzeyleri ile aile bütünlük duygu düzeyleri ilişkisi arasındaki korelasyon ve regresyon analizi sonuçlarına yönelik bulgular

4.1. Araştırmada Kullanılan Ölçeklere Yönelik Tanımlayıcı ve İstatistik Bulgular

Çalışmanın örneklem grubunu oluşturan ergenlerin Siber Mağdur ve Zorbalık Ölçeği ile Aile Bütünlük Duygusu Ölçeğinden almış oldukları puanlara ilişkin standart sapma, ortalama, minimum ve maksimum değerler Tablo 4.1. ve Tablo 4.2.'de sunulmuştur.

Tablo 4.1. Siber Mağdur ve Zorbalık Ölçeğinden elde edilen puanların ortalamaları, standart sapmaları, minimum ve maximum değerleri.

		N	\bar{X}	Min.	Max.	ss
Bana Yapıldı	Dilsel Zorbalık	501	9.28	7.00	28.00	3.69
	Kimlik Gizleme	501	6.58	5.00	21.00	2.43
	Siber Sahtecilik	501	11.40	10.00	32.00	3.11
	Genel toplam	501	27.25	22.00	78.00	8.07
Ben Yaptım	Dilsel Zorbalık	501	10.22	7.0	34.00	4.79
	Kimlik Gizleme	501	6.93	5.0	25.00	3.01
	Siber Sahtecilik	501	12.48	10.0	49.00	5.10
	Genel toplam	501	29.62	22.0	101.00	11.79

Tablo 4.1’de araştırmanın örneklem grubunun “Siber Mağdur ve Zorbalık Ölçeği”nin “Bana Yapıldı” bölümündeki “Dilsel Zorbalık” alt boyutu puan ortalamalarının 9.28 ($\pm 3,69$); “Kimlik Gizleme” alt boyutu puan ortalamalarının 6.58 ($\pm 2,43$); “Siber Sahtecilik” alt boyutu puan ortalamalarının 11,40 ($\pm 3,11$) ve toplam puan ortalamalarının 27,25 ($\pm 8,07$) olduğu görülmektedir. “Ben Yaptım” bölümündeki “Dilsel Zorbalık” alt boyutu puan ortalamalarının 10,22 ($\pm 4,79$); “Kimlik Gizleme” alt boyutu puan ortalamalarının 6,93 ($\pm 3,01$); “Siber Sahtecilik” alt boyutu puan ortalamalarının 12,48 ($\pm 5,10$) ve toplam puan ortalamalarının ise 29,62 ($\pm 11,79$) olduğu görülmektedir.

Tablo 4.2. Siber Mağdur ve Zorbalık Ölçeğinden elde edilen puanların ortalamaları, standart sapmaları, minimum ve maximum değerleri.

	N	\bar{X}	Min.	Max.	Ss
Anlaşılabilirlik	501	17.45	4.00	26.00	2.65
Yönetilebilirlik	501	18.73	7.00	31.00	3.84
Anlamlılık	501	12.24	3.00	21.00	3.20
ABDÖ	501	48.42	16.00	70.00	5.97

Tablo 4.2’de araştırmanın örneklem grubunun “Aile Bütünlük Duygusu Ölçeği”nin “Anlaşılabilirlik” alt boyutu puan ortalamalarının 17,45 ($\pm 2,65$); “Yönetilebilirlik” alt boyutu puan ortalamalarının 18,73 ($\pm 3,84$); “Anlamlılık” alt boyutu puan ortalamalarının 12,24 ($\pm 3,20$) ve toplam puan ortalamalarının 48,42 ($\pm 5,97$) olduğu görülmektedir.

4.2. Demografik Değişkenler Açısından Siber Mağdur ve Zorbalık Ölçeğine Yönelik Bulgular

Bu başlık altında Siber Mağdur ve Zorbalık Ölçeği alt boyutları ve toplam puanın ergenlerin; cinsiyetine, sınıfına, kardeş sayısına, algıladıkları akademik başarı düzeylerine, algıladıkları aile tutumuna, algıladıkları aile gelir düzeyine, aile içi iletişimden duydukları memnuniyete ve anne babalarının yaşına, çalışma durumlarına, öğrenim düzeylerine göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık gösterip göstermediği analiz edilmiştir.

Tablo 4.3’de Siber Mağdur ve Zorbalık Ölçeği alt boyutları ve toplam puanın cinsiyet değişkenine göre farklılaşıp farklılaşmadığının belirlenmesi amacıyla yapılan Man Whitney-U Testi analiz sonuçları verilmiştir.

Tablo 4.3. Siber Mağdur ve Zorbalık Ölçeği alt boyutları ve toplam puanın cinsiyet değişkenine göre farklılaşıp farklılaşmadığının belirlenmesi amacıyla yapılan Man Whitney-U Testi analiz sonuçları.

		Grup	Medyan (Q1-Q3)	z	p
Bana Yapıldı	Dilsel Zorbalık	Erkek	9 (7-14)	-3,2	0,01*
		Kız	8 (7-14)		
	Kimlik Gizleme	Erkek	6 (5-9)	-0,9	0,37
		Kız	5 (5-9)		
	Siber Sahtecilik	Erkek	11 (10-13)	-2,01	0,04*
		Kız	10 (10-13)		
Genel toplam	Erkek	26 (23-35)	-2,63	0,01*	
	Kız	24 (22-35)			
Ben Yaptım	Dilsel Zorbalık	Erkek	9 (7-13)	-4,33	0,01*
		Kız	7 (7-13)		
	Kimlik Gizleme	Erkek	6 (5-9)	-3,17	0,01*
		Kız	5 (5-9)		
	Siber Sahtecilik	Erkek	14 (10-12)	-4,85	0,01*
		Kız	10 (10-12)		
	Genel toplam	Erkek	51 (45-65)	-3,56	0,01*
		Kız	47 (43-65)		

*p<0,05

Tablo 4.3. Bana Yapıldı bölümü incelendiğinde Siber Mağdur ve Zorbalık Ölçeği toplam puan, Dilsel Zorbalık, Siber Sahtecilik alt boyutlarının ergenlerin cinsiyetine göre istatistiksel olarak anlamlı düzeyde farklılaştığı (p<0,05), Kimliği Gizleme alt boyutunun ise anlamlı düzeyde farklılaşmadığı (p>0,05) görülmektedir. Dilsel Zorbalık alt boyutunun hangi grup aleyhine olduğunu ortaya koymak için medyan değerlerine bakıldığında erkeklerin kızlara göre daha fazla dilsel zorbalığa uğradığı görülmektedir. Siber sahtecilik alt puanındaki farkın da hangi grup aleyhine olduğunu belirlemek için medyan değerlerine bakıldığında yine erkeklerin kızlara göre daha fazla siber sahteciliğe uğradığı söylenebilmektedir. Toplam puanın hangi grup aleyhine olduğunu ortaya koymak için medyan değerlerine bakıldığında ise erkeklerin kızlara göre siber mağduriyete maruz kalma düzeylerinin daha yüksek olduğu bu durumda erkeklerin kızlara göre daha fazla sanal mağduriyet yaşadığı söylenebilmektedir.

Tablo 4.3. Ben Yaptım bölümü incelendiğinde ise Siber Mağdur ve Zorbalık Ölçeği toplam puan, Dilsel Zorbalık, Kimliği Gizleme, Siber Sahtecilik alt

boyutlarının ergenlerin cinsiyetine göre anlamlı düzeyde farklılaştığı ($p<0,05$) görülmektedir. Dilsel Zorbalık alt boyutunun hangi grup aleyhine olduğunu ortaya koymak için medyan değerlerine bakıldığında erkeklerin kızlara göre daha fazla dilsel zorbalık davranışları sergiledikleri görülmektedir. Kimliği Gizleme alt boyutunun hangi grup aleyhine olduğunu ortaya koymak için medyan değerlerine bakıldığında erkeklerin kızlara göre daha fazla kimlik gizleyerek zorbaca davranışlar sergiledikleri görülmektedir. Siber Sahtecilik alt boyutunun ise hangi grup aleyhine olduğunu ortaya koymak için medyan değerlerine bakıldığında erkeklerin kızlara göre daha fazla siber sahtecilik yaparak zorbaca davranışlar sergiledikleri görülmektedir. Toplam puanın da hangi grup aleyhine olduğunu ortaya koymak için medyan değerlerine bakıldığında erkeklerin kızlara göre sanal zorbalık yapma düzeylerinin daha fazla olduğu bu durumda erkeklerin kızlara oranla daha fazla sanal zorbaca davranışlar sergilediği söylenebilir.

Tablo 4.4'te Siber Mağdur ve Zorbalık Ölçeği alt boyutları ve toplam puanın sınıf değişkenine göre farklılaşıp farklılaşmadığının belirlenmesi amacıyla yapılan Kruskal Wallis H testi analiz sonuçları verilmiştir.

Tablo 4.4. Siber Mağdur ve Zorbalık Ölçeği alt boyutları ve toplam puanın sınıf değişkenine göre farklılaşıp farklılaşmadığının belirlenmesi amacıyla yapılan Kruskal Wallis H Testi analiz sonuçları.

	Grup	Medyan (Q1-Q3)	X²_{KW}	Sd	p	
Bana Yapıldı	Dilsel Zorbalık	9.Sınıf	7 (7-13)	6,22	3	0,06
		10.Sınıf	8 (7-11)			
		11.Sınıf	9 (7-14)			
		12.Sınıf	7 (7-11)			
	Kimlik Gizleme	9.Sınıf	5 (5-8)	0,86	3	0,83
		10.Sınıf	6 (5-8)			
		11.Sınıf	6 (5-9)			
		12.Sınıf	6 (5-7)			
	Siber Sahtecilik	9.Sınıf	10 (10-13)	4,54	3	0,21
		10.Sınıf	10 (10-12)			
		11.Sınıf	11 (10-13)			
		12.Sınıf	10 (10-11)			
Genel toplam	9.Sınıf	24 (22-33)	5,09	3	0,17	
	10.Sınıf	25 (22-30)				
	11.Sınıf	26 (22-34)				
	12.Sınıf	24 (22-28)				
Ben Yaptım	Dilsel Zorbalık	9.Sınıf	24 (22-33)	5,09	3	0,17
		10.Sınıf	25 (22-30)			
		11.Sınıf	26 (22-34)			
		12.Sınıf	24 (22-28)			
	Kimlik Gizleme	9.Sınıf	5 (5-8)	0,92	3	0,82
		10.Sınıf	5 (5-7)			
		11.Sınıf	5 (5-9)			
		12.Sınıf	5 (5-7)			
	Siber Sahtecilik	9.Sınıf	10 (10-11)	1,82	3	0,61
		10.Sınıf	10 (10-11)			
		11.Sınıf	10 (10-11)			
		12.Sınıf	10 (10-11)			
Genel toplam	9.Sınıf	48 (43-61)	4,80	3	0,19	
	10.Sınıf	47 (44-56)				
	11.Sınıf	49 (44-62)				
	12.Sınıf	47 (43-54)				

Tablo 4.4. incelendiğinde Siber Mağdur ve Zorbalık Ölçeği alt boyutlarına ve toplama ait puanların ergenlerin sınıf düzeyine göre anlamlı düzeyde farklılaşmadığı görülmektedir ($p>0,05$).

Tablo 4.5'te Siber Mağdur ve Zorbalık Ölçeği alt boyutları ve toplam puanın kardeş sayısı değişkenine göre farklılaşıp farklılaşmadığının belirlenmesi amacıyla yapılan Kruskal Wallis H Testi analiz sonuçları verilmiştir.

Tablo 4.5. Siber Mağdur ve Zorbalık Ölçeği alt boyutları ve toplam puanın kardeş sayısı değişkenine göre farklılaşıp farklılaşmadığının belirlenmesi amacıyla yapılan Kruskal Wallis H Testi analiz sonuçları.

	Grup	Medyan (Q1-Q3)	X^2_{KW}	sd	p	
Bana Yapıldı	Dilsel Zorbalık	1 Kardeş	8 (7-13)	0,21	3	0,98
		2 Kardeş	8 (7-11)			
		3 Kardeş	8 (7-13)			
		4+ Kardeş	9 (7-13)			
	Kimlik Gizleme	1 Kardeş	6 (5-8)	2,97	3	0,40
		2 Kardeş	5 (5-8)			
		3 Kardeş	5 (5-7)			
		4+ Kardeş	6 (5-9)			
	Siber Sahtecilik	1 Kardeş	10 (10-13)	2,71	3	0,44
		2 Kardeş	10 (10-12)			
		3 Kardeş	10 (10-12)			
		4+ Kardeş	10 (10-13)			
	Genel toplam	1 Kardeş	25 (22-34)	1,39	3	0,71
		2 Kardeş	25 (22-30)			
		3 Kardeş	26 (22-37)			
		4+ Kardeş	24 (22-28)			
Ben Yaptım	Dilsel Zorbalık	1 Kardeş	8 (7-10)	4,41	3	0,22
		2 Kardeş	7 (7-10)			
		3 Kardeş	7 (7-10)			
		4+ Kardeş	8 (7-12)			
	Kimlik Gizleme	1 Kardeş	5 (5-8)	6,35	3	0,06
		2 Kardeş	5 (5-7)			
		3 Kardeş	5 (5-7)			
		4+ Kardeş	5 (5-9)			
	Siber Sahtecilik	1 Kardeş	10 (10-11)	6,48	3	0,06
		2 Kardeş	10 (10-11)			
		3 Kardeş	10 (10-11)			
		4+ Kardeş	10 (10-13)			
	Genel toplam	1 Kardeş	48 (44-61)	2,68	3	0,44
		2 Kardeş	47 (44-56)			
		3 Kardeş	47 (43-60)			
		4+ Kardeş	51 (43-67)			

Tablo 4.5. incelendiğinde Siber Mağdur ve Zorbalık Ölçeği alt boyutlarına ait puanların ergenlerin kardeş sayısına göre anlamlı düzeyde farklılaşmadığı görülmektedir ($p>0,05$).

Tablo 4.6'da Siber Mağdur ve Zorbalık Ölçeği alt boyutları ve toplam puanın anne yaş değişkenine göre farklılaşıp farklılaşmadığının belirlenmesi amacıyla yapılan Kruskal Wallis H Testi analiz sonuçları verilmiştir.

Tablo 4.6. Siber Mağdur ve Zorbalık Ölçeği alt boyutları ve toplam puanın anne yaş değişkenine göre farklılaşıp farklılaşmadığının belirlenmesi amacıyla yapılan Kruskal Wallis H Testi analiz sonuçları.

	Grup	Medyan (Q1-Q3)	X^2_{KW}	sd	p	
Bana Yapıldı	Dilsel Zorbalık	25- 34 yaş	9 (7-14)	4,68	2	0,10
		35- 44 yaş	8 (7-13)			
		45+ yaş	7 (7-11)			
	Kimlik Gizleme	25- 34 yaş	6 (5-10)	0,64	2	0,72
		35- 44 yaş	5 (5-8)			
		45+ yaş	6 (5-8)			
	Siber Sahtecilik	25- 34 yaş	11 (10-15)	1,43	2	0,49
		35- 44 yaş	10 (10-12)			
		45+ yaş	10 (10-12)			
Genel toplam	25- 34 yaş	25 (23-39)	1,98	2	0,37	
	35- 44 yaş	25 (22-32)				
	45+ yaş	24 (22-32)				
Ben Yaptım	Dilsel Zorbalık	25- 34 yaş	9 (7-11)	5,84	2	0,06
		35- 44 yaş	7 (7-10)			
		45+ yaş	7 (7-9)			
	Kimlik Gizleme	25- 34 yaş	6 (5-9)	1,32	2	0,52
		35- 44 yaş	5 (5-7)			
		45+ yaş	5 (5-7)			
	Siber Sahtecilik	25- 34 yaş	10 (10-12)	2,56	2	0,28
		35- 44 yaş	10 (10-11)			
		45+ yaş	10 (10-11)			
Genel toplam	25- 34 yaş	50 (46-66)	3,72	2	0,16	
	35- 44 yaş	48 (44-60)				
	45+ yaş	47 (43-57)				

Tablo 4.6. incelendiğinde Siber Mağdur ve Zorbalık Ölçeği alt boyutlarına ait puanların ergenlerin anne yaş grubuna göre anlamlı düzeyde farklılaşmadığı görülmektedir ($p>0,05$).

Tablo 4.7’de Siber Mağdur ve Zorbalık Ölçeği alt boyutları ve toplam puanın baba yaş değişkenine göre farklılaşıp farklılaşmadığının belirlenmesi amacıyla yapılan Kruskal Wallis H Testi analiz sonuçları verilmiştir.

Tablo 4.7. Siber Mağdur ve Zorbalık Ölçeği alt boyutları ve toplam puanın baba yaş değişkenine göre farklılaşıp farklılaşmadığının belirlenmesi amacıyla yapılan Kruskal Wallis H Testi analiz sonuçları.

	Grup	Medyan (Q1-Q3)	X^2_{KW}	sd	p	
Bana Yapıldı	Dilsel Zorbalık	25- 34 yaş	8 (7-13)	1,01	2	0,60
		35- 44 yaş	8 (7-13)			
		45+ yaş	7 (7-12)			
	Kimlik Gizleme	25- 34 yaş	5 (5-9)	0,79	2	0,67
		35- 44 yaş	5 (5-8)			
		45+ yaş	6 (5-8)			
	Siber Sahtecilik	25- 34 yaş	10 (10-13)	4,30	2	0,12
		35- 44 yaş	10 (10-12)			
		45+ yaş	11 (10-14)			
Genel toplam	25- 34 yaş	25 (22-33)	1,04	2	0,59	
	35- 44 yaş	24 (22-32)				
	45+ yaş	25 (22-32)				
Ben Yaptım	Dilsel Zorbalık	25- 34 yaş	8 (7-11)	4,00	2	0,14
		35- 44 yaş	7 (7-10)			
		45+ yaş	7 (7-11)			
	Kimlik Gizleme	25- 34 yaş	5 (5-9)	1,76	2	0,41
		35- 44 yaş	5 (5-7)			
		45+ yaş	5 (5-9)			
	Siber Sahtecilik	25- 34 yaş	10 (10-11)	3,86	2	0,14
		35- 44 yaş	10 (10-11)			
		45+ yaş	10 (10-12)			
Genel toplam	25- 34 yaş	49 (44-62)	3,01	2	0,22	
	35- 44 yaş	47 (43-56)				
	45+ yaş	48 (44-61)				

Tablo 4.7. incelendiğinde Siber Mağdur ve Zorbalık Ölçeği alt boyutlarına ait puanların ergenlerin baba yaş grubuna göre anlamlı düzeyde farklılaşmadığı görülmektedir ($p>0,05$).

Tablo 4.8’de Siber Mağdur ve Zorbalık Ölçeği alt boyutları ve toplam puanın anne çalışma değişkenine göre farklılaşıp farklılaşmadığının belirlenmesi amacıyla yapılan Man Whitney-U Testi analiz sonuçları verilmiştir.

Tablo 4.8. Siber Mağdur ve Zorbalık Ölçeği alt boyutları ve toplam puanın anne çalışma değişkenine göre farklılaşıp farklılaşmadığının belirlenmesi amacıyla yapılan Man Whitney-U Testi analiz sonuçları.

	Grup	Medyan (Q1-Q3)	z	p	
Ben Yaptım	Dilsel Zorbalık	Evet	8 (7-13)	-0,49	0,62
		Hayır	8 (18-13)		
	Kimlik Gizleme	Evet	6 (5-9)	-0,49	0,62
		Hayır	6 (18-9)		
	Siber Sahtecilik	Evet	10 (10-12)	-0,34	0,73
		Hayır	10 (18-12)		
Genel toplam	Evet	26 (22-33)	-0,49	0,63	
	Hayır	26 (18-33)			
Bana Yapıldı	Dilsel Zorbalık	Evet	8 (7-11)	-1,87	0,06
		Hayır	8 (18-11)		
	Kimlik Gizleme	Evet	5 (5-9)	-0,90	0,37
		Hayır	5 (18-9)		
	Siber Sahtecilik	Evet	10 (10-11)	-1,50	0,13
		Hayır	10 (18-11)		
	Genel toplam	Evet	49 (43-61)	-0,70	0,48
		Hayır	49 (18-61)		

Tablo 4.8. incelendiğinde Siber Mağdur ve Zorbalık Ölçeği alt boyutlarına ait puanların ergenlerin anne çalışma durumuna göre anlamlı düzeyde farklılaşmadığı görülmektedir ($p>0,05$).

Tablo 4.9’da Siber Mağdur ve Zorbalık Ölçeği alt boyutları ve toplam puanın baba çalışma değişkenine göre farklılaşıp farklılaşmadığının belirlenmesi amacıyla yapılan Man Whitney-U Testi analiz sonuçları verilmiştir.

Tablo 4.9. Siber Mağdur ve Zorbalık Ölçeği alt boyutları ve toplam puanın baba çalışma değişkenine göre farklılaşıp farklılaşmadığının belirlenmesi amacıyla yapılan Man Whitney-U Testi analiz sonuçları.

		Grup	Medyan (Q1-Q3)	z	p
Bana Yapıldı	Dilsel Zorbalık	Evet	8 (7-13)	-0,49	0,62
		Hayır	8 (7-11)		
	Kimlik Gizleme	Evet	5 (5-8)	-0,49	0,62
		Hayır	6 (5-8)		
	Siber Sahtecilik	Evet	10 (10-12)	-0,34	0,73
		Hayır	11 (10-13)		
Genel toplam	Evet	25 (22-32)	-0,49	0,63	
	Hayır	26 (22-30)			
Ben Yaptım	Dilsel Zorbalık	Evet	7 (7-10)	-1,87	0,06
		Hayır	7 (7-10)		
	Kimlik Gizleme	Evet	5 (5-7)	-0,90	0,37
		Hayır	5 (5-8)		
	Siber Sahtecilik	Evet	10 (10-11)	-1,50	0,13
		Hayır	10 (10-12)		
	Genel toplam	Evet	48 (43-60)	-0,70	0,48
		Hayır	48 (44-59)		

Tablo 4.9. incelendiğinde Siber Mağdur ve Zorbalık Ölçeği alt boyutlarına ait puanların ergenlerin baba çalışma durumu göre anlamlı düzeyde farklılaşmadığı görülmektedir ($p>0,05$).

Tablo 4.10'da Siber Mağdur ve Zorbalık Ölçeği alt boyutları ve toplam puanın anne öğrenim değişkenine göre farklılaşıp farklılaşmadığının belirlenmesi amacıyla yapılan Kruskal Wallis H Testi analiz sonuçları verilmiştir.

Tablo 4.10. Siber Mağdur ve Zorbalık Ölçeği alt boyutları ve toplam puanın anne öğrenim değişkenine göre farklılaşıp farklılaşmadığının belirlenmesi amacıyla yapılan Kruskal Wallis H Testi analiz sonuçları.

	Grup	Medyan (Q1-Q3)	X^2_{KW}	sd	p	
Bana Yapıldı	Dilsel Zorbalık	İlkokul ve altı	8 (7-11)	3,15	3	0,37
		Ortaokul	8 (7-14)			
		Lise	7 (7-13)			
		Yüksekokul /üniversite	9 (7-14)			
	Kimlik Gizleme	İlkokul ve altı	5 (5-7)	6,59	3	0,09
		Ortaokul	6 (5-9)			
		Lise	6 (5-9)			
		Yüksekokul /üniversite	7 (5-9)			
	Siber Sahtecilik	İlkokul ve altı	10 (10-12)	0,98	3	0,81
		Ortaokul	10 (10-12)			
		Lise	10 (10-12)			
		Yüksekokul /üniversite	11 (10-12)			
Genel toplam	İlkokul ve altı	25 (22-31)	2,03	3	0,57	
	Ortaokul	24 (22-34)				
	Lise	26 (22-32)				
	Yüksekokul /üniversite	27 (22-35)				
Ben Yaptım	Dilsel Zorbalık	İlkokul ve altı	7 (7-10)	2,61	3	0,46
		Ortaokul	8 (7-10)			
		Lise	8 (7-11)			
		Yüksekokul /üniversite	7 (7-12)			
	Kimlik Gizleme	İlkokul ve altı	5 (5-7)	2,49	3	0,48
		Ortaokul	5 (5-7)			
		Lise	6 (5-8)			
		Yüksekokul /üniversite	5 (5-9)			
	Siber Sahtecilik	İlkokul ve altı	10 (10-11)	3,56	3	0,31
		Ortaokul	10 (10-11)			
		Lise	10 (10-11)			
		Yüksekokul /üniversite	10 (10-12)			
Genel toplam	İlkokul ve altı	48 (43-57)	3,36	3	0,34	
	Ortaokul	47 (44-63)				
	Lise	51 (45-61)				
	Yüksekokul /üniversite	51 (43-65)				

Tablo 4.10. incelendiğinde Siber Mağdur ve Zorbalık Ölçeği alt boyutlarına ait puanların ergenlerin anne öğrenim düzeyine göre anlamlı düzeyde farklılaşmadığı görülmektedir ($p>0,05$).

Tablo 4.11’de Siber Mağdur ve Zorbalık Ölçeği alt boyutları ve toplam puanın baba öğrenim değişkenine göre farklılaşıp farklılaşmadığının belirlenmesi amacıyla yapılan Kruskal Wallis H Testi analiz sonuçları verilmiştir.

Tablo 4.11. Siber Mağdur ve Zorbalık Ölçeği alt boyutları ve toplam puanın baba öğrenim değişkenine göre farklılaşıp farklılaşmadığının belirlenmesi amacıyla yapılan Kruskal Wallis H Testi analiz sonuçları.

	Grup	Medyan (Q1-Q3)	X^2_{KW}	sd	p	Fark	
Bana Yapıldı	Dilsel Zorbalık	İlkokul ve altı ¹	9 (7-14)	6,76	3	0,08	
		Ortaokul ²	7 (7-10)				
		Lise ³	8 (7-11)				
		Yüksekokul/üniversite ⁴	9 (7-13)				
	Kimlik Gizleme	İlkokul ve altı ¹	6 (5-9)	9,31	3	0,03*	2<1
		Ortaokul ²	5 (5-7)				
		Lise ³	5 (5-7)				
		Yüksekokul/üniversite ⁴	6 (5-9)				
	Siber Sahtecilik	İlkokul ve altı ¹	11 (10-14)	9,47	3	0,02*	2<1
		Ortaokul ²	10 (10-11)				
		Lise ³	10 (10-12)				
		Yüksekokul/üniversite ⁴	11 (10-12)				
Genel toplam	İlkokul ve altı ¹	26 (22-36)	11,34	3	0,01*	2<1	
	Ortaokul ²	24 (22-28)					
	Lise ³	25 (22-30)					
	Yüksekokul/üniversite ⁴	26 (22-34)					
Ben Yaptım	Dilsel Zorbalık	İlkokul ve altı ¹	8 (7-11)	3,39	3	0,33	
		Ortaokul ²	7 (7-10)				
		Lise ³	7 (7-10)				
		Yüksekokul/üniversite ⁴	8 (7-10)				
	Kimlik Gizleme	İlkokul ve altı ¹	5 (5-9)	4,35	3	0,23	
		Ortaokul ²	5 (5-7)				
		Lise ³	5 (5-7)				
		Yüksekokul/üniversite ⁴	5 (5-7)				
	Siber Sahtecilik	İlkokul ve altı ¹	10 (10-11)	9,12	3	0,03*	2<1
		Ortaokul ²	10 (10-10)				
		Lise ³	10 (10-11)				
		Yüksekokul/üniversite ⁴	10 (10-11)				
Genel toplam	İlkokul ve altı ¹	51 (44-63)	11,29	3	0,01*	2<1	
	Ortaokul ²	45 (43-56)					
	Lise ³	47 (44-58)					
	Yüksekokul/üniversite ⁴	50 (44-58)					

*p<0,05

Tablo 4.11. Ben Yaptım bölümü incelendiğinde Siber Mağdur ve Zorbalık Ölçeği Dilsel Zorbalık, Kimlik Gizleme alt boyutlarının ergenlerin baba öğrenim düzeyine göre anlamlı düzeyde farklılaşmadığı ($p>0,05$), Siber Sahtecilik alt boyutunun ve toplam puanın ise anlamlı düzeyde farklılaştığı ($p<0,05$) görülmektedir. Toplam puanda farkın hangi öğrenim grupları arasında olduğunu ortaya koymak için Bonferroni Çoklu Karşılaştırma Testi yapılmış, farkın ilkokul mezunu ve ortaokul öğrenim düzeyine sahip gruplar arasında olduğu ve babaları ortaokul öğrenim düzeyinde bulunan ergenlerin lehine olduğu bulunmuştur. Bu durumda baba öğrenim düzeyi ortaokul olan ergenlerin ilkokul olanlara göre daha az zorbaca davranışlar sergilediği söylenebilmektedir.

Tablo 4.12’de Siber Mağdur ve Zorbalık Ölçeği alt boyutları ve toplam puanın algılanan gelir düzeyi değişkenine göre farklılaşıp farklılaşmadığının belirlenmesi amacıyla yapılan Kruskal Wallis H Testi analiz sonuçları verilmiştir.

Tablo 4.12. Siber Mağdur ve Zorbalık Ölçeği alt boyutları ve toplam puanın algılanan gelir düzeyi değişkenine göre farklılaşıp farklılaşmadığının belirlenmesi amacıyla yapılan Kruskal Wallis H Testi analiz sonuçları.

	Grup	Medyan (Q1-Q3)	X ² _{KW}	Sd	p	Fark	
Bana Yapıldı	Dilsel Zorbalık	¹ Düşük	13 (7-19)	21,61	2	0,01*	3<1
		² Orta	8 (7-11)				
		³ Yüksek	8 (7-12)				
	Kimlik Gizleme	¹ Düşük	7 (6-10)	19,27	2	0,01*	2<1
		² Orta	5 (5-7)				
		³ Yüksek	6 (5-9)				
	Siber Sahtecilik	¹ Düşük	12 (10-15)	15,44	2	0,01*	2<1
		² Orta	10 (10-12)				
		³ Yüksek	11 (10-14)				
	Genel toplam	¹ Düşük	33 (25-44)	18,66	2	0,01*	2<1
		² Orta	24 (22-31)				
		³ Yüksek	25 (22-33)				
Ben Yaptım	Dilsel Zorbalık	¹ Düşük	9 (7-14)	6,32	2	0,04*	2<1
		² Orta	7 (7-10)				
		³ Yüksek	8 (7-10)				
	Kimlik Gizleme	¹ Düşük	6 (5-9)	3,14	2	0,21	
		² Orta	5 (5-7)				
		³ Yüksek	6 (5-8)				
	Siber Sahtecilik	¹ Düşük	10 (10-12)	6,83	2	0,03*	2<1
		² Orta	10 (10-11)				
		³ Yüksek	10 (10-12)				
	Genel Toplam	¹ Düşük	60 (48-75)	15,18	2	0,01*	2<1
		² Orta	47 (43-56)				
		³ Yüksek	48 (43-65)				

*p<0,05

Tablo 4.12. Bana Yapıldı bölümü incelendiğinde Siber Mağdur ve Zorbalık Ölçeği toplam puan, Kimlik Gizleme, Siber Sahtecilik alt boyutlarının ergenlerin algıladıkları aile gelir düzeyine göre anlamlı düzeyde farklılaştığı (p<0,05) görülmüştür. Farkın hangi gelir düzeyleri arasında olduğunu ortaya koymak için Bonferroni Çoklu Karşılaştırma Testi yapılmış, Dilsel Zorbalık alt boyutu için düşük, orta ve yüksek gelirli gruplar arasında gelir düzeyi yüksek ve orta düzeyde olan ergenlerin lehine olduğu bulunmuştur. Kimlik Gizleme, Siber Sahtecilik ve toplam puana bakıldığında da orta ve yüksek gelirli gruplar arasında gelir düzeyi orta

düzeyde olan ergenlerin lehine olduğu bulunmuştur. Bu bilgiler ışığında aile gelir düzeyi yükseldikçe sanal mağduriyete uğrama riskinin azaldığı söylenebilir.

Tablo 4.12. Ben Yaptım bölümü incelendiğinde Siber Mağdur ve Zorbalık Ölçeği Kimlik Gizleme alt boyutunun ergenlerin algıladıkları aile gelir düzeyine göre anlamlı düzeyde farklılaşmadığı ($p>0,05$) Dilsel Zorbalık, Siber Sahtecilik ve toplam puanın anlamlı düzeyde farklılaştığı ($p<0,05$) görülmüştür. Dilsel Zorbalık, Siber Sahtecilik ve toplam puanda farkın hangi gelir düzeyleri arasında olduğunu ortaya koymak için Bonferroni Çoklu Karşılaştırma Testi yapılmış orta ve düşük gelirlili gruplar arasında gelir düzeyi orta düzeyde olan ergenlerin lehine olduğu bulunmuştur. Bu bilgiler ışığında aile gelir düzeyi yükseldikçe sanal zorbaca davranışlar sergileme riskinin azaldığı öngörülebilir.

Tablo 4.13'te Siber Mağdur ve Zorbalık Ölçeği alt boyutları ve toplam puanın algılanan akademik başarı düzeyi değişkenine göre farklılaşp farklılaşmadığının belirlenmesi amacıyla yapılan Kruskal Wallis H Testi analiz sonuçları verilmiştir.

Tablo 4.13. Siber Mağdur ve Zorbalık Ölçeği alt boyutları ve toplam puanın algılanan akademik başarı düzeyi değişkenine göre farklılaşıp farklılaşmadığının belirlenmesi amacıyla yapılan Kruskal Wallis H Testi analiz sonuçları.

	Grup	Medyan (Q1-Q3)	X ² _{KW}	sd	P	Fark	
Bana Yapıldı	Dilsel Zorbalık	¹ Düşük	10 (8-14)	12,01	2	0,01*	3<1,2
		² Orta	8 (7-12)				
		³ Yüksek	7 (7-11)				
	Kimlik Gizleme	¹ Düşük	7 (5-10)	10,97	2	0,01*	3<1,2
		² Orta	5 (5-8)				
		³ Yüksek	5 (5-7)				
	Siber Sahtecilik	¹ Düşük	11 (10-17)	5,29	2	0,07	
		² Orta	10 (10-12)				
		³ Yüksek	10 (10-12)				
	Genel toplam	¹ Düşük	30 (24-44)	12,16	2	0,01*	3<1,2
		² Orta	25 (22-32)				
		³ Yüksek	23 (22-30)				
Ben Yaptım	Dilsel Zorbalık	¹ Düşük	9 (7-14)	6,76	2	0,03*	3<1
		² Orta	7 (7-10)				
		³ Yüksek	7 (7-9)				
	Kimlik Gizleme	¹ Düşük	6 (5-9)	3,81	2	0,15	
		² Orta	5 (5-7)				
		³ Yüksek	5 (5-7)				
	Siber Sahtecilik	¹ Düşük	10 (10-13)	1,81	2	0,40	
		² Orta	10 (10-11)				
		³ Yüksek	10 (10-11)				
	Genel Toplam	¹ Düşük	56 (46-83)	10,06	2	0,01*	3<1,2
		² Orta	48 (43-58)				
		³ Yüksek	46 (43-55)				

*p<0,05

Tablo 4.13. Bana Yapıldı bölümü incelendiğinde Siber Mağdur ve Zorbalık Ölçeği Siber Sahtecilik alt boyutunun ergenlerin algıladıkları başarı düzeyine göre anlamlı düzeyde farklılaşmadığı (p>0,05), toplam puan, Dilsel Zorbalık, Kimlik Gizleme alt boyutlarının ise anlamlı düzeyde farklılaştığı (p<0,05) görülmüştür. Farkın hangi başarı düzeyleri arasında olduğunu ortaya koymak için Bonferroni Çoklu Karşılaştırma Testi yapılmış, toplam puan, Dilsel Zorbalık ve Kimlik Gizleme alt boyutlarının tümü için yüksek, orta ve düşük düzey grupları arasında başarı düzeyi orta ve yüksek olan ergenlerin lehine olduğu bulunmuştur. Bu bilgiler

ışığında algılanan akademik başarı düzeyi arttıkça sanal mağduriyete uğramanın azaldığı söylenebilmektedir.

Tablo 4.13. Ben Yaptım bölümü incelendiğinde Siber Mağdur ve Zorbalık Ölçeği Kimlik Gizleme, Siber Sahtecilik alt boyutlarının ergenlerin algıladıkları başarı düzeyine göre anlamlı düzeyde farklılaşmadığı ($p>0,05$), toplam puan ve Dilsel Zorbalık alt boyutunun ise anlamlı düzeyde farklılaştığı ($p<0,05$) görülmüştür. Farkın hangi başarı düzeyleri arasında olduğunu ortaya koymak için Bonferroni Çoklu Karşılaştırma Testi yapılmış Dilsel Zorbalık alt boyutu için akademik başarı düzeyi düşük ve yüksek grupları arasında yüksek düzeyde olan ergenlerin lehine olduğu bulunmuştur. Bu durumda yüksek başarı düzeyine sahip ergenin düşük başarı düzeyine sahip ergene göre Dilsel Zorbalık yapma olasılığı azalmaktadır. Toplam puan için ise akademik başarı düzeyi orta ve yüksek grupları arasında yüksek düzeyde olan ergenlerin lehine olduğu bulunmuştur. Bu durumda yüksek başarı düzeyine sahip ergenin orta başarı düzeyine sahip ergene göre siber zorbalık yapma olasılığı azalmaktadır. Bu bilgiler ışığında ergenlerin akademik başarı düzeyi arttıkça sanal zorbalık yapma ve sanal zorbalığa uğrama olasılığı azalmaktadır.

Tablo 4.14'te Siber Mağdur ve Zorbalık Ölçeği alt boyutları ve toplam puanın algılanan aile tutum değişkenine göre farklılaşıp farklılaşmadığının belirlenmesi amacıyla yapılan Kruskal Wallis H Testi analiz sonuçları verilmiştir.

Tablo 4.14. Siber Mağdur ve Zorbalık Ölçeği alt boyutları ve toplam puanın algılanan aile tutum değişkenine göre farklılaşıp farklılaşmadığının belirlenmesi amacıyla yapılan Kruskal Wallis H Testi analiz sonuçları.

	Grup	Medyan (Q1-Q3)	X^2_{kw}	sd	p	Fark	
Bana Yapıldı	Dilsel Zorbalık	¹ Demokratik	9 (7-14)	6,76	3	0,08	
		² Dengesiz/Tutarsız	7 (7-10)				
		³ Koruyucu	8 (7-11)				
		⁴ Otoriter	9 (7-13)				
	Kimlik Gizleme	¹ Demokratik	6 (5-9)	9,31	3	0,03*	2<1
		² Dengesiz/Tutarsız	5 (5-7)				
		³ Koruyucu	5 (5-7)				
		⁴ Otoriter	6 (5-9)				
	Siber Sahtecilik	¹ Demokratik	11 (10-14)	9,47	3	0,02*	2<1
		² Dengesiz/Tutarsız	10 (10-11)				
		³ Koruyucu	10 (10-12)				
		⁴ Otoriter	11 (10-12)				
	Genel toplam	¹ Demokratik	26 (22-36)	11,34	3	0,01*	2<1
		² Dengesiz/Tutarsız	24 (22-28)				
		³ Koruyucu	25 (22-30)				
		⁴ Otoriter	26 (22-34)				
Ben Yaptım	Dilsel Zorbalık	¹ Demokratik	8 (7-11)	3,39	3	0,33	
		² Dengesiz/Tutarsız	7 (7-10)				
		³ Koruyucu	7 (7-10)				
		⁴ Otoriter	8 (7-10)				
	Kimlik Gizleme	¹ Demokratik	5 (5-9)	4,35	3	0,23	
		² Dengesiz/Tutarsız	5 (5-7)				
		³ Koruyucu	5 (5-7)				
		⁴ Otoriter	5 (5-7)				
	Siber Sahtecilik	¹ Demokratik	10 (10-11)	9,12	3	0,03	
		² Dengesiz/Tutarsız	10 (10-10)				
		³ Koruyucu	10 (10-11)				
		⁴ Otoriter	10 (10-11)				
	Genel toplam	¹ Demokratik	51 (44-63)	11,29	3	0,01*	2<1
		² Dengesiz/Tutarsız	45 (43-56)				
		³ Koruyucu	47 (44-58)				
		⁴ Otoriter	50 (44-58)				

*p<0,05

Tablo 4.14'te Bana Yapıldı bölümü incelendiğinde Siber Mağdur ve Zorbalık Ölçeği Dilsel Zorbalık alt boyutunun ergenlerin algıladıkları aile tutumuna göre

anlamli düzeyde farklılaşmadığı ($p>0,05$) toplam puan, Kimlik Gizleme ve Siber Sahtecilik alt boyutlarının ise anlamli düzeyde farklılaştığı ($p<0,05$) görülmüştür. Farkın hangi aile tutumları arasında olduğunu ortaya koymak için Bonferroni Çoklu Karşılaştırma Testi yapılmış farkın toplam puan, Kimlik Gizleme ve Siber Sahtecilik alt boyutlarının tümü için demokratik ve dengesiz/tutarsız aile yapısı grupları arasında demokratik aile yapısına sahip ergenlerin lehine olduğu görülmüştür. Bu bilgiler ışığında demokratik aile tutumuna sahip ergenlerin dengesiz/tutarsız aile tutumuna sahip ergenlere kıyasla başta zorbalık türlerinden kimlik gizleme ve siber zorbalık olmak üzere daha az sanal mağduriyete uğradıkları söylenebilmektedir.

Tablo 4.14'te Ben Yaptım bölümü incelendiğinde Siber Mağdur ve Zorbalık Ölçeği Dilsel Zorbalık, Kimlik Gizleme ve Siber Sahtecilik alt boyutlarının ergenlerin algıladıkları aile tutumuna göre anlamli düzeyde farklılaşmadığı ($p>0,05$) toplam puanın ise anlamli düzeyde farklılaştığı ($p<0,05$) görülmüştür. Farkın hangi başarı düzeyleri arasında olduğunu ortaya koymak için Bonferroni Çoklu Karşılaştırma Testi yapılmış farkın dengesiz/ tutarsız ve demokratik aile tutumu grupları arasında, demokratik aile tutumuna sahip ergenlerin lehine olduğu görülmüştür. Bu bilgi ışığında demokratik aile tutumuna sahip ergenlerin dengesiz/ tutarsız aile tutumuna sahip ergenlere oranla daha az siber zorba davranışları sergiledikleri söylenebilmektedir.

Tablo 4.15'te Siber Mağdur ve Zorbalık Ölçeği alt boyutları ve toplam puanın aile içi iletişimden duyulan memnuniyet değişkenine göre farklılaşıp farklılaşmadığının belirlenmesi amacıyla yapılan Kruskal Wallis H Testi analiz sonuçları verilmiştir.

Tablo 4.15. Siber Mağdur ve Zorbalık Ölçeği alt boyutları ve toplam puanın aile içi iletişimden duyulan memnuniyet değişkenine göre farklılaşp farklılaşmadığının belirlenmesi amacıyla yapılan Kruskal Wallis H Testi analiz sonuçları.

	Grup	Medyan (Q1-Q3)	X^2_{KW}	sd	P	Fark	
Bana Yapıldı	Dilsel Zorbalık	¹ Düşük	10 (8-14)	16,48	2	0,01*	2,3<1
		² Orta	8 (7-13)				
		³ Yüksek	7 (7-11)				
	Kimlik Gizleme	¹ Düşük	6 (5-9)	6,35	2	0,04*	3<1
		² Orta	6 (5-8)				
		³ Yüksek	5 (5-7)				
	Siber Sahtecilik	¹ Düşük	11 (10-13)	5,40	2	0,07	
		² Orta	10 (10-13)				
		³ Yüksek	10 (10-12)				
	Genel toplam	¹ Düşük	29 (23-34)	12,88	2	0,01*	3<1
		² Orta	25 (22-34)				
		³ Yüksek	24 (22-29)				
Ben Yaptım	Dilsel Zorbalık	¹ Düşük	8 (7-11)	7,30	2	0,03*	3<1
		² Orta	8 (7-11)				
		³ Yüksek	7 (7-10)				
	Kimlik Gizleme	¹ Düşük	6 (5-9)	3,81	2	0,15	
		² Orta	5 (5-7)				
		³ Yüksek	5 (5-7)				
	Siber Sahtecilik	¹ Düşük	10 (10-13)	1,81	2	0,40	
		² Orta	10 (10-11)				
		³ Yüksek	10 (10-11)				
	Genel Toplam	¹ Düşük	54 (45-62)	11,37	2	0,01*	3<1
		² Orta	48 (44-61)				
		³ Yüksek	47 (43-56)				

*p<0,05

Tablo 4.15. Bana Yapıldı bölümü incelendiğinde Siber Mağdur ve Zorbalık Ölçeği Siber Sahtecilik alt boyutunun ergenlerin aile içi iletişimden duydukları memnuniyet düzeyine göre anlamlı düzeyde farklılaşmadığı ($p>0,05$), Dilsel Zorbalık, Kimlik Gizleme alt boyutlarına ve toplam puan göre ise anlamlı düzeyde farklılaştığı ($p<0,05$) görülmüştür. Farkın hangi gruplar arasında olduğunu ortaya koymak için Bonferroni Çoklu Karşılaştırma Testi yapılmış Dilsel Zorbalık boyutu için farkın yüksek, orta ve düşük düzey grupları arasında aile içi iletişim memnuniyet düzeyi orta ve yüksek olan ergenlerin lehine olduğu bulunmuştur. Bu bilgiye dayanarak aile içi iletişiminden duyulan memnuniyet düzeyi orta ve yüksek olan

ergenlerin düşük olanlara göre dilsel siber mağduriyete daha az uğradıkları söylenebilmektedir. Toplam puan ve Kimlik Gizleme alt boyutuna bakıldığında ise farkın yüksek ve düşük grupları arasında aile içi iletişim memnuniyet düzeyi yüksek olan ergenlerin lehine olduğu bulunmuştur. Bu bilgi ışığında aile içi iletişimden duyulan memnuniyet düzeyi yüksek olan ergenlerin düşük olanlara göre siber mağduriyete daha az uğradıkları söylenebilmektedir.

Tablo 4.15. Ben Yaptım bölümü incelendiğinde Siber Mağdur ve Zorbalık Ölçeği Kimlik Gizleme ve Siber Sahtecilik alt boyutlarının ergenlerin aile içi iletişimden duydukları memnuniyet düzeyine göre anlamlı düzeyde farklılaşmadığı ($p>0,05$), toplam puanın ve Dilsel Zorbalık alt boyutunun ise anlamlı düzeyde farklılaştığı ($p<0,05$) görülmüştür. Farkın hangi gruplar arasında olduğunu ortaya koymak için Bonferroni Çoklu Karşılaştırma Testi yapılmış farkın yüksek ve düşük düzey grupları arasında aile içi iletişim düzeyi yüksek olan ergenlerin lehine olduğu bulunmuştur. Bu bilgiye dayanarak aile içi iletişim düzeyi yüksek olan ergenlerin düşük olanlara göre daha az siber zorbaca davranış sergiledikleri söylenebilmektedir.

4.3. Demografik Değişkenler Açısından Aile Bütünlük Duygusu Ölçeğine Yönelik Bulgular

Bu başlık altında Aile Bütünlük Duygusu Ölçeği alt boyutları ve toplam puanın ergenlerin; cinsiyetine, sınıfına, kardeş sayısına, algıladıkları akademik başarı düzeylerine, algıladıkları aile tutumuna, algıladıkları aile gelir düzeyine, aile içi iletişimden duydukları memnuniyete ve anne babalarının yaşına, çalışma durumlarına, öğrenim düzeylerine göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık gösterip göstermediği analiz edilmiştir.

Tablo 4.16'da Aile Bütünlük Duygusu Ölçeği alt boyutları ve toplam puanın cinsiyet değişkenine göre farklılaşıp farklılaşmadığının belirlenmesi amacıyla yapılan Man Whitney-U Testi analiz sonuçları verilmiştir.

Tablo 4.16. Aile Bütünlük Duygusu Ölçeği alt boyutları ve toplam puanın cinsiyet değişkenine göre farklılaşıp farklılaşmadığının belirlenmesi amacıyla yapılan Man Whitney-U Testi analiz sonuçları.

	Grup	Medyan (Q1-Q3)	z	p
Anlaşılabilirlik	Erkek	22 (18-25)	-1,41	0,16
	Kız	21 (17-25)		
Yönetebilirlik	Erkek	25 (21-28)	-1,12	0,26
	Kız	24 (21-28)		
Anamlılık	Erkek	15 (12-17)	-1,75	0,08
	Kız	14 (11-17)		
ABDÖ	Erkek	61 (53-67)	-1,54	0,12
	Kız	60 (49-67)		

Tablo 4.16. incelendiğinde Aile Bütünlük Duygusu Ölçeği alt boyutlarına ait puanların ergenlerin cinsiyetine göre anlamlı düzeyde farklılaşmadığı görülmektedir ($p>0,05$).

Tablo 4.17’de Aile Bütünlük Duygusu Ölçeği alt boyutları ve toplam puanın sınıf değişkenine göre farklılaşıp farklılaşmadığının belirlenmesi amacıyla yapılan Kruskal Wallis H Testi analiz sonuçları verilmiştir.

Tablo 4.17. Aile Bütünlük Duygusu Ölçeği alt boyutları ve toplam puanın sınıf değişkenine göre farklılaşıp farklılaşmadığının belirlenmesi amacıyla yapılan Kruskal Wallis H Testi analiz sonuçları.

	Grup	Medyan (Q1-Q3)	X²_{kw}	sd	p
Anlaşılabilirlik	9.Sınıf	22 (18-25)	2,19	3	0,54
	10.Sınıf	21 (16-25)			
	11.Sınıf	21 (18-24)			
	12.Sınıf	21 (18-24)			
Yönetebilirlik	9.Sınıf	23 (20-26)	5,59	3	0,13
	10.Sınıf	23 (20-27)			
	11.Sınıf	25 (21-28)			
	12.Sınıf	24 (22-27)			
Anlamlılık	9.Sınıf	15 (12-18)	7,18	3	0,07
	10.Sınıf	14 (11-16)			
	11.Sınıf	14 (11-17)			
	12.Sınıf	15 (11-17)			
ABDÖ	9.Sınıf	61 (52-67)	1,74	3	0,63
	10.Sınıf	58 (48-66)			
	11.Sınıf	59 (52-67)			
	12.Sınıf	62 (50-66)			

Tablo 4.17. incelendiğinde Aile Bütünlük Duygusu Ölçeği alt boyutlarına ait puanların ergenlerin sınıf düzeyine göre anlamlı düzeyde farklılaşmadığı görülmektedir ($p>0,05$).

Tablo 4.18’de Aile Bütünlük Duygusu Ölçeği alt boyutları ve toplam puanın kardeş sayısı değişkenine göre farklılaşıp farklılaşmadığının belirlenmesi amacıyla yapılan Kruskal Wallis H Testi analiz sonuçları verilmiştir.

Tablo 4.18. Aile Bütünlük Duygusu Ölçeği alt boyutları ve toplam puanın kardeş sayısı değişkenine göre farklılaşıp farklılaşmadığının belirlenmesi amacıyla yapılan Kruskal Wallis H Testi analiz sonuçları.

	Grup	Medyan (Q1-Q3)	X²_{kw}	sd	p
Anlaşılabilirlik	1 Kardeş	22 (18-25)	7,17	3	0,07
	2 Kardeş	21 (17-25)			
	3 Kardeş	20 (15-24)			
	4+ Kardeş	21 (18-26)			
Yönetebilirlik	1 Kardeş	25 (22-27)	4,11	3	0,25
	2 Kardeş	24 (19-27)			
	3 Kardeş	23 (21-26)			
	4+ Kardeş	24 (22-28)			
Anlamlılık	1 Kardeş	15 (12-17)	6,43	3	0,06
	2 Kardeş	14 (10-16)			
	3 Kardeş	16 (11-18)			
	4+ Kardeş	15 (13-18)			
ABDÖ	1 Kardeş	61 (53-68)	6,42	3	0,09
	2 Kardeş	59 (48-67)			
	3 Kardeş	58 (49-65)			
	4+ Kardeş	63 (53-67)			

Tablo 4.18. incelendiğinde Aile Bütünlük Duygusu Ölçeği alt boyutlarına ait puanların ergenlerin kardeş sayısına göre anlamlı düzeyde farklılaşmadığı görülmektedir ($p>0,05$).

Tablo 4.19’da Aile Bütünlük Duygusu Ölçeği alt boyutları ve toplam puanın anne yaş değişkenine göre farklılaşıp farklılaşmadığının belirlenmesi amacıyla yapılan Kruskal Wallis H Testi analiz sonuçları verilmiştir.

Tablo 4.19. Aile Bütünlük Duygusu Ölçeği alt boyutları ve toplam puanın anne yaş değişkenine göre farklılaşıp farklılaşmadığının belirlenmesi amacıyla yapılan Kruskal Wallis H Testi analiz sonuçları.

	Grup	Medyan (Q1-Q3)	X^2_{KW}	sd	p
Anlaşılabilirlik	25- 34 yaş	22 (17-24)	0,90	2	0,64
	35- 44 yaş	21 (18-25)			
	45+ yaş	22 (17-26)			
Yönetebilirlik	25- 34 yaş	23 (18-25)	2,49	2	0,29
	35- 44 yaş	24 (21-27)			
	45+ yaş	25 (20-28)			
Anlamlılık	25- 34 yaş	14 (10-18)	2,09	2	0,35
	35- 44 yaş	14 (11-16)			
	45+ yaş	15 (12-17)			
ABDÖ	25- 34 yaş	55 (49-65)	1,47	2	0,48
	35- 44 yaş	60 (52-67)			
	45+ yaş	62 (50-68)			

Tablo 4.19. incelendiğinde Aile Bütünlük Duygusu Ölçeği alt boyutlarına ait puanların ergenlerin anne yaş grubuna göre anlamlı düzeyde farklılaşmadığı görülmektedir ($p>0,05$).

Tablo 4.20’de Aile Bütünlük Duygusu Ölçeği alt boyutları ve toplam puanın baba yaş değişkenine göre farklılaşıp farklılaşmadığının belirlenmesi amacıyla yapılan Kruskal Wallis H Testi analiz sonuçları verilmiştir.

Tablo 4.20. Aile Bütünlük Duygusu Ölçeği alt boyutları ve toplam puanın baba yaş değişkenine göre farklılaşıp farklılaşmadığının belirlenmesi amacıyla yapılan Kruskal Wallis H Testi analiz sonuçları.

	Grup	Medyan (Q1-Q3)	X²_{kw}	sd	p
Anlaşılabilirlik	25- 34 yaş	22 (18-25)	1,20	2	0,55
	35- 44 yaş	21 (17-25)			
	45+ yaş	21 (17-26)			
Yönetebilirlik	25- 34 yaş	24 (21-27)	0,03	2	0,99
	35- 44 yaş	24 (21-27)			
	45+ yaş	24 (19-28)			
Anlamlılık	25- 34 yaş	15 (11-17)	1,14	2	0,57
	35- 44 yaş	15 (11-17)			
	45+ yaş	14 (8-18)			
ABDÖ	25- 34 yaş	61 (52-67)	0,50	2	0,78
	35- 44 yaş	60 (51-67)			
	45+ yaş	56 (44-72)			

Tablo 4.20. incelendiğinde Aile Bütünlük Duygusu Ölçeği alt boyutlarına ait puanların ergenlerin baba yaş grubuna göre anlamlı düzeyde farklılaşmadığı görülmektedir ($p>0,05$).

Tablo 4.21’de Aile Bütünlük Duygusu Ölçeği alt boyutları ve toplam puanın anne çalışma değişkenine göre farklılaşıp farklılaşmadığının belirlenmesi amacıyla yapılan Man Whitney-U Testi analiz sonuçları verilmiştir.

Tablo 4.21. Aile Bütünlük Duygusu Ölçeği alt boyutları ve toplam puanın anne çalışma değişkenine göre farklılaşıp farklılaşmadığının belirlenmesi amacıyla yapılan Man Whitney-U Testi analiz sonuçları.

	Grup	Medyan (Q1-Q3)	z	p
Anlaşılabilirlik	Evet	21 (17-25)	-0,49	0,63
	Hayır	21 (18-25)		
Yönetebilirlik	Evet	24 (21-27)	-0,67	0,50
	Hayır	24 (18-27)		
Anamlılık	Evet	15 (12-16)	-0,14	0,89
	Hayır	15 (18-16)		
ABDÖ	Evet	60 (49-67)	-0,41	0,68
	Hayır	60 (18-67)		

Tablo 4.21. incelendiğinde Aile Bütünlük Duygusu Ölçeği alt boyutlarına ait puanların ergenlerin anne çalışma durumuna göre anlamlı düzeyde farklılaşmadığı görülmektedir ($p>0,05$).

Tablo 4.22’de Aile Bütünlük Duygusu Ölçeği alt boyutları ve toplam puanın baba çalışma değişkenine göre farklılaşıp farklılaşmadığının belirlenmesi amacıyla yapılan Man Whitney-U Testi analiz sonuçları verilmiştir.

Tablo 4.22. Aile Bütünlük Duygusu Ölçeği alt boyutları ve toplam puanın baba çalışma değişkenine göre farklılaşp farklılaşmadığının belirlenmesi amacıyla yapılan Man Whitney-U Testi analiz sonuçları.

	Grup	Medyan (Q1-Q3)	z	p
Anlaşılabilirlik	Evet	22 (18-25)	-0,49	0,63
	Hayır	20 (17-24)		
Yönetebilirlik	Evet	24 (21-27)	-0,67	0,50
	Hayır	25 (20-27)		
Anamlılık	Evet	15 (11-17)	-0,14	0,89
	Hayır	15 (10-16)		
ABDÖ	Evet	60 (51-67)	-0,41	0,68
	Hayır	61 (50-66)		

Tablo 4.22. incelendiğinde Aile Bütünlük Duygusu Ölçeği alt boyutlarına ait puanların ergenlerin baba çalışma durumuna göre anlamlı düzeyde farklılaşmadığı görülmektedir ($p>0,05$).

Tablo 4.23'te Aile Bütünlük Duygusu Ölçeği alt boyutları ve toplam puanın anne öğrenim değişkenine göre farklılaşp farklılaşmadığının belirlenmesi amacıyla yapılan Kruskal Wallis H Testi analiz sonuçları verilmiştir.

Tablo 4.23. Aile Bütünlük Duygusu Ölçeği alt boyutları ve toplam puanın anne öğrenim değişkenine göre farklılaşıp farklılaşmadığının belirlenmesi amacıyla yapılan Kruskal Wallis H Testi analiz sonuçları.

	Grup	Medyan (Q1-Q3)	X^2_{KW}	sd	p
Anlaşılabilirlik	İlkokul ve altı	22 (18-25)	6,77	3	0,08
	Ortaokul	22 (17-25)			
	Lise	21 (17-24)			
	Yüksekokul/üniversite	20 (17-22)			
Yönetebilirlik	İlkokul ve altı	24 (21-27)	1,01	3	0,80
	Ortaokul	25 (21-28)			
	Lise	24 (21-27)			
	Yüksekokul/üniversite	23 (21-28)			
Anlamlılık	İlkokul ve altı	15 (11-18)	2,57	3	0,46
	Ortaokul	14 (11-17)			
	Lise	15 (12-17)			
	Yüksekokul/üniversite	14 (10-17)			
ABDÖ	İlkokul ve altı	60 (51-67)	2,27	3	0,52
	Ortaokul	62 (50-68)			
	Lise	61 (52-67)			
	Yüksekokul/üniversite	59 (49-64)			

Tablo 4.23. incelendiğinde Aile Bütünlük Duygusu Ölçeği alt boyutlarına ait puanların ergenlerin anne öğrenim düzeyine göre anlamlı düzeyde farklılaşmadığı görülmektedir ($p>0,05$).

Tablo 4.24'te Aile Bütünlük Duygusu Ölçeği alt boyutları ve toplam puanın baba öğrenim değişkenine göre farklılaşıp farklılaşmadığının belirlenmesi amacıyla yapılan Kruskal Wallis H Testi analiz sonuçları verilmiştir.

Tablo 4.24. Aile Bütünlük Duygusu Ölçeği alt boyutları ve toplam puanın baba öğrenim değişkenine göre farklılaşıp farklılaşmadığının belirlenmesi amacıyla yapılan Kruskal Wallis H Testi analiz sonuçları.

	Grup	Medyan (Q1-Q3)	X²_{kw}	sd	p	Fark
Anlaşılabilirlik	İlkokul ve altı	22 (18-25)	2,44	3	0,49	
	Ortaokul	22 (17-25)				
	Lise	21 (17-25)				
	Yüksekokul/üniversite	20 (16-24)				
Yönetebilirlik	İlkokul ve altı	24 (21-27)	0,40	3	0,94	
	Ortaokul	24 (21-27)				
	Lise	24 (21-27)				
	Yüksekokul/üniversite	24 (21-27)				
Anlamlılık	İlkokul ve altı	15 (11-18)	4,12	3	0,25	
	Ortaokul	15 (11-16)				
	Lise	15 (12-17)				
	Yüksekokul/üniversite	14 (10-16)				
ABDÖ	İlkokul ve altı	61 (50-67)	1,62	3	0,65	
	Ortaokul	60 (51-66)				
	Lise	60 (52-68)				
	Yüksekokul/üniversite	58 (48-65)				

Tablo 4.24. incelendiğinde Aile Bütünlük Duygusu Ölçeği alt boyutlarına ait puanların ergenlerin baba öğrenim düzeyine göre anlamlı düzeyde farklılaşmadığı görülmektedir ($p>0,05$).

Tablo 4.25'te Aile Bütünlük Duygusu Ölçeği alt boyutları ve toplam puanın algılanan aile gelir düzeyi değişkenine göre farklılaşıp farklılaşmadığının belirlenmesi amacıyla yapılan Kruskal Wallis H Testi analiz sonuçları verilmiştir.

Tablo 4.25. Aile Bütünlük Duygusu Ölçeği alt boyutları ve toplam puanın algılanan aile gelir düzeyi değişkenine göre farklılaşıp farklılaşmadığının belirlenmesi amacıyla yapılan Kruskal Wallis H Testi analiz sonuçları.

	Grup	Medyan (Q1-Q3)	X^2_{KW}	sd	P	Fark
Anlaşılabilirlik	¹ Düşük	22 (18-25)	2,68	2	0,26	
	² Orta	21 (17-25)				
	³ Yüksek	24 (18-26)				
Yönetebilirlik	¹ Düşük	24 (21-27)	7,25	2	0,03*	2<3
	² Orta	24 (21-27)				
	³ Yüksek	26 (22-29)				
Anlamlılık	¹ Düşük	13 (9-16)	3,37	2	0,19	
	² Orta	15 (11-17)				
	³ Yüksek	14 (10-18)				
ABDÖ	¹ Düşük	60 (52-66)	3,49	2	0,17	
	² Orta	60 (50-67)				
	³ Yüksek	64 (57-71)				

*p<0,05

Tablo 4.25. incelendiğinde Aile Bütünlük Duygusu Ölçeği Anlaşılabilirlik, Anlamlılık alt boyutlarının ve toplam puanın ergenlerin algıladıkları aile gelir düzeyine göre anlamlı düzeyde farklılaşmadığı ($p>0,05$), Yönetebilirlik alt boyutunun ise anlamlı düzeyde farklılaştığı ($p<0,05$) görülmüştür. Farkın hangi gelir düzeyleri arasında olduğunu ortaya koymak için Bonferroni Çoklu Karşılaştırma Testi yapılmış farkın orta ve yüksek düzey grupları arasında aile gelir düzeyi yüksek olan ergenlerin lehine olduğu bulunmuştur. Bu bilgiye dayanarak aile gelir düzeyi yüksek olan ergenlerin orta olanlara göre yönetebilirlik düzeyinin daha yüksek olduğu söylenebilmektedir.

Tablo 4.26'da Aile Bütünlük Duygusu Ölçeği alt boyutları ve toplam puanın algılanan akademik başarı düzeyi değişkenine göre farklılaşıp farklılaşmadığının belirlenmesi amacıyla yapılan Kruskal Wallis H Testi analiz sonuçları verilmiştir.

Tablo 4.26. Aile Bütünlük Duygusu Ölçeği alt boyutları ve toplam puanın algılanan akademik başarı düzeyi değişkenine göre farklılaşıp farklılaşmadığının belirlenmesi amacıyla yapılan Kruskal Wallis H Testi analiz sonuçları.

	Grup	Medyan (Q1-Q3)	X^2_{KW}	sd	P	Fark
Anlaşılabilirlik	¹ Düşük	22 (18-24)	0,81	2	0,67	
	² Orta	21 (17-25)				
	³ Yüksek	22 (16-25)				
Yönetebilirlik	¹ Düşük	25 (19-27)	1,40	2	0,50	
	² Orta	24 (21-27)				
	³ Yüksek	25 (21-29)				
Anlamlılık	¹ Düşük	14 (10-15)	2,75	2	0,25	
	² Orta	15 (11-17)				
	³ Yüksek	15 (11-17)				
ABDÖ	¹ Düşük	58 (49-64)	2,17	2	0,34	
	² Orta	60 (51-67)				
	³ Yüksek	63 (50-68)				

Tablo 4.26. incelendiğinde Aile Bütünlük Duygusu Ölçeği alt boyutlarına ait puanların ergenlerin akademik başarı düzeyine göre anlamlı düzeyde farklılaşmadığı görülmektedir ($p>0,05$).

Tablo 4.27’de Aile Bütünlük Duygusu Ölçeği alt boyutları ve toplam puanın algılanan aile tutum değişkenine göre farklılaşıp farklılaşmadığının belirlenmesi amacıyla yapılan Kruskal Wallis H Testi analiz sonuçları verilmiştir.

Tablo 4.27. Aile Bütünlük Duygusu Ölçeği alt boyutları ve toplam puanın algılanan aile tutum değişkenine göre farklılaşıp farklılaşmadığının belirlenmesi amacıyla yapılan Kruskal Wallis H Testi analiz sonuçları.

	Grup	Medyan (Q1-Q3)	X^2_{KW}	sd	p	Fark
Anlaşılabilirlik	Demokratik	22 (18-25)	2,44	3	0,49	
	Dengesiz	22 (17-25)				
	Koruyucu	21 (17-25)				
	Otoriter	20 (16-24)				
Yönetebilirlik	Demokratik	24 (21-27)	0,40	3	0,94	
	Dengesiz	24 (21-27)				
	Koruyucu	24 (21-27)				
	Otoriter	24 (21-27)				
Anlamlılık	Demokratik	15 (11-18)	4,12	3	0,25	
	Dengesiz	15 (11-16)				
	Koruyucu	15 (12-17)				
	Otoriter	14 (10-16)				
ABDÖ	Demokratik	61 (50-67)	1,62	3	0,65	
	Dengesiz	60 (51-66)				
	Koruyucu	60 (52-68)				
	Otoriter	58 (48-65)				

Tablo 4.27. incelendiğinde Aile Bütünlük Duygusu Ölçeği alt boyutlarına ait puanların ergenlerin algıladıkları aile tutumuna göre anlamlı düzeyde farklılaşmadığı görülmektedir ($p>0,05$).

Tablo 4.28’de Aile Bütünlük Duygusu Ölçeği alt boyutları ve toplam puanın aile içi iletişimden duyulan memnuniyet değişkenine göre farklılaşıp farklılaşmadığının belirlenmesi amacıyla yapılan Kruskal Wallis H Testi analiz sonuçları verilmiştir.

Tablo 4.28. Aile Bütünlük Duygusu Ölçeği alt boyutları ve toplam puanın aile içi iletişimden duyulan memnuniyet değişkenine göre farklılaşp farklılaşmadığının belirlenmesi amacıyla yapılan Kruskal Wallis H Testi analiz sonuçları.

	Grup	Medyan (Q1-Q3)	X^2_{KW}	sd	p	Fark
Anlaşılabilirlik	¹ Düşük	14 (11-18)	139,70	2	0,01*	1<2,3 ve 2<3
	² Orta	19 (16-23)				
	³ Yüksek	24 (21-26)				
Yönetebilirlik	¹ Düşük	19 (14-23)	83,42	2	0,01*	1<2,3 ve 2<3
	² Orta	23 (20-26)				
	³ Yüksek	26 (23-29)				
Anlamlılık	¹ Düşük	9 (6-11)	102,57	2	0,01*	1<2,3 ve 2<3
	² Orta	13 (10-16)				
	³ Yüksek	16 (14-18)				
ABDÖ	¹ Düşük	40 (33-50)	154,90	2	0,01*	1<2,3 ve 2<3
	² Orta	55 (49-62)				
	³ Yüksek	65 (59-71)				

*p<0,05

Tablo 4.28. incelendiğinde Aile Bütünlük Duygusu toplam puan, Anlaşılabilirlik, Yönetebilirlik ve Anlamlılık alt boyutlarının anlamlı düzeyde farklılaştığı (p<0,05) görülmüştür. Anlaşılabilirlik alt boyutunda farkın hangi aile içi iletişim memnuniyet düzeyleri arasında olduğunu ortaya koymak için Bonferroni Çoklu Karşılaştırma Testi yapılmış farkın düşük, orta ve yüksek düzey grupları arasında olduğu bulunmuştur. Aile içi iletişimden duyulan memnuniyetin orta ve yüksek seviyede olan ergenlerde anlaşılabilirlik düzeyi, düşük aile içi iletişim memnuniyet düzeyine sahip ergenlere göre daha yüksek olduğu görülmüştür. Yüksek düzey aile içi iletişim memnuniyetine sahip ergenlerde ise orta aile içi iletişim memnuniyet düzeyine sahip ergenlere göre anlaşılabilirlik düzeyinin daha yüksek olduğu söylenebilmektedir.

Yönetebilirlik alt boyutunda farkın hangi memnuniyet düzeyleri arasında olduğunu ortaya koymak için Bonferroni Çoklu Karşılaştırma Testi yapılmış farkın düşük, orta ve yüksek düzey grupları arasında olduğu bulunmuştur. Yüksek ve orta aile içi iletişim memnuniyet düzeyine sahip ergenlerde yönetebilirlik düzeyi, düşük aile içi iletişim memnuniyet düzeyine sahip ergenlere göre daha yüksek olduğu, yüksek düzey aile içi iletişim memnuniyetine sahip ergenlerde ise orta aile içi

iletişim memnuniyet düzeyine sahip ergenlere göre yönetebilirlik düzeyinin daha yüksek olduğu söylenebilmektedir.

Anlamlılık alt boyutunda farkın hangi gruplar arasında olduğunu ortaya koymak için Bonferroni Çoklu Karşılaştırma Testi yapılmış farkın düşük, orta ve yüksek düzey grupları arasında olduğu bulunmuştur. Yüksek ve orta aile içi duyulan iletişim memnuniyet düzeyine sahip ergenlerde anlamlılık düzeyi, düşük aile içi iletişim memnuniyet düzeyine sahip ergenlere göre daha yüksek olduğu, yüksek düzey aile içi iletişim memnuniyetine sahip ergenlerde ise orta aile içi iletişim memnuniyet düzeyine sahip ergenlere göre anlamlılık düzeyinin daha yüksek olduğu söylenebilmektedir.

Toplam puanda ise farkın hangi memnuniyet düzeyleri arasında olduğunu ortaya koymak için Bonferroni Çoklu Karşılaştırma Testi yapılmış farkın düşük, orta ve yüksek düzey grupları arasında olduğu bulunmuştur. Yüksek ve orta aile içi duyulan iletişim memnuniyet düzeyine sahip ergenlerde aile bütünlük duygu düzeyi, düşük aile bütünlük duygu düzeyine sahip ergenlere göre daha yüksek olduğu, yüksek düzey aile bütünlük duygu düzeyine sahip ergenlerde ise orta düzey aile bütünlük duygu düzeyine sahip ergenlere göre daha yüksek olduğu söylenebilmektedir.

4.4. Siber Mağdur ve Zorbalık Ölçeği ve Aile Bütünlük Duygusu Ölçeği Puanlarının İlişisine Yönelik Korelasyon Analizi

Araştırmada kullanılmış olan, Siber Mağdur ve Zorbalık Ölçeği alt boyutlarına ait puanlar ile Aile Bütünlük Duygusu Ölçeği alt boyut puanları arasındaki ilişkiye Spearman Korelasyon Katsayısı ile bakılmıştır.

Korelasyon analizi, değişken grupların bağımlı veya bağımsız olarak dikkate alınmaksızın, aralarındaki bağlantının yönünü ve derecesini belirlemek üzere kullanılan istatistiksel bir yöntem olarak bilinmektedir. Korelasyon kat sayısı (r), -1 ile +1 arasında farklı değişen değerler alır ve bu değerler, ilişkinin kuvvetini ve yönünü gösterir. Korelasyon katsayısının (-) değerinde olması değişkenler arasındaki ilişkinin ters orantılı olduğunu; (+) değerinde olması ise doğru orantılı olduğunu

gösterirken, kat sayı değerinin ± 1 'e yaklaştıkça bağlantının kuvvetinin arttığı, 0 değerine yaklaştıkça da azaldığı görülmektedir (132).

Tablo 4.29. Siber Mağdur ve Zorbalık Ölçeği (Bana Yapıldı) ve Aile Bütünlük Duygusu Ölçeği değişkenlerinin korelasyon analizi ile ilgili sonuçlarına yer vermektedir.

Tablo 4.29. Siber Mağdur ve Zorbalık Ölçeği (Bana Yapıldı) ve Aile Bütünlük Duygusu Ölçeği değişkenlerinin korelasyon analiz sonuçları.

	Spearman's rho	Dilsel Zorbalık	Kimlik Gizleme	Siber Sahtecilik	Genel Toplam
Anlaşılabilirlik	r	-0,23	-0,13	-0,17	-0,22
	p	0,01*	0,01*	0,01*	0,01*
Yönetebilirlik	r	-0,08	-0,02	-0,02*	-0,06
	p	0,06	0,62	0,60	0,17
Anlamlılık	r	-0,17	-0,11	-0,15	-0,16
	p	0,01*	0,02*	0,01*	0,01*
ABDÖ	r	-0,19	-0,11	-0,14	-0,17
	p	0,01*	0,02*	0,01*	0,01*

*p<0.05

Tablo 4.29. incelendiğinde aile bütünlük duygu düzeyi ve siber mağduriyet düzeyi arasında aşağıdaki ilişkide sonuçlar bulunmuştur. Buna göre;

- Aile Bütünlük Duygusu Ölçeği alt boyutlarından Anlaşılabilirlik puanları ile Bana Yapıldı bölümünde bulunan Siber Mağdur ve Zorbalık Ölçeği alt boyutlarından Dilsel Zorbalık puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı negatif yönde zayıf bir ilişki vardır. Aile Bütünlük Duygusu puanlarındaki değişkenliğin (varyansın) %5'inin Anlaşılabilirlik puanlarından kaynaklandığı görülmektedir (r:-0,23, r²: 0,052, p<0,05). Bu bilgi ışığında ergenlerin dilsel zorbalığa karşı mağduriyeti azaldıkça anlaşılabilirlik düzeyinin de artacağı sonucuna ulaşılabilmektedir.

- Aile Bütünlük Duygusu Ölçeği alt boyutlarından Anlaşılabilirlik puanları ile Bana Yapıldı bölümünde bulunan Siber Mağdur ve Zorbalık Ölçeği alt boyutlarından Kimlik Gizleme puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı negatif yönde zayıf bir ilişki vardır. Aile Bütünlük Duygusu puanlarındaki değişkenliğin (varyansın) %1'inin Anlaşılabilirlik puanlarından kaynaklandığı görülmektedir ($r:-0,13$, $r^2: 0,016$, $p<0,05$). Bu bilgi ışığında ergenlerin kimlik gizleyerek zorbalığa uğrama mağduriyeti azaldıkça anlaşılabilirlik düzeyinin de artacağı sonucuna ulaşılabilmektedir.
- Aile Bütünlük Duygusu Ölçeği alt boyutlarından Anlaşılabilirlik puanları ile Bana Yapıldı bölümünde bulunan Siber Mağdur ve Zorbalık Ölçeği alt boyutlarından Siber Sahtecilik puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı negatif yönde zayıf bir ilişki vardır. Aile Bütünlük Duygusu puanlarındaki değişkenliğin (varyansın) %2'sinin Anlaşılabilirlik puanlarından kaynaklandığı görülmektedir ($r:-0,17$, $r^2: 0,028$, $p<0,05$). Bu bilgi ışığında ergenlerin siber sahteciliğe karşı mağduriyeti azaldıkça anlaşılabilirlik düzeyinin de artacağı sonucuna ulaşılabilmektedir.
- Aile Bütünlük Duygusu Ölçeği alt boyutlarından Anlaşılabilirlik puanları ile Bana Yapıldı bölümünde bulunan Siber Mağdur ve Zorbalık Ölçeği toplam puan arasında istatistiksel olarak anlamlı negatif yönde zayıf bir ilişki vardır. Aile Bütünlük Duygusu puanlarındaki değişkenliğin (varyansın) %4'ünün Anlaşılabilirlik puanlarından kaynaklandığı görülmektedir ($r:-0,22$, $r^2: 0,048$, $p<0,05$). Bu bilgi ışığında ergenlerin siber mağduriyeti azaldıkça anlaşılabilirlik düzeyinin de artacağı sonucuna ulaşılabilmektedir.
- Aile Bütünlük Duygusu Ölçeği alt boyutlarından Anlamlılık puanları ile Bana Yapıldı bölümünde bulunan Siber Mağdur ve Zorbalık Ölçeği alt boyutlarından Dilsel Zorbalık puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı negatif yönde zayıf bir ilişki vardır. Aile Bütünlük Duygusu puanlarındaki değişkenliğin (varyansın) %2'sinin Anlamlılık puanlarından kaynaklandığı görülmektedir ($r:-0,17$, $r^2: 0,028$, $p<0,05$). Bu bilgi ışığında ergenlerin dilsel zorbalığa karşı mağduriyeti azaldıkça anlamlılık düzeyinin de artacağı sonucuna ulaşılabilmektedir.

- Aile Bütünlük Duygusu Ölçeği alt boyutlarından Anlamlılık puanları ile Bana Yapıldı bölümünde bulunan Siber Mağdur ve Zorbalık Ölçeği alt boyutlarından Kimlik Gizleme puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı negatif yönde zayıf bir ilişki vardır. Aile Bütünlük Duygusu puanlarındaki değişkenliğin (varyansın) %1'inin Anlamlılık puanlarından kaynaklandığı görülmektedir ($r:-0,11$, $r^2: 0,012$, $p<0,05$). Bu bilgi ışığında ergenlerin kimlik gizleyerek zorbalığa uğrama mağduriyeti azaldıkça anlamlılık düzeyinin de artacağı sonucuna ulaşılabilmektedir.
- Aile Bütünlük Duygusu Ölçeği alt boyutlarından Anlamlılık puanları ile Bana Yapıldı bölümünde bulunan Siber Mağdur ve Zorbalık Ölçeği alt boyutlarından Siber Sahtecilik puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı negatif yönde zayıf bir ilişki vardır. Aile Bütünlük Duygusu puanlarındaki değişkenliğin (varyansın) %2'sinin Anlamlılık puanlarından kaynaklandığı görülmektedir ($r:-0,15$, $r^2: 0,022$, $p<0,05$). Bu bilgi ışığında ergenlerin siber sahteciliğe karşı mağduriyeti azaldıkça anlamlılık düzeyinin de artacağı sonucuna ulaşılabilmektedir.
- Aile Bütünlük Duygusu Ölçeği alt boyutlarından Anlamlılık puanları ile Bana Yapıldı bölümünde bulunan Siber Mağdur ve Zorbalık Ölçeği toplam puan arasında istatistiksel olarak anlamlı negatif yönde zayıf bir ilişki vardır. Aile Bütünlük Duygusu puanlarındaki değişkenliğin (varyansın) %2'sinin Anlamlılık puanlarından kaynaklandığı görülmektedir ($r:-0,16$, $r^2: 0,025$, $p<0,05$). Bu bilgi ışığında ergenlerin siber mağduriyeti azaldıkça anlamlılık düzeyinin de artacağı sonucuna ulaşılabilmektedir.
- Aile Bütünlük Duygusu Ölçeği toplam puanları ile Bana Yapıldı bölümünde bulunan Siber Mağdur ve Zorbalık Ölçeği alt boyutlarından Dilsel Zorbalık puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı negatif yönde zayıf bir ilişki vardır. Aile Bütünlük Duygusu puanlarındaki değişkenliğin (varyansın) %3'ünün toplam puandan kaynaklandığı görülmektedir ($r:-0,19$, $r^2: 0,036$, $p<0,05$). Bu bilgi ışığında ergenlerin dilsel zorbalığa karşı mağduriyeti azaldıkça aile bütünlük duygu düzeyinin de artacağı sonucuna ulaşılabilmektedir.

- Aile Bütünlük Duygusu Ölçeği toplam puanları ile Bana Yapıldı bölümünde bulunan Siber Mağdur ve Zorbalık Ölçeği alt boyutlarından Kimlik Gizleme puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı negatif yönde zayıf bir ilişki vardır. Aile Bütünlük Duygusu puanlarındaki değişkenliğin (varyansın) %1'inin toplam puandan kaynaklandığı görülmektedir ($r:-0,11$, $r^2: 0,012$, $p<0,05$). Bu bilgi ışığında ergenlerin kimlik gizlemeye karşı mağduriyeti azaldıkça aile bütünlük duygu düzeyinin de artacağı sonucuna ulaşılabilmektedir.
- Aile Bütünlük Duygusu Ölçeği toplam puanları ile Bana Yapıldı bölümünde bulunan Siber Mağdur ve Zorbalık Ölçeği alt boyutlarından Siber Sahtecilik puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı negatif yönde zayıf bir ilişki vardır. Aile Bütünlük Duygusu puanlarındaki değişkenliğin (varyansın) %1'inin toplam puandan kaynaklandığı görülmektedir ($r:-0,14$, $r^2: 0,019$, $p<0,05$). Bu bilgi ışığında ergenlerin siber sahteciliğe karşı mağduriyeti azaldıkça aile bütünlük duygu düzeyinin de artacağı sonucuna ulaşılabilmektedir.
- Aile Bütünlük Duygusu Ölçeği toplam puanları ile Bana Yapıldı bölümünde bulunan Siber Mağdur ve Zorbalık Ölçeği toplam puanı arasında istatistiksel olarak anlamlı negatif yönde zayıf bir ilişki vardır. Aile Bütünlük Duygusu puanlarındaki değişkenliğin (varyansın) %2'sinin toplam puandan kaynaklandığı görülmektedir ($r:-0,17$, $r^2: 0,028$, $p<0,05$). Bu bilgi ışığında ergenlerin siber mağduriyet durumu azaldıkça aile bütünlük duygu düzeyinin de artacağı sonucuna ulaşılabilmektedir.

Tablo 4.30. Siber Mağdur ve Zorbalık Ölçeği (Ben Yaptım) ve Aile Bütünlük Duygusu Ölçeği değişkenlerinin korelasyon analizi ile ilgili sonuçlarına yer vermektedir.

Tablo 4.30. Siber Mağdur ve Zorbalık Ölçeği (Ben Yaptım) ve Aile Bütünlük Duygusu Ölçeği değişkenlerinin korelasyon analiz sonuçları.

	Spearman's rho	Dilsel Zorbalık	Kimlik Gizleme	Siber Sahtecilik	Genel Toplam
Anlaşılabilirlik	r	-0,23	-0,13	-0,21	-0,25
	p	0,01*	0,01*	0,01*	0,01*
Yönetebilirlik	r	-0,07	-0,02	-0,07	-0,08
	p	0,12	0,62	0,12	0,07
Anamlılık	r	-0,10	-0,07	-0,14	-0,18
	p	0,03*	0,12	0,01*	0,01*
ABDÖ	r	-0,17	-0,10	-0,17	-0,20
	p	0,01*	0,03*	0,01*	0,01*

*p<0,05

Tablo 4.30. incelendiğinde aile bütünlük duygu düzeyi ve siber zorbalık düzeyi arasında aşağıdaki ilişkide sonuçlar bulunmuştur. Buna göre;

- Aile Bütünlük Duygusu Ölçeği alt boyutlarından Anlaşılabilirlik puanları ile Ben Yaptım bölümünde bulunan Siber Mağdur ve Zorbalık Ölçeği alt boyutlarından Dilsel Zorbalık puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı negatif yönde zayıf bir ilişki vardır. Aile Bütünlük Duygusu puanlarındaki değişkenliğin (varyansın) %5'inin Anlaşılabilirlik puanlarından kaynaklandığı görülmektedir (r:-0,23, r²: 0,052, p<0,05). Bu bilgi ışığında ergenlerde dilsel zorbalık davranışı azaldıkça anlaşılabilirlik düzeyinin de artacağı sonucuna ulaşılabilmektedir.
- Aile Bütünlük Duygusu Ölçeği alt boyutlarından Anlaşılabilirlik puanları ile Ben Yaptım bölümünde bulunan Siber Mağdur ve Zorbalık Ölçeği alt boyutlarından Kimlik Gizleme puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı

negatif yönde zayıf bir ilişki vardır. Aile Bütünlük Duygusu puanlarındaki değişkenliğin (varyansın) %1'inin Anlaşılabilirlik puanlarından kaynaklandığı görülmektedir ($r:-0,13$, $r^2: 0,016$, $p<0,05$). Bu bilgi ışığında ergenlerde kimlik gizleme zorbalık davranışı azaldıkça anlaşılabilirlik düzeyinin de artacağı sonucuna ulaşılabilmektedir.

- Aile Bütünlük Duygusu Ölçeği alt boyutlarından Anlaşılabilirlik puanları ile Ben Yaptım bölümünde bulunan Siber Mağdur ve Zorbalık Ölçeği alt boyutlarından Siber Sahtecilik puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı negatif yönde zayıf bir ilişki vardır. Aile Bütünlük Duygusu puanlarındaki değişkenliğin (varyansın) %4'ünün Anlaşılabilirlik puanlarından kaynaklandığı görülmektedir ($r:-0,21$, $r^2: 0,044$, $p<0,05$). Bu bilgi ışığında ergenlerde siber sahtecilik zorbalık davranışı azaldıkça anlaşılabilirlik düzeyinin de artacağı sonucuna ulaşılabilmektedir.
- Aile Bütünlük Duygusu Ölçeği alt boyutlarından Anlaşılabilirlik puanları ile Ben Yaptım bölümünde bulunan Siber Mağdur ve Zorbalık Ölçeği toplam puan arasında istatistiksel olarak anlamlı negatif yönde zayıf bir ilişki vardır. Aile Bütünlük Duygusu puanlarındaki değişkenliğin (varyansın) %6'nın Anlaşılabilirlik puanlarından kaynaklandığı görülmektedir ($r:-0,25$, $r^2: 0,062$, $p<0,05$). Bu bilgi ışığında ergenlerin siber zorbalık davranışı azaldıkça anlaşılabilirlik düzeyinin de artacağı sonucuna ulaşılabilmektedir.
- Aile Bütünlük Duygusu Ölçeği alt boyutlarından Anlamlılık puanları ile Ben Yaptım bölümünde bulunan Siber Mağdur ve Zorbalık Ölçeği alt boyutlarından Dilsel Zorbalık puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı negatif yönde zayıf bir ilişki vardır. Aile Bütünlük Duygusu puanlarındaki değişkenliğin (varyansın) %1'inin Anlamlılık puanlarından kaynaklandığı görülmektedir ($r:-0,10$, $r^2: 0,01$, $p<0,05$). Bu bilgi ışığında ergenlerde dilsel zorbalık davranışı azaldıkça anlamlılık düzeyinin de artacağı sonucuna ulaşılabilmektedir.
- Aile Bütünlük Duygusu Ölçeği alt boyutlarından Anlamlılık puanları ile Ben Yaptım bölümünde bulunan Siber Mağdur ve Zorbalık Ölçeği alt boyutlarından Siber Sahtecilik puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı negatif yönde zayıf bir ilişki vardır. Aile Bütünlük Duygusu puanlarındaki

değişkenliğin (varyansın) %1'inin Anlamlılık puanlarından kaynaklandığı görülmektedir ($r:-0,14$, $r^2: 0,019$, $p<0,05$). Bu bilgi ışığında ergenlerde siber sahtecilik zorbalık davranışı azaldıkça anlamlılık düzeyinin de artacağı sonucuna ulaşılabilmektedir.

- Aile Bütünlük Duygusu Ölçeği alt boyutlarından Anlamlılık puanları ile Ben Yaptım bölümünde bulunan Siber Mağdur ve Zorbalık Ölçeği toplam puan arasında istatistiksel olarak anlamlı negatif yönde zayıf bir ilişki vardır. Aile Bütünlük Duygusu puanlarındaki değişkenliğin (varyansın) %3'ünün Anlamlılık puanlarından kaynaklandığı görülmektedir ($r:-0,18$, $r^2: 0,032$, $p<0,05$). Bu bilgi ışığında ergenlerin siber zorbalık davranışları azaldıkça anlaşılabilirlik düzeyinin de artacağı sonucuna ulaşılabilmektedir.
- Aile Bütünlük Duygusu Ölçeği toplam puanları ile Ben Yaptım bölümünde bulunan Siber Mağdur ve Zorbalık Ölçeği alt boyutlarından Dilsel Zorbalık puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı negatif yönde zayıf bir ilişki vardır. Aile Bütünlük Duygusu puanlarındaki değişkenliğin (varyansın) %2'sinin toplam puandan kaynaklandığı görülmektedir ($r:-0,17$, $r^2: 0,028$, $p<0,05$). Bu bilgi ışığında ergenlerin dilsel zorbalık davranışları azaldıkça aile bütünlük duygu düzeyinin de artacağı sonucuna ulaşılabilmektedir.
- Aile Bütünlük Duygusu Ölçeği toplam puanları ile Ben Yaptım bölümünde bulunan Siber Mağdur ve Zorbalık Ölçeği alt boyutlarından Kimlik Gizleme puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı negatif yönde zayıf bir ilişki vardır. Aile Bütünlük Duygusu puanlarındaki değişkenliğin (varyansın) %1'inin toplam puandan kaynaklandığı görülmektedir ($r:-0,10$, $r^2: 0,01$, $p<0,05$). Bu bilgi ışığında ergenlerin kimlik gizleme zorbalık davranışı azaldıkça aile bütünlük duygu düzeyinin de artacağı sonucuna ulaşılabilmektedir.
- Aile Bütünlük Duygusu Ölçeği toplam puanları ile Ben Yaptım bölümünde bulunan Siber Mağdur ve Zorbalık Ölçeği alt boyutlarından Siber Sahtecilik puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı negatif yönde zayıf bir ilişki vardır. Aile Bütünlük Duygusu puanlarındaki değişkenliğin (varyansın) %2'sinin toplam puandan kaynaklandığı görülmektedir ($r:-0,17$, $r^2: 0,028$, $p<0,05$). Bu bilgi ışığında ergenlerin siber sahtecilik zorbalık davranışı

azaldıkça aile bütünlük duygu düzeyinin de artacağı sonucuna ulaşılabilmektedir.

- Aile Bütünlük Duygusu Ölçeği toplam puanları ile Ben Yaptım bölümünde bulunan Siber Mağdur ve Zorbalık Ölçeği toplam puanı arasında istatistiksel olarak anlamlı negatif yönde zayıf bir ilişki vardır. Aile Bütünlük Duygusu puanlarındaki değişkenliğin (varyansın) %4'ünün toplam puandan kaynaklandığı görülmektedir ($r:-0,20$, $r^2 0,04$, $p<0,05$). Bu bilgi ışığında ergenlerin siber zorbalık davranışları azaldıkça aile bütünlük duygu düzeyinin de artacağı sonucuna ulaşılabilmektedir.

4.5. Aile Bütünlük Duygusu Ölçeğinin Siber Mağdur ve Zorbalık Ölçeği Puanını Yordamasına İlişkin Çoklu Doğrusal Regresyon Analizi

Aile Bütünlük Duygusu Ölçeği alt boyut puanlarından Anlaşılabilirlik, Yönetebilirlik ve Anlamlılık puanları, Siber Mağdur ve Zorbalık Ölçeği puanlarına etki edip etmediğine; eğer etki ediyorsa hangi alt boyut puanının daha çok etki ettiğine çoklu doğrusal regresyon analizi ile bakılmıştır. Regresyon analizi; değişkenler arasındaki neden-sonuç bağlantısını bulmaya imkân veren bir yöntemdir. Bağımsız değişken A hakkında sahip olunan bilgilerden yola çıkılarak, bağımlı değişken B tahmin edilmeye çalışılmaktadır (132).

Normal dağılım göstermeyen ölçek puanlarına logaritmik veri dönüşüm uygulanmış ve normallik varsayımı sağlanmıştır. Otokorelasyon varsayımı Durbin-Watson testi ile incelenmiştir. Durbin-Watson test istatistiği 0-4 değerleri arasında değişmekte olup, 2 değeri artıkların ilişkisiz olduğu yani otokorelasyon olmadığı anlamına gelmektedir. 3'ten büyük bir değer bitişik artıklar arasında negatif bir korelasyonu gösterirken 1'in altındaki değer pozitif bir korelasyonu belirtir (133). Modelde Durbin-Watson değerleri 2,01 ve 2,02 olarak bulunmuş ve hata terimleri arasında otokorelasyon olmadığı tespit edilmiştir.

Tablo 4.31. Aile Bütünlük Duygusu Ölçeği alt boyut puanlarının Siber Mağdur ve Zorbalık Ölçeği (Bana Yapıldı) puanlarını yordamasına ilişkin çoklu doğrusal regresyon analizi sonuçlarına yer vermektedir.

Tablo 4.31. Aile Bütünlük Duygusu Ölçeği alt boyut puanlarının Siber Mağdur ve Zorbalık Ölçeği (Bana Yapıldı) puanlarını yordamasına ilişkin çoklu doğrusal regresyon analizi sonuçları.

Bağımlı Değişken: Siber Zorbalık (Bana Yapıldı)						
Bağımsız değişken	B	S. Hata	β	t	p	Durbin- Watson
Sabit	1,77	0,07		7,41	0,01	2,01
ABDÖ-K	-0,05	0,01	-0,16	-3,86	0,01	
R²: 0,029	F : 13,93					
Düzeltilmiş R²: 0,027 p : 0,01						

Tablo 4.31’de Aile Bütünlük Duygusu Ölçeği (Bana Yapıldı) alt boyut puanlarının Siber Mağdur ve Zorbalık Ölçeği puanlarını yordamasına ilişkin kurulan modelin anlamlı olduğu tespit edilmiştir [F(1,428)=13,93 p<0,05]. Aile bütünlük duygusu alt puanlarının, siber mağduriyet (bana yapıldı) puanlarını yordamada istatistiksel olarak anlamlı negatif yönde bir etkisi olduğu görülmektedir. (p<0,05, R²: 0,027). R²: değerine bakıldığında modelin çok güçlü olmadığı bağımlı değişkendeki varyansın %2,7’sini açıklayabildiği görülmektedir. Bu bağlamda Aile Bütünlük Duygusu Ölçeğini yordamada başka bağımsız değişkenlerin de eklenebileceği söylenebilmektedir.

Standardize regresyon katsayısına göre, aile bütünlük duygu puanlarındaki 1 birimlik standart sapma değişimi siber mağduriyet (bana yapıldı) puanlarında -0,16’lık bir standart sapma değişimine etki etmektedir.

Tablo 4.32. Aile Bütünlük Duygusu Ölçeği alt boyut puanlarının Siber Mağdur ve Zorbalık Ölçeği (Bana Yapıldı) puanlarını yordamasına ilişkin çoklu doğrusal regresyon analizi sonuçlarına yer vermektedir.

Tablo 4. 32. Aile Bütünlük Duygusu Ölçeği alt boyut puanlarının Siber Mağdur ve Zorbalık Ölçeği (Ben Yaptım) puanlarını yordamasına ilişkin çoklu doğrusal regresyon analizi sonuçları.

Bağımlı Değişken: Siber Zorbalık (Ben Yaptım)						
Bağımsız değişken	B	S. Hata	β	t	p	Durbin-Watson
Sabit	3,10	0,06		19,25	0,01	2,02
ABDÖ-K	-0,04	0,01	-0,17	-3,90	0,01	
R²: 0,030	F : 15,17					
Düzeltilmiş R²: 0,028	p : 0,01					

Tablo 4.32’de Aile Bütünlük Duygusu Ölçeği (Ben Yaptım) alt boyut puanlarının Siber Mağdur ve Zorbalık Ölçeği puanlarını yordamasına ilişkin kurulan modelin anlamlı olduğu tespit edilmiştir [$F(1,428)=15,17$ $p<0,05$]. Aile bütünlük duygusu alt puanlarının, siber zorbalık (bana yapıldı) puanlarını yordamada istatistiksel olarak anlamlı negatif yönde bir etkisi olduğu görülmektedir. ($p<0,05$, R^2 : 0,028). R^2 değerine bakıldığında modelin çok güçlü olmadığı bağımlı değişkendeki varyansın %2,8’sini açıklayabildiği görülmektedir. Bu bağlamda Aile Bütünlük Duygusu Ölçeğini yordamada başka bağımsız değişkenlerin de eklenebileceği söylenebilmektedir.

Standardize regresyon katsayısına göre, aile bütünlük duygu puanlarındaki 1 birimlik standart sapma değişimi siber zorbalık (ben yaptım) puanlarında -0,17’lik bir standart sapma değişimine etki etmektedir.

5. TARTIŞMA

Bu bölümde ergenlerin aile bütünlüğü duygu düzeyleri ile sanal zorbalık ve mağduriyet düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi amacıyla yürütülen araştırma kapsamında elde edilen bulgular, ilgili literatür çerçevesinde tartışılmış ve yorumlanmıştır.

5.1. Ergenlerin Sanal Zorbalık ve Mağduriyetlerine İlişkin Bulguların Tartışılması ve Yorumlanması

Araştırma sonucunda ergenlerin Siber Zorba- Siber Mağdur Ölçeğine yönelik tanımlayıcı istatistikleri incelendiğinde ergenlerin cinsiyetleri ile sanal zorbalık ve mağduriyet arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılıkların olduğu görülmektedir (Bkz. Tablo 4.3). Araştırma sonuca göre erkeklerin kızlara oranla daha fazla sanal mağduriyete uğradığı ve bununla birlikte daha fazla sanal zorbalık davranışı sergiledikleri bulunmuştur. Erkeklerde sanal zorbalık davranışının fazla görülmesinin nedeni olarak Yaman ve Sönmez (129), içinde yaşanan toplumun kültürü etkisiyle erkeklerin şiddete yönelik tutumlarının daha fazla olduğu bu sebeple sanal zorbalığa başvurduklarını vurgulamaktadırlar. Erdur-Baker ve Kavşut'un (45) yaptığı çalışmanın içeriği ise, araştırma sonucuna paralellik gösterdiği görülmüş erkeklerin kızlara oranla hem sanal mağduriyete daha fazla maruz kaldıkları hem de sanal zorbalığa daha çok başvurdukları görülmüştür. Bununla beraber benzer sonuçlara yer veren araştırmalar da mevcuttur (134-135). Erkeklerin internet kullanımının (% 84,7), kızların internet kullanımından (%73,3) daha fazla olduğu (3), bu nedenle sanal ortamda daha fazla vakit geçirdikleri, bu oranın da erkeklerin sanal zorbalık davranışlarını daha fazla sergilemesinin etkili olabileceği düşünülmektedir. Erkeklerin kızlara oranla mağduriyete uğramasının sebebi olarak da, kızların geleneksel çerçevede sanal ortamda başkalarıyla iletişim kurma riskinin olumsuz sonuçlar getirebileceği öngörüsüne ve eğilimine erkeklerden daha fazla sahip olabileceği sonucu bulguyu destekler niteliktedir. (136).

Ancak alanyazında tam tersi araştırma sonuçları da mevcuttur. Bu bağlamda literatürde kızların erkeklere oranla daha fazla sanal zorbalık yaptıkları ve sanal mağduriyete uğradıklarını bulgulayan çalışmalara da yer verilmiştir (62-94). Bunun nedeni olarak da kızların doğasından dolayı saldırganca davranışları fiziksel ortamda

erkekler kadar gösterememesi, bunun yerine sanal ortamda telafi ettikleri düşünülmektedir.

Araştırma bulguları incelendiğinde ergenlerin sınıf düzeyi ile sanal zorbalık ve mağduriyet arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık görülmemektedir (Bkz. Tablo 4.4). Literatürde araştırma ile paralellik gösteren sonuçlar bulunmuştur (63) (13). Bu durumun örneklem grubunun sınıf düzeyinin eşit şekilde dağılım göstermemesinden kaynaklanıyor olabileceği düşünülmektedir. Alanyazında bu çalışma bulgularından farklı olarak ergenlerin sınıf düzeyi ile sanal zorbalık ve mağduriyet arasında ilişkinin bulunduğunu, sınıf düzeyinin arttıkça zorbalık ve mağduriyetin de arttığını vurgulayan çalışmalar da mevcuttur (49- 137).

Araştırma kapsamında ergenlerin kardeş sayılarının da sanal zorbalık ve mağduriyet ile anlamlı düzeyde farklılaşmadığı bulunmuştur (Bkz. Tablo 4.5). Edinilen sonuç bazı araştırma sonuçlarıyla paralellik gösterirken (138); kardeş sayısı arttıkça sanal zorbalık ve mağduriyetin de arttığını (69) bulgulayan araştırmalara da yer verilmiştir. Durmuş (139)' un yaptığı çalışmaya göre, kişinin kardeş sayısı arttıkça depresif belirtilerin ve davranış sorunlarının ortaya çıktığını, bu sonucun da fazla kardeştan dolayı kendilerine olan ilginin azalmasından kaynaklanabileceği olarak yorumlamıştır. Bu sonuca binaen; ergenlerin kardeş sayısı arttıkça ebeveynlerinin ergene ilgisinin azalabileceği bundan dolayı sanal ortamda daha çok vakit geçirebileceği ve sanal zorbalığa/ mağduriyete uğrayabileceği düşünülmektedir.

Araştırma bulguları incelendiğinde ergenlerin anne baba yaş gruplarının sanal zorbalık ve mağduriyet ile anlamlı düzeyde farklılaşmadığı bulunmuştur (Bkz. Tablo 4.6 ve Tablo 4.7). Bu sonuç sanal zorbalık ve mağduriyet durumlarının anne baba yaş gruplarıyla ilişkili olmadığını göstermektedir. Manap ve Durmuş (140)'un yaptığı çalışmada ebeveynlerin yaşı ilerledikçe dijital okuryazarlık düzeyinin düştüğü ve dolayısıyla risklerden koruyabilecek becerilerinde düştüğünü belirtmişlerdir. Bundan dolayı örnekleme oluşturan ebeveynlerin yaş gruplarının çoğunluğunun genç olması, günümüz internet çağı tehlikelerini yakından takip etmeleri ve haberdar olmaları, bu tehlikelere karşı çocuklarını uyarıp, koruyucu önlemler almaları istatistiksel olarak anlamlı farklılığın çıkmamasını açıklayabilir nitelikte olduğu düşünülmektedir.

Araştırma bulguları incelendiğinde ergenlerin anne baba çalışma durumlarının sanal zorbalık ve mağduriyet ile anlamlı düzeyde farklılaşmadığı bulunmuştur (Bkz. Tablo 4.8 ve Tablo 4.9). Dolayısıyla sanal zorbalık ve mağduriyet eğilimlerinin anne baba çalışma durumlarına göre anlamlı olarak farklılaşmadığı görülmüştür. Nitekim sanal zorbalık ve mağduriyet durumlarının ortaya çıkmasının, anne baba çalışma durumundan ziyade olumlu aile ikliminin olmayışından ve aile içerisindeki kaliteli iletişimin azlığından kaynaklanıyor olabileceği düşünülmektedir (141). Edinilen bulgu, bazı araştırma sonuçlarıyla paralellik gösterirken (142); annesi çalışan ergenlerin sanal mağduriyet yaşama ihtimallerinin daha fazla olabileceğine (143) ilişkin araştırmalara da yer verilmiştir. Altınay (144) ise çalışan annelerin çocuklarının çalışmayanlara kıyasla anne- ergen arasında oluşan etkileşimin ve problemlere karşın çözüm bulma stratejilerinin daha nitelikli olabileceği, bu sebeplerle daha az problemlili davranış görülebileceğini vurgulamaktadır. Yoldaş (145)'a göre toplumsal yaşantıda annenin babaya göre çocuk yetiştirmede birincil rol alması, annenin daha ön planda olması babaların çalışma durumu ile ergenin problematik davranışlar göstermesi arasında anlamlı farklılığın olmamasını açıklayabilir niteliktedir.

Araştırma bulguları incelendiğinde ergenlerin anne öğrenim düzeylerinin sanal zorbalık ve mağduriyet ile anlamlı düzeyde farklılaşmadığı bulunmuştur (Bkz. Tablo 4.10). Dolayısıyla sanal zorbalık ve mağduriyet eğilimlerinin anne öğrenim düzeyine göre anlamlı olarak farklılaşmadığı görülmüştür. Bunun yanı sıra ergenlerin baba eğitim düzeyleri ile sanal zorbalık ve mağduriyet arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmuştur (Bkz. Tablo 4.11). Baba öğrenim düzeyleri ilköğretim olan ergenlerin, babaları ortaokul mezunu olan ergenlere göre daha fazla sanal zorbalık ve mağduriyet eğilimlerine maruz kaldığı sonucuna ulaşılmıştır. Literatürde bu sonuçlara paralel araştırmalar da bulunmaktadır (143-139). Nitekim anne ve babanın öğrenim düzeyi arttıkça ebeveynlerin çocuklarını yetiştirirken uyguladığı otoriter, katı ve aşırı koruyucu gibi ergenleri problem davranışa iten tutumların da azaldığı, kişinin bireysel özelliklerini daha kabul edici bir tutum sergilediklerinden dolayı sanal zorbalık ve mağduriyet durumlarının azalacağı düşünülmektedir (147). Eroğlu (148), ergenlerin sanal zorbalık ve mağduriyet eğilimlerinin annenin öğrenim düzeyinden ziyade ergen ile kurduğu iletişimin niteliğinin etkilediği ifade etmiştir.

Diğer taraftan Polat ve Bayraktar (67)'in yapmış olduğu araştırmada ise annesi okur- yazar olmayan ergenlerin lehine anlamlı bir fark olduğu görülmüştür. Serin (69)'in yaptığı araştırmada annesi master/ doktora seviyesinde olan ergenin, annesinin ilkokul mezunu olan ergenden daha fazla sanal zorbalık ve mağduriyet eğilimlerinin olduğunu, bunun sebebi olarak da master/doktora düzeyindeki annenin kariyerine odaklanması ve bundan dolayı çocuğunun internet kullanımını kontrol etmekte zorluklar yaşaması olarak ifade etmiştir.

Baba öğrenim düzeyleri incelendiği zaman ise baba öğrenim düzeyleri ilkokul olan ergenlerin, babaları ortaokul mezunu olan ergenlere göre daha fazla sanal zorbalık ve mağduriyet eğilimlerine maruz kaldığı, yani baba öğrenim düzeyi arttıkça sanal zorbalık ve mağduriyetin de azaldığı yorumu yapılabilir. Babanın öğrenim düzeyi arttıkça güncel problemlere karşı daha duyarlı olabileceği bu hususlarda çocuklarını tehlikelere karşı uyarabileceği düşünülmektedir (147). Serin (69)'in elde ettiği sonuç da araştırmayı destekler nitelikte olmuş ve babası yalnızca okuryazar olan çocukların, babası ilköğretim mezunu olan çocuklardan daha fazla sanal zorbalık yaptığı sonucuna ulaşmıştır. Serin (69), bu durumu bir kademe alt düzey eğitim almış babanın aylık gelirinin, diğer üst düzey eğitim almış babalara göre düşük olması nedeniyle çocuklarına bilgisayar, internet vb. olanaklarını sağlayamamasının, şahıslarına ait bilgisayarları bulunmayan bu çocukların, internet kafeden internete ağına erişmeye çalışmaları, onlara sanal zorbalık yapabilecek bir fırsat sunabileceğini ifade etmiştir. Bunun yanı sıra baba öğrenim düzeyi ile sanal zorbalık ve mağduriyetin ilişkili olmadığını belirten çalışmalar da mevcuttur (149). Çiftçi (150)'nin bulgusuna göre ise babanın eğitim düzeyi arttıkça sanal zorbalık ve mağduriyetin de arttığı, buna bağlı olarak baba öğrenim düzeyleri ne kadar ileri seviyede olursa sanal zorbalık ve mağduriyetin de o derece artış göstereceği, çocukların sanal ortamda fazla zaman geçirmeleri yaşayacakları sanal zorbalık ve mağduriyeti daha da arttıracığı yorumunu yapmaktadır.

Araştırma kapsamında ergenlerin algıladıkları aile gelir düzeyleri ile sanal zorbalık ve mağduriyet arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılıkların olduğu görülmektedir (Bkz. Tablo 4.12). Sanal mağduriyet faktörü açısından farklılığın hangi gruplar arasında olduğuna bakıldığında düşük, orta, yüksek gelir düzeyleri arasında olduğu, ailenin gelir düzeyi düştükçe sanal mağduriyetin arttığı

görülmüştür. Sanal zorbalık faktöründe ise farklılığın hangi gruplar arasında olduğuna bakılmış, düşük ve orta gelir düzeyleri arasında olduğu, gelir düzeyi düştükçe sanal zorbalık eğilimlerinin arttığı görülmüştür. Dolayısıyla çalışma sonucuna binaen; ergenlerin aile gelir düzeyi düştükçe sanal zorbalık ve mağduriyet eğilimlerinin arttığı söylenebilmektedir. Nitekim ailenin gelir düzeyi arttıkça eğitim düzeyinin de artacağı, bu nedenle güncel problemlere karşı daha bilinçli ve duyarlı olduklarından tehlikelere karşı önlem alabilecekleri ve bu hususta korumacı yaklaşacakları düşünülmektedir. Nitekim literatürde araştırmanın sonucu ile çelişen çalışmalar da mevcuttur. Wang ve ark. (151), aile gelir düzeyi arttıkça sanal zorbalık ve mağduriyetin de arttığını, sebebinin ise gelir düzeyi yükseldikçe bilişim ve iletişim teknolojilerine erişimin daha kolay olduğunu savunmaktadır. Erbiçer (54)'nin yaptığı çalışmada aile gelir düzeyinin sanal zorba ve mağdur olmada etkili olmadığı görülmüştür. Buna benzer olarak Erdur- Baker ve Kavşut (45) ve Akbaba ve Eroğlu (152) da aynı sonuçları elde etmiştir. Bunun nedeni olarak Eroğlu (148), bilişim ve iletişim teknolojilerinin her kesim tarafından kullanılmaya başlanması, ucuzlaması ve yaygınlaşması ile beraber, kişilerin olanakları ölçüsünde bilişim ve iletişim teknolojilerine erişebilmesi olarak açıklamıştır.

Araştırma kapsamında ergenlerin algıladıkları akademik başarı düzeyi ile sanal zorbalık ve mağduriyet arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılıkların olduğu görülmektedir (Bkz. Tablo 4.13). Ergenlerin algıladıkları akademik başarı düzeyi arttıkça sanal zorbalık ve mağduriyetin azaldığı söylenebilmektedir. Peker ve ark. (4) da akademik başarısı yüksek olan ergenlerin sanal zorbalık ve mağduriyete daha az uğradıklarını bulgulamışlardır. Akademik başarısı yüksek olan ergenlerin sanal ortamda daha az vakit geçirmeleri, internet araç ve gereçlerini amaçlarına yönelik kullanmaları bu tarz eğilimleri azalttığını ifade etmişlerdir. Bu nedenle akademik başarı düzeyi yüksek olan ergenin; ilgisini derslere yoğunlaştırdığı, günün belli bir bölümünü derslere ayırmasından dolayı bu tarz yönelimlere vakit ayıramayabileceği söylenebilir. Literatürde çalışmaya paralel araştırmalar da bulunmaktadır. Bunlara ek olarak; akademik başarı düzeyinin sanal zorbalık ve mağduriyeti yordamadığını bulgulayan araştırmalar da vardır (149-150). Huang ve Chou (154), bu durumu ergenlerin yaşamlarının bu dönemlerinde duygusal bir bağımlılık ve kişisel belirteçlere kapılmaktan ziyade çalışmak ve akademik kariyerin hayatlarında daha

önemli bir yer tuttuğunu bu amaçlarının doğrultusunda ilerlediklerini savunmuşlar ve bundan dolayı farklılığın oluşmadığını belirtmişlerdir.

Araştırma kapsamında ergenlerin algıladıkları aile tutumları ile sanal zorbalık ve mağduriyet arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılıkların olduğu görülmektedir (Bkz. Tablo 4.14). Farklılığın hangi gruplar arasında olduğuna bakıldığında demokratik aile tutumuna sahip ergenlerin dengesiz/tutarsız aile tutumuna sahip ergenlere kıyasla daha az sanal zorbalık ve mağduriyete uğradığı görülmüştür. Literatürde araştırmanın sonucuna paralel çalışmalar da vardır (151-152). Baykal (155), aile tutumu demokratik olan ergenlerin, diğer ergenlere göre daha az sanal zorbalık davranışları sergilediği ve sanal mağduriyete uğradığı, Dilmaç ve Aydoğan (156) da anne-baba tutumlarının sanal zorbalığı yordadığı, dengesiz/tutarsız ebeveyn tutumuna sahip ergenlerin daha fazla sanal zorba davranışlar sergilediği ve bu davranışlara daha fazla maruz kaldığı, demokratik ebeveyn tutumuna sahip olan ergenlerin ise daha az sanal zorba davranışlarda bulunduğu ve bu davranışlara daha az maruz kaldığı sonucunu elde etmiştir. Erbiçer (54) ise çalışmasında ebeveyn tutumu otoriter olan ergenlerin sanal zorbalık düzeylerinin, dengesiz/ tutarsız olan ergenlere kıyasla yüksek olduğu sonucunu elde etmiştir. Literatürde araştırmaya farklılık gösteren çalışmalar da mevcuttur. Karagianni ve Makri- Botsari (157), yaptığı çalışmada otoriter aile tutumuna sahip ailelerin çocuklarının, dengesiz/ tutarsız tutum sergileyen ailelerin çocuklarına göre daha fazla sanal zorbalık yaptığını gözlemlemişlerdir. Bunun nedeni olarak Ybarra ve Mitchell (46), otoriter ailelerde ebeveyn desteğinin ve duygusal bağın zayıf olmasının, çocuğun sanal zorbalık davranışlarını sergilemesine neden olabileceğini savunmaktadırlar. Güler (158) yaptığı çalışmada, aile ortamındaki dengesiz/ tutarsız tutumların çocuğun davranışlarının da tutarsız bir hale gelmesine sebep olabileceğini savunmaktadır. Güler (158)'e ek olarak, dengesiz/ tutarsız aile tutumuna sahip ergenlerin aile içerisinde belli sınır ve kurallarının net çizilememesi, ev içerisinde kaos, kargaşa ve çatışma yaratabileceği, bu aile ikliminde yetişen ergenin problematik davranışlar sergilemesinin yüksek olası olabileceği, bu olumsuz davranışları sanal ortama da taşıyabilecekleri düşünülmektedir.

Araştırma bulguları incelendiğinde, ergenlerin aile içi iletişimden duyduğu memnuniyet düzeyi ile sanal zorbalık ve mağduriyet arasında istatistiksel olarak

anlamli farklılıkların olduğu gör÷lmektedir (Bkz. Tablo 4.15). Aile içi iletişim memnuniyet düzeyi yüksek olan ergenlerin düşük olan ergenlere göre daha az sanal zorbalık ve mağduriyete uğradıkları sonucu elde edilmiştir. Aile içi iletişimden duyulan memnuniyetin, aile içerisindeki sevgi bağı, güven ve sadakatten kaynaklı olabileceği düşün÷lmektedir. Ergen ve ailesi arasındaki kaliteli iletişim, karşılıklı duygu ve düşünçelerin açıkça belirtilmesine problemlerin çözümüne ilişkin çaba ve gayretin oluşmasına sebebiyet vereceği ve böylelikle davranışsal problemlerin, dolayısıyla sanal zorbalık ve mağduriyetinde azalacağı düşün÷lmektedir. Buna binaen Aral ve şahin (141), aile içerisinde ergenin birey olarak gör÷lmemesi, karşılıklı mesajların çöz÷l÷p anlaşılamaması, düşünce ve duyguların rahat konuşulamaması ve açıkça ifade edilememesi gibi kişiler arası iletişim engelleri ailedeki iletişimi olumsuz yönde etkileyebileğini savunmaktadırlar. Bu tarz iletişim engellerinin memnuniyetsizliğe yol açabileceği, sanal zorbalık ve mağduriyeti de yordayabileceği düşün÷lmektedir. Buna ek olarak ebeveyn ergen iletişiminin ve aile tutumunun ergenlerin problemleri davranış sergilemeleri üzerine etkisini inceleyen çalışmalar vardır. Sağlıklı iletişim kurulabilen demokratik aile ikliminde bulunan ergenlerin baskı ve eleştiri altında büyüyen ergenlere kıyasla daha çok istedik davranış ve tutum örüntüleri geliştirdiği çalışmalarda gör÷lmüştür (91-155).

5.2. Ergenlerin Aile Bütünlük Duygusuna İlişkin Bulguların Tartışılması ve Yorumlanması

Araştırma kapsamında ergenlerin Aile Bütünlük Duygusu Ölçeğine yönelik tanımlayıcı istatistikleri incelendiğinde ergenlerin cinsiyetleri ile aile bütünlük duygu düzeyleri arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılıkların olmadığı gör÷lmektedir (Bkz. Tablo 4.16). Dolayısıyla aile bütünlük duygusunun cinsiyete göre anlamlı olarak farklılaşmadığı gör÷lmüştür. Bunun nedeni olarak da bütünlük duygusu kişinin dünyayı ne kadar yönetilebilir, anlaşılabilir ve anlamlı olarak görmesine bağlı olduğu, dışarıdan gelen stresörler karşısındaki tutumları ile ilişkili olduğu cinsiyetten ziyade kişilikle alakalı olduğu düşün÷lmektedir. Edinilen bulgu, bazı araştırma sonuçlarıyla paralellik göstermiştir (119-156). Üz÷lmez (160), Aile bütünlük duygusunun aile içindeki ilişkiler ve aile bireylerinin durumlar karşısındaki duruşlarıyla yakından ilişkili olduğunu, cinsiyetin aile bütünlük duygu düzeyine etki

eden faktörlerden olmadığını belirtmiştir. Kimi araştırma sonuçlarına göre ise, erkeklerin kadınlara oranla aile bütünlük duygularının daha yüksek olduğu saptanmıştır (110). Güler (110), kadınların erkeklere kıyasla daha az mutlu olduklarını, aile işleyişinden duydukları memnuniyetin daha az olduğunu bu sebeplerle aile bütünlük duygularının daha düşük olduğunu ifade etmektedir.

Araştırma bulguları incelendiğinde ergenlerin sınıf düzeyi ile aile bütünlük duygu düzeyleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık görülmemektedir (Bkz. Tablo 4.17). Bunun nedeninin aile bütünlük duygusunun gelişimini, aile içindeki iletişim ve ilişkilerle etkilendiği, sınıf düzeyiyle alakalı olmayabileceği düşünülmektedir. Literatürde araştırma ile paralellik gösteren sonuçlar bulunurken (119), farklı sonuçta olan çalışmalara rastlanılmamıştır. Benzer şekilde ergenlerin kardeş sayısı ile aile bütünlük duygu düzeyleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olmadığı görülmemektedir (Bkz. Tablo 4.18). Bu bağlamda aile bütünlük duygusunun çekirdek aileye sahip bireylerde daha fazla olduğu (19), aile fertlerindeki artışla birlikte aile bütünlüğünün de azalabileceği öngörülmekteydi fakat çalışma ile birlikte anlamlı bir sonuç elde edilmediği görülmüştür. Bunun dışında literatürde farklı sonuçlar doğuran araştırmalara yer verilmemiştir.

Araştırma bulguları incelendiğinde ergenlerin anne baba yaş gruplarının aile bütünlük duygu düzeyi ile anlamlı düzeyde farklılaşmadığı bulunmuştur (Bkz. Tablo 4.19 ve Tablo 4.20). Bu sonuç aile bütünlük duygu düzeyinin anne baba yaş gruplarıyla ilişkili olmadığını göstermektedir. Antonovsky (114), bütünlük duygusu gelişiminin; çocukluk yıllarından itibaren başlamakta olduğunu, ergenlik süreci boyunca ana çekirdek oluştuğunu, kişinin yaşam deneyimlerini algılayabilme biçimlerine göre güçlenmekte ya da zayıflamakta olduğunu ve ergenlikten sonra yani yetişkinlik döneminde çok küçük değişikliklerin meydana gelmekte olduğunu belirtmiştir. Dolayısıyla bütünlük duygusu gibi, aile bütünlük duygusu gelişiminde de yaş faktörünün belirli bir zamana kadar etkili olabileceği düşünülmektedir. Literatüre bakıldığında ise aile bütünlük duygusu ile anne baba yaşı özelinde çalışmalara yer verilmediği, genel anlamda yaş faktörüne bakıldığı, yaşın da aile bütünlük duygusuyla ilişkisinin olmadığı çalışmalarla görülmüştür (120- 155).

Araştırma bulguları incelendiğinde ergenlerin anne baba çalışma durumlarının aile bütünlük duygu düzeyi ile anlamlı düzeyde farklılaşmadığı bulunmuştur (Bkz. Tablo 4.21 ve Tablo 4.22). Edinilen bulgu paralelinde ve farklı yönde literatürde çalışmaya rastlanılmamıştır. Bununla birlikte anne baba çalışma durumunun aile bütünlük duygu düzeylerini etkileyebileceği, çalışan ebeveynlerin çalışma ortamından doğan sosyal ilişkiler sebebiyle çevresini, özellikle en çekirdekte olan ailesini daha yönetebilir ve anlaşılabilir algılayabilecekleri düşünülse de grubunun eşit olarak dağılmaması, örneklem grubunun sınırlı olması bu tür bulgu elde edilmesine neden olmuş olabilmektedir.

Araştırma kapsamında ergenlerin anne baba öğrenim düzeylerinin aile bütünlük duygu düzeyi ile anlamlı düzeyde farklılaşmadığı bulunmuştur (Bkz. Tablo 4.23 ve Tablo 4.24). Ebeveyn eğitim düzeyinin aile bütünlük duygu düzeyinde etkili olabileceği, kişinin eğitim düzeyi arttıkça dünyayı, kendi yaşamlarındaki problem ve sorunları daha anlaşılabilir ve anlamlı görebileceği, eğitimin bu noktada etkili bir unsur olabileceği düşünülse de örneklem grubunun sınırlı olması bulgunun sonucunu etkileyebileceğini düşünülmektedir. Literatürde benzer şekilde anne ve baba öğrenim düzeyinin; aile bütünlük duygusunu etkilemediği sonucuna (110) yer verilirken babanın öğrenim düzeyinin etkilemeyip, annenin öğrenim düzeyinin etkilediği (119) sonuçlara da yer verilmiştir. Bu durumun teorik çerçeve bütününde değerlendirildiğinde, aile bireylerinin eğitim düzeylerinin artmasının, bireysel bütünlük duygusunu geliştirmekte olduğunu böylelikle aile bütünlük duygusunun da geliştirdiği (19) düşünülmektedir.

Araştırma kapsamında ergenlerin algıladıkları aile gelir düzeyleri ile aile bütünlük duygu düzeyleri arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılıkların olduğu görülmektedir (Bkz. Tablo 4.25). Hangi gruplar arasında olduğuna bakıldığında orta ve yüksek gelir düzeyleri arasında olduğu, dolayısıyla ailenin gelir düzeyi arttıkça aile bütünlük duygusunun da arttığı görülmüştür. Sonuca binaen ailenin gelir düzeyi arttıkça eğitim düzeyinin de artacağı, literatürdeki pek çok araştırmanın da desteklediği gibi eğitim düzeyi yüksek olan ailenin, bütünlük duygusunun da yüksek olduğu düşünülmektedir. Literatürde gelir düzeyine bağlı olarak aile bütünlük duygusu düzeyinde farklılaşma görüldüğü sonucunu destekleyen benzer çalışmalar bulunmaktadır (155-120). Şahin (120), bu durumun sebebini; kültürümüzün

geleneççi aile yapısına bağlı olarak, evde tek kişinin çalışıyor olması ve kadının görevinin evde çocuklarıyla ilgilenmek olduğunu, keskin görevler dışına (kadın rolleri, evliliğe bakış açısı, geleneksel aile değerleri) ıkamayışlarını bu sebeplerle aile bütünlük düzeylerinin düşük olabileceğini düşünmektedir. Öte yandan, bulunulan sonucun aksini ispat eden araştırmalara da rastlanmıştır (110-118-119).

Araştırma bulguları incelendiğinde ergenlerin algıladıkları akademik başarı düzeyi durumlarının aile bütünlük duygu düzeyi ile anlamlı düzeyde farklılaşmadığı bulunmuştur (Bkz. Tablo 4.26). Literatür incelendiğinde bu bulguyu destekleyecek bir araştırmaya rastlanmamıştır. Fakat bireylerin eğitim düzeylerinin artmasının, bireysel bütünlük duygusunu geliştirmekte olduğunu böylelikle aile bütünlük duygusunun da geliştirdiği (19), buna paralel olarak akademik başarı düzeyinin de aile bütünlük duygusunu etkileyebileceği düşünülmektedir. Akademik başarı düzeyi yüksek olan ergenlerin aile desteğinin fazla olduğunu açıklayan araştırmalara binaen (161), aile içi desteğin ve dayanışmanın bulunduğu ortamda problemlerin çözümünün daha kolay olabileceği, stresörlere karşı daha anlaşılabilir bakılıp yönetilebileceği bu bağlamda kişinin akademik beceri düzeyinin köprü göreviyle aile bütünlüğünü etkileyebileceği düşünülse de araştırma sonucu tersi sonuç ile neticelenmiştir.

Araştırma bulguları incelendiğinde ergenlerin algıladıkları aile tutumunun aile bütünlük duygu düzeyi ile anlamlı düzeyde farklılaşmadığı bulunmuştur (Bkz. Tablo 4.27). Literatür incelendiğinde bu bulguyu destekleyecek bir araştırmaya rastlanmamıştır. Fakat demokratik aile tutumunun bireylerin kişilik gelişimlerinde en sağlıklı olan tutum olduğu, bu aile tutumunda büyüyen çocukların tutarlı bir kişilik yapısına büründüğü, kendilerince sağlıklı kararlar alıp yürüttükleri, aile bireyleriyle de dengeli bir davranış örüntüsü oluşturdukları bilinmektedir (162). Bu bağlamda bu tutum ile büyüyen ergen ve ailesinin de karşılaşılan problem ve sorunlara karşı sağlıklı çözümler bulup faydalı sonuçlar elde edecekleri, birbirlerine karşı anlaşılabilir, tutarlı ve algılayabilir olacakları düşünülmektedir.

Araştırma kapsamında ergenlerin aile içi iletişimden duyduğu memnuniyet ile aile bütünlük duygu düzeyleri arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılıkların olduğu görülmektedir (Bkz. Tablo 4.28). Bu bağlamda aile içi iletişim memnuniyet

düzeyi arttıkça aile bütünlük duygu düzeyinin de arttığı görülmektedir. Literatür incelendiğinde bu bulguyu destekleyecek bir araştırmaya rastlanmamıştır. Fakat bir ailede iletişim bağının güçlü olması, aile içindeki sağlıklı ilişkiye bağlı olduğu düşünülmektedir. Bu bağlamda, aile içi ilişkinin sağlıklı olması, aile bütünlük duygusunu ve aile içerisindeki iletişimi de olumlu şekilde etkilediğini savunan ve bulgulayan araştırmalar mevcuttur (119). Aile içi iletişimin iyi düzeyde olması ailenin, ergeni etkili bir şekilde dinleyebildiği, karşılıklı açık ve dürüst davranabildikleri, problemlere yanıt bulabildikleri, birbirlerini iyi düzeyde yönettikleri bu bağlamda iletişim engellerinin kalkıp aile içinde duyulan iletişim memnuniyet düzeyinin yüksek olabileceği ve aile bütünlüğünü de olumlu düzeyde etkileyebileceği düşünülmektedir.

5.3. Siber Zorba- Siber Mağdur Ölçeği ve Aile Bütünlük Duygu Düzeyi Ölçeği İlişkileri Arasındaki Korelasyon ve Regresyon Analizi Sonuçlarına Yönelik Bulguların Tartışılması ve Yorumlanması

Araştırma bulguları incelendiğinde Anlaşılabilirlik puanları ile Siber Mağdur ve Zorbalık Ölçeği alt boyutlarından Dilsel Zorbalık, Kimlik Gizleme, Siber Sahtecilik ve toplam puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı negatif yönde zayıf bir ilişki vardır. Anlaşılabilirlik düzeyi arttıkça ergenlerin kimlik gizleme, siber sahtecilik yapma ve dilsel zorbalık davranışları sergilmesinin ve buna maruz kalmasının azaldığı görülmektedir. Bu bağlamda ergenin ailesinde bulunan bütünlük duygusunun alt boyutu olan anlaşılabilirlik duygusunun yüksek düzeyde olması, ergenin içsel ve dışsal uyarıları, tehlikeleri, sorunları net bir şekilde algılamasında, bunlara yönelik çözüm üretebilmesinde etkili olabileceği bu farkındalıkla da elektronik ortamın getirdiği olumsuz durumları iyi analiz edebileceği, sorunlarla mücadele edebileceği ve uzak kalabileceği yorumu yapılmaktadır. Çeçen (18), anlaşılabilirlik duygusunun kişide güçlü olmasının çevresinden gelen tehlikeleri anlaşılabilir algıladığını, karşı karşıya geldiği bir stres durumunu yönetilebildiğini, kendisi ve çevresiyle ilgili kaynakları harekete geçirdiğini ve daha iyi kullandığını ifade etmiştir. Bununla birlikte anlaşılabilirlik duygusu yüksek olan ailede büyüyen ergenin; ailesine karşı sevgi, saygı ve güven bağı oluşturması, aile dışındaki çevresini de etkileyeceği, tehlikelere karşı tetikte olabileceği, sanal zorbalık davranışlarının

olumsuz sonuçlar doğurabileceğini tanımlayabileceği düşünülmektedir. Literatürde bu çalışmadaki değişkenlerle ilgili benzer bir çalışmaya erişilememiştir ancak konuya paralel olarak aile içi iletişimin güçlü olduğu ailede büyüyen ergenler üzerine çalışmalar bulunmaktadır. Olumlu aile ikliminde yetişen ergenlerin aile dışındaki ilişkilerinin de olumlu olacağı, bencillik, öfke, yargılama, paylaşamama, kötümserlik ve yalnızlık gibi olumsuz duyguları daha az yaşadığı çalışmalarla ifade edilmiştir (163).

Araştırma bulguları incelendiğinde Anlamlılık puanları ile Siber Mağdur ve Zorbalık Ölçeği alt boyutlarından Dilsel Zorbalık, Kimlik Gizleme, Siber Sahtecilik ve toplam puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı negatif yönde zayıf bir ilişki vardır. Anlamlılık düzeyi arttıkça ergenlerin kimlik gizleme, siber sahtecilik yapma ve dilsel zorbalık davranışları sergilmesinin ve buna maruz kalmasının azaldığı görülmektedir. Bir başka deyişle anlamlılık boyutu yüksek olan ailelerde yetişen ergenlerin, karşılaşılan zorbalık olaylarında sorunla mücadele etmeyi, baş etmeyi daha anlamlı bulduğu söylenebilmektedir. Bu sonucun aile içerisindeki bağın kuvvetliliği, problemleri çözme kabiliyeti, sorunlarla baş etme becerisi ve yaşamdan aldığı doyumdan kaynaklanabileceği düşünülmektedir. Nitekim; Çeçen (113) yaptığı bir araştırmada, anlamlılık duygusu yüksek olan bireylerin yaşam doyumunun da yüksek olduğu sonucuna erişmiştir. Bir araştırmada; sanal zorbalık ve mağduriyetin her beş ergenden ikisinde depresyon ve anksiyete bozukluğu semptomları gösterdiği bulunmuş (80) ve bu sonuca dayanarak; depresyon ve anksiyete yaşayan bireyin yaşamdan aldığı doyumun daha az olabileceği ve bu sebeple sorunları algılayıp anlamlı bulacak motivasyon kaynağını bulamayabileceği ve çözüm üretmekte zorluk yaşayabileceği yorumu yapılmaktadır.

Araştırma bulguları incelendiğinde Aile Bütünlük Duygu Düzeyi Ölçeği toplam puanları ile Siber Mağdur ve Zorbalık Ölçeği alt boyutlarından Dilsel Zorbalık, Kimlik Gizleme, Siber Sahtecilik ve toplam puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı negatif yönde zayıf bir ilişki vardır. Aile bütünlük duygu düzeyi arttıkça ergenlerin kimlik gizleme, siber sahtecilik yapma ve dilsel zorbalık davranışları sergilmesinin ve buna maruz kalmasının azaldığı görülmektedir. Bir başka deyişle aile bütünlük duygusu yüksek olan ailelerde yetişen ergenlerin, maruz kalınan stres verici sanal zorbalık olaylarını daha kolay bir biçimde

yönetilebilecekleri, ellerindeki motivasyon kaynakları daha iyi kullanabilecekleri ve hatta bu stres veren durumun, benliklerine katkıda bulunabileceği ve bu nedenle kişiliklerini daha güçlü kılabilceği söylenebilmektedir. Literatürde aile bütünlük kavramını tam karşılamasa da aile ilişkileri üzerine araştırmalar mevcuttur. Khurana ve ark. (164)'nın yaptığı araştırmada; aile ilişkileri ve bağı kuvvetli olan ergenlerin daha az sanal zorbalığa ve mağduriyete uğradıkları sonucunu elde etmişlerdir. Bu da aile ilişkileri olumlu olan bireylerin bütünlük duygularının da yüksek olabileceği ve sanal zorbalık ve mağduriyete karşı daha güçlü ve çözüm odaklı olabilecekleri yorumunu getirmiştir.

Nitekim çalışmanın regresyon analizinden elde edilen bulgular da Aile Bütünlük Duygu Düzeyi Ölçeğinin alt boyutlarından Anlaşılabilirlik, Anlamlılık ve toplam puanlarının (negatif etki) ergenlerde görülen sanal zorbalık ve mağduriyet davranışlarını istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde yordayabildiğini vurgulamaktadır. Bu bağlamda çalışma; ergenlerin aile içerisindeki bağın, güvenin, sevginin, iletişimin, problemlerle ve sorunlarla başa çıkıp çözüm üretme becerisinin kuvvetli olması sanal zorbalık ve mağduriyeti azaltmakta olduğunu ortaya koymaktadır.

6. SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu bölümde çalışmanın sonuçlarına yönelik bilgiler verilmiştir.

- Siber Mağdur ve Zorbalık Ölçeğinin Bana Yapıldı bölümünde; cinsiyet değişkenine bakıldığında, erkeklerin kızlara oranla daha fazla dilsel zorbalığa/ siber sahteciliğe uğradıkları ve toplam puanda da erkeklerin kızlara göre siber mağduriyete uğrama oranının yüksek olduğu görülmüştür.
- Siber Mağdur ve Zorbalık Ölçeğinin Ben Yaptım bölümünde; cinsiyet değişkenine bakıldığında, erkeklerin kızlara oranla daha fazla dilsel zorbalık/ kimlik gizleyerek zorbalık/ siber sahtecilik yaptığı ve toplam puanda da erkeklerin kızlara göre siber zorbaca davranışlar sergilediği görülmüştür.
- Siber Mağdur ve Zorbalık Ölçeği Bana Yapıldı bölümünün alt boyutlarına ve toplam puanlarına yönelik sonuçlar, ergenlerin sınıf düzeylerine göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermemektedir.
- Siber Mağdur ve Zorbalık Ölçeği Ben Yaptım bölümünün alt boyutlarına ve toplam puanlarına yönelik sonuçlar, ergenlerin sınıf düzeylerine göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermemektedir.
- Siber Mağdur ve Zorbalık Ölçeği Bana Yapıldı bölümünün alt boyutlarına ve toplam puanlarına yönelik sonuçlar, ergenlerin kardeş sayılarına göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermemektedir.
- Siber Mağdur ve Zorbalık Ölçeği Ben Yaptım bölümünün alt boyutlarına ve toplam puanlarına yönelik sonuçlar, ergenlerin kardeş sayılarına göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermemektedir.
- Siber Mağdur ve Zorbalık Ölçeği Bana Yapıldı bölümünün alt boyutları ve toplam puanı örneklem grubunu oluşturan ergenlerin anne yaş grubuna göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılığın olmadığı görülmüştür.
- Siber Mağdur ve Zorbalık Ölçeği Ben Yaptım bölümünün alt boyutları ve toplam puanı örneklem grubunu oluşturan ergenlerin anne yaş grubuna göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılığın oluşmadığı görülmüştür.
- Siber Mağdur ve Zorbalık Ölçeği Bana Yapıldı bölümünün alt boyutları ve toplam puanı örneklem grubunu oluşturan ergenlerin baba yaş grubuna göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılığın olmadığı görülmüştür.

- Siber Mağdur ve Zorbalık Ölçeği Ben Yaptım bölümünün alt boyutları ve toplam puanı örneklem grubunu oluşturan ergenlerin baba yaş grubuna göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılığın oluşmadığı görülmüştür.
- Siber Mağdur ve Zorbalık Ölçeği Bana Yapıldı bölümü alt boyutları ve toplam puanın, ergenlerin anne çalışma durumuna göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermediği bulunmuştur.
- Siber Mağdur ve Zorbalık Ölçeği Ben Yaptım bölümü alt boyutları ve toplam puanın, ergenlerin anne çalışma durumuna göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermediği bulunmuştur.
- Siber Mağdur ve Zorbalık Ölçeği Bana Yapıldı bölümü alt boyutları ve toplam puanın, ergenlerin baba çalışma durumuna göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermediği bulunmuştur.
- Siber Mağdur ve Zorbalık Ölçeği Ben Yaptım bölümü alt boyutları ve toplam puanın, ergenlerin baba çalışma durumuna göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermediği bulunmuştur.
- Siber Mağdur ve Zorbalık Ölçeği Bana Yapıldı bölümü alt boyutları ve toplam puanın, ergenlerin anne öğrenim düzeyine göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermediği bulunmuştur.
- Siber Mağdur ve Zorbalık Ölçeği Ben Yaptım bölümü alt boyutları ve toplam puanın, ergenlerin anne öğrenim düzeyine göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermediği bulunmuştur.
- Siber Mağdur ve Zorbalık Ölçeği Bana Yapıldı bölümünde; babaları ilkokul öğrenim düzeyinde bulunan ergenlerin, ortaöğrenim düzeyinde bulunan ergenlere oranla daha fazla sanal mağduriyete uğratıldığı görülmüştür.
- Siber Mağdur ve Zorbalık Ölçeği Ben Yaptım bölümünde; babaları ilkokul öğrenim düzeyinde bulunan ergenlerin, ortaöğrenim düzeyinde bulunan ergenlere oranla daha fazla sanal zorbalık yaptıkları görülmüştür.
- Siber Mağdur ve Zorbalık Ölçeği Bana Yapıldı bölümünde; ergenlerin ailelerinin gelir düzeyi yükseldikçe, sanal mağduriyete uğrama olasılığının düştüğü görülmüştür.

- Siber Mağdur ve Zorbalık Ölçeği Ben Yaptım bölümünde; ergenlerin ailelerinin gelir düzeyi yükseldikçe, sanal zorba davranışları gösterme durumlarının azaldığı görülmüştür.
- Siber Mağdur ve Zorbalık Ölçeği Bana Yapıldı bölümünde; ergenlerin akademik başarı düzeyi arttıkça, sanal mağduriyete uğrama olasılığının düştüğü görülmüştür.
- Siber Mağdur ve Zorbalık Ölçeği Ben Yaptım bölümünde; ergenlerin akademik başarı düzeyi arttıkça, sanal zorba davranışları gösterme durumlarının azaldığı görülmüştür.
- Siber Mağdur ve Zorbalık Ölçeği Bana Yapıldı bölümünde; dengesiz/tutarsız aile yapısına sahip ergenlerin, otoriter aile yapısına sahip ergenlere kıyasla daha az sanal mağduriyete uğradıkları söylenebilmektedir.
- Siber Mağdur ve Zorbalık Ölçeği Ben Yaptım bölümünde; dengesiz/tutarsız aile yapısına sahip ergenlerin, otoriter aile yapısına sahip ergenlere kıyasla daha az sanal zorba davranış sergiledikleri söylenebilmektedir.
- Siber Mağdur ve Zorbalık Ölçeği Bana Yapıldı bölümünde; aile içi memnuniyet düzeyi yüksek olan ergenlerin, düşük olanlara göre sanal mağduriyete daha az uğradıkları söylenebilmektedir.
- Siber Mağdur ve Zorbalık Ölçeği Ben Yaptım bölümünde; aile içi memnuniyet düzeyi yüksek olan ergenlerin, düşük olanlara göre daha az sanal zorba davranış sergiledikleri söylenebilmektedir.
- Aile Bütünlük Duygusu Ölçeği alt boyutları ve toplam puanının, ergenlerin cinsiyetine göre anlamlı olarak değişiklik göstermediği bulunmuştur.
- Aile Bütünlük Duygusu Ölçeği alt boyutları ve toplam puanının, ergenlerin sınıf düzeyine göre anlamlı olarak değişiklik göstermediği bulunmuştur.
- Aile Bütünlük Duygusu Ölçeği alt boyutları ve toplam puanından elde edilen bilgilere dayanarak, ergenlerin kardeş sayısına göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılığın bulunmadığı görülmüştür.
- Aile Bütünlük Duygusu Ölçeği alt boyutları ve toplam puanının, anne yaş grubuna göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermediği görülmektedir.

- Aile Bütünlük Duygusu Ölçeği alt boyutları ve toplam puanının, baba yaş grubuna göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermediği görülmektedir.
- Aile Bütünlük Duygusu Ölçeği alt boyutları ve toplam puanının, anne çalışma durumuna göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermediği görülmektedir.
- Aile Bütünlük Duygusu Ölçeği alt boyutları ve toplam puanının, ergenlerin baba çalışma durumuna göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermediği görülmektedir.
- Aile Bütünlük Duygusu Ölçeği alt boyutları ve toplam puanın, ergenlerin anne öğrenim düzeyine göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermediği bulunmuştur.
- Aile Bütünlük Duygusu Ölçeği alt boyutları ve toplam puanın, ergenlerin baba öğrenim düzeyine göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermediği bulunmuştur.
- Aile Bütünlük Duygusu Ölçeği yönetebilirlik alt boyutuna göre; aile gelir düzeyi yüksek olan ergenlerin, orta düzey olanlara göre yönetebilirlik düzeyinin daha yüksek olduğu söylenebilmektedir.
- Aile Bütünlük Duygusu Ölçeği alt boyutları ve toplam puanın, ergenlerin akademik başarı düzeyine göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermediği bulunmuştur.
- Aile Bütünlük Duygusu Ölçeği alt boyutları ve toplam puana göre, ergenlerin aile tutumlarına göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermediği bulunmuştur.
- Aile Bütünlük Duygusu Ölçeği alt boyutları ve toplam puanın, ergenlerin aile içinde duyduğu memnuniyet arttıkça aile bütünlük duygusu düzeyinin de arttığı söylenebilmektedir.
- Siber Mağdur ve Zorbalık Ölçeği Ölçeği puanlarının Aile Bütünlük Duygusu alt boyut puanlarını yordamasına ilişkin regresyon analizi sonuçlarında ise; Anlaşılabilirlik ve Anlamlılık (negatif etki) puanlarının sanal zorbalık ve mağduriyet puanlarını yordamada istatistiksel olarak anlamlı bir etkisi olduğu görülmektedir.

Araştırmada elde edilene bu bulgular ışığında aşağıda belirtilen öneriler verilebilir.

- Eğitim kurumlarında, sanal zorbalık yapan ya da sanal zorba davranışlarına maruz kalan ergenlerin, eğitimciler tarafından fark edilebilmeleri için eğitimcilere “Sanal zorbalık, sanal mağduriyet, sanal zorbanın ve sanal mağdurun özellikleri ve sanal zorbalık ve mağduriyet nedenleri ve etkileri” başlıklarını içeren hizmet içi eğitimler düzenlenebilir. Bu sayede eğitimcilerin zorbalığı fark etme ve müdahale etme becerileri geliştirilebilir.
- Sanal Zorbalık ve Mağduriyet konusunda ailelerin ve çocukların farkındalık düzeyinin artması, nasıl başa çıkabileceklerinin öğretilmesi için günlük hayata uygulanacak şekilde düzenli ve sistematik eğitimlerin verilmesi sağlanabilir.
- Literatüre bakıldığında, gençlerin sanal ortamda fazla vakit geçirme nedenlerinden en önemli unsurların başında boş vakit değerlendirme ve can sıkıntısı olduğu görülmüştür. Bu durumu minimize etmek adına, okul rehberlik servislerinin aileleri ve ergenleri sanatsal ve sportif faaliyetlere yönlendirmesi ve teşvik etmesi sağlanabilir.
- Yurtiçi literatürde aile bütünlük duygusu kavramına yönelik sınırlı araştırmalar yer almakta ve yetersiz olduğu görülmektedir. Bu kavrama yönelik değişkenler çoğaltılarak, farklı çalışmalar literatüre kazandırılabilir.
- Araştırmaya benzer çalışmalar farklı yaş grupları ya da daha büyük örneklem gruplarıyla yapılabilir.
- Yapılan bu çalışmada nicel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Bulunmuş olan nicel veriler, bazı değişkenler ve ilişkilerin altında yatan sebepler hakkında bilgi verememektedir. Bundan dolayı daha sonra yapılacak araştırmalarda karma ya da nitel araştırma metodları kullanılarak daha detaylı sonuçlar ortaya konabilir.
- Konuyu derinlemesine detaylandırmak ve inceleyebilmek adına, erken çocukluk döneminden başlanılıp, belli bir yaşa kadar aile bütünlük duygusu ve sanal zorbalık/mağduriyet üzerine boylamsal çalışmalar gerçekleştirilebilir.

- Araştırma sadece Sakarya İl Milli Eğitim Müdürlüğüne bağlı devlet okullarının orta öğretim grubunda yürütülmüştür. Bu bağlamda, özel lise gruplarında da uygulanarak gruplar arası benzer ve farklı olduğu yönlerle ilgili karşılaştırmalı bir araştırma yapılabilir

7. KAYNAKLAR

1. Agatston, P.W., Kowalski, R. ve Limber, S. (2007). Students' Perspectives on cyber bullying. *Journal of Adolescent Health*, 41, 59–60.
2. We Are Social UK (2021). 17 Haziran 2021 tarihinde <https://wearesocial.com/uk/blog/2021/01/digital-2021-uk/> adresinden erişildi.
3. TÜİK (2021). 20 Kasım 2021 tarihinde [https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Hanehalki-Bilisim-Teknolojileri-\(BT\)-Kullanim-Arastirmasi-2021-37437](https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Hanehalki-Bilisim-Teknolojileri-(BT)-Kullanim-Arastirmasi-2021-37437) adresinden erişildi.
4. Peker, A., Eroğlu, Y. ve Ada Ş. (2012). Ergenlerde siber zorbalığın ve mağduriyetin yordayıcılarının incelenmesi. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 12(2), 185-206.
5. Aktepe, E. (2013). Ergenlerde siber zorbalık ve siber mağduriyet. *New/Yeni Symposium Journal*, 51(1), 31–36.
6. Belsey, B. (2006). Cyberbullying: an emerging threat to the “always on” generation. 17 Haziran 2022 tarihinde <https://billbelsey.com/?cat=13> adresinden erişildi.
7. Arıca, O.T., Tanrikulu, T. ve Kınay, H. (2012). Siber zorbalık: gençlerimizi bekleyen yeni tehlike. *Akdeniz Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 11, 1-6.
8. Campbell M.A., (2005). Cyber bullying: an old problem in a new guise, *Australian Journal of Guidance and Counselling*.15(1), 68–76.
9. Hinduja, S., Patchin, J. (2014). Cyberbullying : identification, prevention and response. *Cyberbullying Research Center*, 1–9.
10. Arıca, O.T., Tanrikulu, T. ve Kınay, H. (2012). Siber mağduriyet ölçeği'nin ilk psikometrik bulguları. *Akdeniz Eğitim Araştırmaları Dergisi* 11, 1-6.
11. Brown, C.F., Demaray, M.K. ve Secord, S.M. (2014). Cyber victimization in middle school and relations to social emotional outcomes. *Computers in Human Behavior Journal*, 35, 12- 21.
12. Arıca O.T., Siyahhan, S., Uzunhasanoğlu, A., Sarıbeyoğlu, S., Çıplak, S., Yılmaz, N. ve Memmedov, C. (2008). Cyberbullying among turkish adolescents. *Cyberpsychology and Behavior*, 11(3), 253–61.
13. Özdemir, M. ve Akar, F. (2011). Lise öğrencilerinin siber-zorbalığa ilişkin görüşlerinin bazı değişkenler bakımından incelenmesi. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 4(4), 605–26.
14. Mason, K.L. (2008). Cyberbullying: A Preliminary Assesment For School Personnel. *Psychology in the Schools*, 45(4), 323–48.
15. Şahin, M., Aydın, B. ve Sarı, S.V. (2012). Cyber Bullying, cyber victimization and psychological symptoms: a study in adolescents. *Çukurova Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 41(1), 53–9.
16. Arıca, O.T. (2009). Psychiatric symptomatology as a predictor of cyberbullying among university students. *Eurasian Journal of Educational Research*, (34), 167–84.

17. Hinduja, S., ve Patchin, J.W. (2008). Cyberbullying: an exploratory analysis of factors related to offending and victimization. *Deviant Behavior*, 29(2), 129-156.
18. Çeçen, A.R. (2007). Aile bütünlük (tutarlılık) duygusu ölçeği (abdö- k) kısa formunun türkçeye uyarlanması: geçerlik ve güvenilirlik çalışmaları. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 7 (3), 1199–220.
19. Antonovsky, A. (1993). The structure and properties of the coherence sense. *Social Science Medicine*, 36(6), 725-733,
20. Olweus, D. (1994). Bullying at school: basic facts and effects of a school based intervention program. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 35(7), 1171–1190.
21. Olweus, D. (1996). Bully/victim problems in school. *European Journal of Psychology of Education*, 12(4), 495- 510.
22. Pellegrini, A.D. ve Bartini, M.A. Longitudinal study of bullying, victimization, and peer affiliation during the transition from primary school to middle school. *American Educational Research Journal*, 37(3), 699–725.
23. Roland, E. (2002). Bullying, depressive symptoms and suicidal thoughts. *Educational Research*, 44(1), 55–67.
24. Schuster, B. (1999). Outsiders at school: the prevalence of bullying and its relation with social status. *Group Process Intergroup Relations*, 2(2):175–190.
25. Galen, B.R. ve Underwood, M.K. (1997). A developmental investigation of social aggression among children. *Developmental Psychology*, 33(4), 589–600.
26. Shariff, S. (2005). Cyber-dilemmas in the new millennium: school obligations to provide student safety in a virtual school environment. *McGill Journal of Education*, 40(3), 467–87.
27. Çingir, Ş. ve Kepenekçi, Y.K. (2003). Öğrenciler arası zorbalık. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 34(34), 236–53.
28. Ateşpolat, Y. ve Bıçakçı, Y. (2020). Ergenlerin akran ilişki ve akran zorbalık düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Avrasya Sosyal ve Ekonomik Araştırmaları Dergisi*, 7, 1–13.
29. Kılınç, M. ve Uzun, K. (2020). Ergenlerin öznel iyi oluşlarının yordayıcıları olarak akran zorbalığı ve akran mağduriyeti. *Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 21: 1400-1439.
30. Ünal, N. Akran Zorbalığı ile Ergenlerin Algıladıkları Aile İşlevselliğinin İncelenmesi [Yüksek Lisans Tezi]. Ankara: Yıldırım Bayezit Üniversitesi; 2019
31. Sezen, M.F. ve Mehmet, M. (2018). Ergenlerde akran zorbalığı, internet bağımlılığı ve duygusal zekâ düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Opus Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 16, 159-183.

32. Gök, F. Lise Öğrencilerinde Akran Zorbalığına Maruz Kalma: Temel Psikolojik İhtiyaçlar ve Anne- Babaya Duygusal Erişebilirlik [Yüksek Lisans Tezi]. Adana: Çukurova Üniversitesi; 2017
33. Tural Hesapçıoğlu, S. ve Yeşilova H. (2015). Lise öğrencilerinin zorbalığa ve zorbalara ilişkin duyguları, düşünceleri ve tutumları. *Anadolu Psikiyatr Dergisi*, 16(4), 284–293.
34. Ertan, D. Akran Zorbalığında Aileye Ve Okula İlişkin Risk Ve Koruyucu Faktörlerin İncelenmesi [Yüksek Lisans Tezi]. İzmir: Ege Üniversitesi; 2012
35. Kavşut, F. Ergenlerde Akran Zorbalığı ve Duygusal Zeka Arasındaki İlişkinin İncelenmesi [Yüksek Lisans Tezi]. Bolu: Abant İzzet Baysal Üniversitesi; 2009
36. Jackman, K., Kreuze, E.J., Caceres, B.A. ve Schnall R. (2020). Bullying and peer victimization of minority youth: intersections of sexual identity and race/ethnicity. *Journal of School Health*, 90(5), 368–377.
37. Yang, J., Wang, X. ve Lei, L. (2020) .Perceived school climate and adolescents' bullying perpetration: A moderated mediation model of moral disengagement and peers' defending. *Children and Youth Services*, 109(92), 1- 8.
38. Obeid, S., Sacre, H., Hallit, S. ve Salameh, P. (2020). School bullying the silent epidemic: a cross-sectional study of factors associated with peer victimization among lebanese adolescents. *Journal of Interpersonal Violence*, 0(0), 1-23.
39. Boniel-Nissim, M. ve Sasson, H. (2018) Bullying victimization and poor relationships with parents as risk factors of problematic internet use in adolescence. *Computers in Human Behavior*, 88, 176–83.
40. Da Costa M.R., Xavier, C.C., Andrade, A.C., Proietti F.A. ve Caiaffa, W.T. (2015). Bullying among adolescents in a Brazilian urban center “health in beagá” study. *Revista de Saude Publica*, 49, 1-10.
41. Walden, L.M. ve Beran, T.N. (2010). Attachment quality and bullying behavior in school-aged youth. *Children and Youth Services Review*, 25(1), 5–18.
42. Brunstein Klomek, A., Marrocco, F., Kleinman, M., Schonfeld, I.S., Gould M.S. (2007). Bullying, depression, and suicidality in adolescents. *Journal of the American Academy of Child and Adolescent Psychiatry*, 46, 40-49.
43. Collins, K., McAleavy, G. ve Adamson, G. (2004). Bullying in schools: a northern ireland study. *Educational Research*, 46(1), 55–72.
44. Nansel, T.R., Overpeck, M., Pilla, R.S., Ruan, W.J., Simons-Morton, B. ve Scheidt, P. (2001). Bullying behaviors among us youth prevalence and association with psychosocial adjustment tonja. *Jama*, 285(16),2095-2100.
45. Erdur-Baker, Ö. ve Kavşut, F. (2007). Akran zorbalığının yeni yüzü: siber zorbalık (cyber bullying: A new face of peer bullying). *Eurasian Journal of Educational Research*, 27, 31–42.

46. Ybarra, M.L. ve Mitchell, K.J.(2004). Online aggressor/targets, aggressors, and targets: A comparison of associated youth characteristics. *Journal of Child Psychology and Psychiatry and Allied Disciplines*, 45(7),1308–1316.
47. Smith, P.K., Mahdavi, J., Carvalho, M., Fisher, S., Russell, S. ve Tippett N.(2008). Cyberbullying: its nature and impact in secondary school pupils. *Journal of Child Psychology and Psychiatry and Allied Disciplines*, 49(4), 376–385.
48. Willard, N. (2005). Educator’s Guide to Cyberbullying , Cyberthreats & Sexting. *Center for Safe and Responsible Use of the Internet*, 1–16.
49. Kowalski, R.M. ve Limber, S.P. (2007). *Electronic Bullying Among Middle School Students*, 41(6), 22–30.
50. Ybarra, M.L., Mitchell, K.J., Wolak, J. ve Finkelhor, D. (2006), Examining characteristics and associated distress related to internet harassment: findings from the Second Youth Internet Safety Survey. *Pediatrics*,118(4).
51. Epözdemir, S. Ortaokul Öğrencilerinde Sanal Zorbalık ve Sosyal Beceri [Yüksek Lisans Tezi]. Ankara: Hacettepe Üniversitesi; 2018.
52. Avcı, M. Lise Öğrencilerinin Olumsuz Değerlendirilme Korkusu Düzeyleri Öznel İyi Oluş Düzeyleri İle Sanal Zorbalık Düzeyleri Arasındaki Yordayıcı İlişkiler [Yüksek Lisans Tezi]. İstanbul. Sabahattin Zaim Üniversitesi; 2019
53. Ümmetler İlhan, A. Ortaöğretim Öğrencilerinin Siber Zorbalık ve İnternet Saldırganlık Düzeyleri ile Sosyal Medyaya İlişkin Tutumlarının İncelenmesi [Yüksek Lisans Tezi]. İstanbul: Yeditepe Üniversitesi; 2016.
54. Erbiçer, E.S. Üniversite Öğrencilerinin Siber Zorbalık ve Siber Mağduriyet Düzeylerinin Sosyal Uyuma ve Bazı Kişisel Değişkenlere Göre İncelenmesi [Yüksek Lisans Tezi]. İstanbul: Yıldız Teknik Üniversitesi; 2017.
55. Bauman, S. (2015). Cyberbullying : a Virtual Menace, *United States Paper to be presented at the National Coalition Against Bullying National Conference Melbourne* ,14.
56. Bhat, C.S. (2008). Cyber bullying: overview and strategies for school counsellors, guidance officers, and all school personnel. *Australian Journal of Guidance and Counselling*, 18(1), 53–66.
57. Kalaman, S. İnternette Özel Hayatın İhlal Edilmesi Facebook [Yüksek Lisans Tezi]. Konya: Selçuk Üniversitesi; 2011.
58. Çiftci, H. (2015). Lise öğrencilerinin siber zorbalık eğilimlerinin facebook tutumu ile ilişkisinin incelenmesi. *Anemon Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 6(6). 887-897.
59. Çetin B, Yaman E, Peker A. Cyber victim and bullying scale: A study of validity and reliability. *Computers and Education*, 57(4), 2261-2271.
60. Lenhart, A. (2007). Cyberbullying pew research center. 16 Haziran 2021 tarihinde <http://pewinternet.org/Reports> adresinden erişildi.
61. Dilmaç, B. (2009). Sanal zorbalığı yordayan psikolojik ihtiyaçlar : lisans öğrencileri için bir ön çalışma. *Educational Sciences Theory & Practice*, 9(3), 1291–325.

62. Wolak, J., Mitchell, K.J. ve Finkelhor, D. (2007). Does online harassment constitute bullying? an exploration of online harassment by known peers and online-only contacts. *Journal of Adolescent Health*, 41, S51-S58.
63. Slonje, R. ve Smith, P.K. (2008). Cyberbullying: another main type of bullying?: personality and social sciences. *Scandinavian Journal of Psychology*, 49(2), 147-154.
64. Aksaray, S. (2011). Siber zorbalık. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. 20(2), 405-432.
65. Beran, T. ve Li, Q. (2008). The relationship between cyberbullying and school bullying. J Student Wellbeing. *The Journal of Student Wellbeing*, 1(2), 16- 33.
66. Juvonen, J. ve Gross, E.F. (2008). Extending the school grounds? - Bullying experiences in cyberspace. *Journal of School Health*, 78(9):496-505.
67. Bayraktar, S. ve Dalmaç Polat, Z. (2016). Ergenlerde siber zorbalık ve siber mağduriyet ile ilişkili değişkenlerin incelenmesi. *Journal of School Health*, 6(1), 115-115.
68. Özbay, A. Ergenlerde Siber Zorbalık, Siber Mağduriyet, Aleksitimi ve Öfke İfade Etme Biçimleri Arasındaki İlişki [Yüksek Lisans Tezi]. İstanbul: Fatih Üniversitesi; 2013.
69. Serin, H. Ergenlerde Siber Zorbalık/Siber Mağduriyet Yaşantıları Ve Bu Davranışlara İlişkin Öğretmen Ve Eğitim Yöneticilerinin Görüşleri [Yüksek Lisans Tezi]. İstanbul: İstanbul Üniversitesi; 2012.
70. Ybarra, M.L. ve Mitchell, K.J. (2004). Youth engaging in online harassment: associations with caregiver-child relationships, internet use, and personal characteristics. *Journal of Adolescence*, 27(3), 319-336.
71. Eroğlu Y. Koşullu Öz-Değer Riskli İnternet Davranışları ve Siber Zorbalık Mağduriyet Arasında İlişkinin İncelenmesi [Yüksek Lisans Tezi]. Sakarya: Sakarya Üniversitesi; 2011.
72. Mishna, F., Mcluckie, A. ve Saini, M. (2009). Real-world dangers in an online reality: A qualitative study examining online relationships and cyber abuse. *Social Work Research*, 33(2), 107-118.
73. Hinduja S, Patchin J.W. (2006). Research summary: cyberbullying victimization. 17 Haziran 2021 tarihinde http://cyberbullying.org/cyberbullying_victimization.pdf. adresinden erişildi.
74. Chapin, J. (2016). Adolescents and cyber bullying: the precaution adoption process model. *Education and Information Technologies*, 21(4), 719-728.
75. Arıca, O.T. (2015). *Siber alemin avatar çocukları*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
76. Çolakoğlu, İ.B. (2019). Üniversite Öğrencilerinde Siber Zorbalık ve Siber Mağduriyetin Empati ve Psikolojik Yardım Arama Tutumuyla İlişkisi. [Yüksek Lisans Tezi]. İstanbul: Üsküdar Üniversitesi; 2019.
77. Dilmaç, B. (2009). Psychological needs as a predictor of cyber bullying: a preliminary report on college students. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 9(3), 1307-1325.

78. Türkileri, N. Ergenlerde Sanal Zorbalık : Nedenlerine İlişkin Algılar, Duygusal Tepkiler ve Baş Etme Yöntemleri ile Zorbalık Statüleri Arasındaki İlişkiler. [Yüksek Lisans Tezi]. Ankara: Hacettepe Üniversitesi; 2012.
79. Ybarra, M.L. (2004). Linkages between depressive symptomatology and internet harassment among young regular internet users. *Cyberpsychology and Behavior*, 7(2), 247–257.
80. Ybarra, M.L, Diener-West, M. ve Leaf, P.J. (2007). Examining the Overlap in Internet Harassment and School Bullying: Implications for School Intervention. *Journal of Adolescent Health*, 41(6), 42–50.
81. Beran, T. ve Qing, L.I. (2005). Cyber-harassment: a study of a new method for an old behavior. *Journal of Educational Computing Research*, 32(3), 265–277.
82. Raskauskas, J. ve Stoltz, A.D. (2007). Involvement in traditional and electronic bullying among adolescents. *Developmental Psychology*. 43(3), 564–575.
83. Hinduja, S. ve Patchin, J.W. (2006). Bullies Move Beyond the Schoolyard: A Preliminary Look at Cyberbullying. *Youth Violence and Juvenile Justice*, 4(2), 148–169.
84. Mitchell, K.J., Wolak, J. ve Finkelhor, D. (2008). Are blogs putting youth at risk for online sexual solicitation or harassment. *Child Abuse and Neglect*, 32(2), 277–294.
85. Peker A. İnsani Değerler Yönelimli Psiko-Eğitim Programının Problemler İnternet Kullanımı ve Siber Zorbalık Üzerindeki Etkisi [Doktora Tezi]. Sakarya: Sakarya Üniversitesi; 2013.
86. Akgül M. Lise Öğrencilerinde Algılanan Anne - Baba Tutumları, Benlik Değeri Ve Sanal Zorbalık / Mağduriyet Arasındaki İlişkinin İncelenmesi [Yüksek Lisans Tezi]. İstanbul: İstanbul Arel Üniversitesi; 2020.
87. Aytaç Ö. Lise Öğrencilerinin Siber Zorbalık Ve İnternet Bağımlılığı Düzeyinin, Ebeveynlerle İletişim Ve Akranlarla İlişkiler Açısından İncelenmesi: İzmir Örneği [Yüksek Lisans Tezi]. Manisa: Celal Bayar Üniversitesi; 2020.
88. Arslan, S. ve Yeşilyurt, F. (2019). Ergenlerin sanal zorbalık düzeylerinin bazı değişkenler açısından incelenmesi. *OPUS Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 11(18), 27- 42.
89. Ünlü, S., Tuna, Y., Anbarlı Özbaş, Z. ve Tosunay, D. (2019). Ergenlerde empati ve siber zorbalık-siber mağduriyet ilişkisi: eskişehir’de özel okul öğrencilerine yönelik bir araştırma. *Karadeniz Teknik Üniversitesi İletişim Fakültesi Elektronik Dergisi*, 6, 37–58.
90. Taştekin, E. ve Bayhan, P. (2018). Ergenler arasındaki siber zorbalığın ve mağduriyetin incelenmesi. *Online Journal of Technology Addiction and Cyberbullying*, 5(2), 21–45.
91. Çimen, İ.D. (2018). Ergenlerde siber zorbalık, internet aile tutumu ve aile işlevselliğinin etkisi. *Anadolu Psikiyatr Dergisi*, 19(4), 397–404.

92. Semerci, A. (2017). Lise öğrencilerinin siber zorbalık ve mağduriyet durumlarının farklı değişkenler açısından incelenmesi. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 25(4), 1285–1300.
93. Korkmaz, A. (2016). Siber zorbalık davranışları sergileme ve siber zorbalığa maruz kalma durumlarının karşılaştırılması. *TRT Akademi*, 1(2), 620–639.
94. Eroğlu, Y., Aktepe, E., Akbaba, S., Işık, A. ve Özkorumak, E. (2015). Siber zorbalık ve mağduriyetin yaygınlığının ve risk faktörlerinin incelenmesi. *Eğitim ve Bilim*, 40(177), 93–107.
95. Bingöl, N. ve Tanrıkulu, T. (2014). Siber zorba ve mağdur olma ile algılanan sosyal destek düzeyi arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Akademik Bakış Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler Dergisi*, (43).
96. Pamuk, M. ve Bavlı, B. (2013). Ergenlerin sanal zorbalıklarının bazı değişkenlere göre incelenmesi. *OMÜ Eğitim Fakültesi Dergisi*, 32(1), 321-338.
97. Eroğlu, Y. ve Peker, A. (2011). Aileden ve arkadaştan algılanan sosyal destek ve siber mağduriyet: yapısal eşitlik modeliyle bir inceleme. *akademik Bakış Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler Dergisi*, 27, 1–15.
98. Topçu, Ç., Erdur-Baker, Ö. ve Çapa-Aydın, Y. (2008). Examination of cyberbullying experiences among turkish students from different school types. *Cyberpsychology and Behavior*, 11(6), 643–648.
99. Ding Y, Li D, Li X, Xiao J, Zhang H, Wang Y. (2020). Profiles of adolescent traditional and cyber bullying and victimization: the role of demographic, individual, family, school, and peer factors. *Computers in Human Behavior*, 111, 1-52.
100. Kim, J.H., Walsh, E., Pike, K. ve Thompson, E.A. (2020). Cyberbullying and victimization and youth suicide risk: the buffering effects of school connectedness. *Journal of School Nursing*, 36(4), 251–257.
101. Baldry, A.C., Sorrentino, A. ve Farrington, D.P. (2019). Post-traumatic stress symptoms among italian preadolescents involved in school and cyber bullying and victimization. *Journal of Child and Family Studies*, 28(9), 2358–2364.
102. Chen, Q.Q., Lo Camilla, K.M., Zhu, Y., Cheung, A., Chan, K.L. ve Ip, P. (2018). Family poly-victimization and cyberbullying among adolescents in a chinese school sample. *Child Abuse and Neglect*, 77, 180–187.
103. Lee, C. ve Shin, N. (2017). Prevalence of cyberbullying and predictors of cyberbullying perpetration among korean adolescents. *Computers in Human Behavior*, 68, 352- 358.
104. Larrañaga, E., Yubero, S., Ovejero, A. ve Navarro, R. (2016). Loneliness, parent-child communication and cyberbullying victimization among spanish youths. *Computers in Human Behavior*, 65, 1–8.
105. Sampasa-Kanyinga H, Hamilton HA. (2015). Use of social networking sites and risk of cyberbullying victimization: a population-level study of adolescents. *Cyberpsychology and Behavior*, 18(12), 704–810.

106. Elgar, F.J., Napoletano, A., Saul, G., Dirks, M.A., Craig, W., Poteat, P.V., Holt, M. ve ark. (2014). Cyberbullying victimization and mental health in adolescents and the moderating role of family dinners. *JAMA Pediatrics*, 168(11), 1015–1022.
107. Cappadocia, M.C., Craig, W.M. ve Pepler, D. (2013). Cyberbullying: prevalence, stability, and risk factors during adolescence. *Canadian Journal of School Psychology*, 28(2), 171–192.
108. Popović-Ćitić, B., Djurić, S. ve Cvetković, V. (2011). The prevalence of cyberbullying among adolescents: a case study of middle schools in Serbia. *School Psychology International*, 32(4), 412–424.
109. Li, Q. (2007). Bullying in the new playground: research into cyberbullying and cyber victimisation. *Australasian Journal of Educational Technology*, 23(4), 435–454.
110. Güler, Y. Ergenlerde Öznel İyi Oluş, Kimlik Statüleri ve Aile Bütünlük Duygusu Arasındaki İlişkinin İncelenmesi [Yüksek Lisans]. İstanbul: İstanbul Ticaret Üniversitesi; 2019.
111. Bağ, B. (2017). Ruh sağlığı ve psikiyatri hemşireliğinde salutogenez modeli. *Psikiyatr Güncel Yaklaşımlar*, 9(3), 263–283.
112. Nielsen, A.M. ve Hansson, K. (2017). Associations between adolescents' health, stress and sense of coherence. *Stress and Health*, 23(5), 331–341.
113. Çeçen, A.R. (2008). Üniversite öğrencilerinde yaşam doyumunu yordamada bireysel bütünlük (tutarlılık) duygusu, aile bütünlük duygusu ve benlik saygısı. *Eğitim Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 4(1), 19–30.
114. Antonovsky, A. ve Sourani, T. (1988). Family sense of coherence and family adaptation. *Journal of Marriage and Family*, 50(1), 79–92.
115. Eren D. Sağlıklı Olmayı Desteklemeye Yönelik Eğitim Programının Yaşlıların Yaşam Kalitesi, Bütünlük Duygusu ve Psikolojik Sağlamlılıkları Üzerine Etkisi [Doktora Tezi]. İzmir: Ege Üniversitesi; 2018.
116. Lindström, B. ve Eriksson, M. (2005). Salutogenesis. *Journal of Epidemiology and Community Health*, 59(6), 440–442.
117. Cetinceli, K., Tuzun, P. ve Mücevher, M.H. (2019). Meslek yüksekokullarına sınavsız ve sınavlı geçişle gelen öğrencilerin presenteeism, mutluluk ve akademik başarı durumlarının değerlendirilmesi. 18 Temmuz 2021 tarihinde <https://www.researchgate.net/publication/337317762> adresinden erişildi.
118. Öztürk, H. Üniversite Öğrencilerinde İrrasyonel İnanışlar İle Bireysel Bütünlük Duygusu ve Aile Bütünlük Duygusu Arasındaki İlişki [Yüksek Lisans Tezi]. Ankara: Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi; 2020.
119. Canlı, Ö. Öğrenilmiş Güçlülük, Aile Bütünlük Duygusu ve Aile İçi İletişim Arasındaki İlişkinin İncelenmesi [Yüksek Lisans Tezi]. İstanbul: Marmara Üniversitesi; 2019.
120. Şahin, E. Farklı Sosyo- Kültürel Yapılardan Gelmiş Evli Bireylerin Aile Değerleri ve Aile Bütünlük Duygusu Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. [Yüksek Lisans Tezi]. İstanbul: İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi; 2019.

121. Gençer, İ. Yetişkinlerde Aile Bütünlük Duygusu ve Benlik Saygısının Yakın İlişkiler Üzerindeki Etkisi [Yüksek Lisans Tezi]. İstanbul: Üsküdar Üniversitesi; 2019.
122. Çamaş, G. Üniversite Öğrencilerinde Psikolojik Yardım Aramaya İlişkin Damgalama Düzeylerinin Özyeterlik, Aile Bütünlük Duygusu ve Sosyal Destek İle İlişkisi [Yüksek Lisans Tezi]. Ankara: Ankara Üniversitesi; 2017.
123. Ngai, F.W. ve Chan, P.S. (2020). Perception of family sense of coherence during parental transition: a qualitative study. *Journal of Health Psychology*, 1- 15.
124. Chiang, H.H. ve Lee, T.S. (2018). Family relations, sense of coherence, happiness and perceived health in retired Taiwanese: analysis of a conceptual model. *Geriatrics and Gerontology International*, 18(1), 154–160.
125. Ngai FW, Ngu SF. (2013). Family sense of coherence and quality of life. *Quality of Life Research*, 22(8), 2031–2039.
126. Sagy, S. ve Antonovsky, A. (1992). The family sense of coherence and the retirement transition. *Journal of Marriage and the Family*. 54(4), 983- 993.
127. Fraenkel J.R., Wallen, N.E. ve Hyun, H.H. (2011). *How To Design and Evaluate Research In Education*. San Francisco: Mc Graw Hill.
128. Israel, G.D. (1992). Determining sample size. *Malaysian Journal of Medical Sciences*. 10(2), 84–86.
129. Yaman, E. ve Sönmez, Z. (2015). Ergenlerin siber zorbalık eğilimleri. *Online Journal Of Technology Addiction & Cyberbullying*. 2(1), 18–31.
130. Sagy, S. (1988). Effects of personal, family and community characteristics on emotional reactions in a stress situation. *Youth & Society*, 29(10), 311–329.
131. George, D. ve Mallery, P. SPSS for Windows step by step. A simple study guide and reference (10. Baskı). GEN, Boston, MA: Pearson Education, Inc. 2010.
132. Orhunbilge, N. Uygulamalı Regresyon ve Korelasyon Analizi. 2017.
133. Nimon, K. ve Reio, T.G. (2010). Regression commonality analysis: a technique for quantitative theory building. *Multiple Linear Regression Viewpoints*, 36(1), 10-17.
134. Dooley, J.J., Gradinger, P., Strohmeier, D., Cross, D. ve Spiel, C. (2010). Cyber-victimisation: the association between help-seeking behaviours and self-reported emotional symptoms in Australia and Austria. *Australian Journal of Guidance and Counselling*. 20(2), 194–209.
135. Metli, G. Ortaokul Öğrencilerinin Siber Zorbalık, Siber Mağduriyet Ve İnsani Değerleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi [Yüksek Lisans Tezi]: İstanbul İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi; 2017.
136. Yıldırım, A.F. ve Yazgan, Ç.Ü. (2022). Saldırganlığın dijital ortamda yeniden üretimi : üniversite öğrencilerinin saldırganlık ve siber zorbalık / mağduriyet deneyimlerinin incelenmesi. *TRT Akademi*, 7(15), 648–75.

137. Kağan, M. ve Ciminli, A. (2016). Ergenlerde sanal zorbalık ve mağduriyetin cinsiyet, sınıf, okul değişkenleri ve kişilik özellikleriyle ilişkisinin incelenmesi. *Online Journal of Technology Addiction & Cyberbullying*, 3(2), 14–34.
138. Özer, G. Ortaokul Öğrencilerinin Siber Zorbalık Yaşama Düzeyleri ile Siber Zorbalığın Öğrenciler Üzerindeki Etkileri ve Öğrencilerin Siber Zorbalıkla Baş Etme Stratejileri [Yüksek Lisans Tezi]. Ankara: Gazi Üniversitesi; 2014;.
139. Durmuş, H. Suça Sürüklenen Çocuklarda Çocukluk Çağı Tavması ve Depresyon Arasındaki İlişkinin İncelenmesi [Yüksek Lisans Tezi]. İstanbul: İstanbul Gelişim Üniversitesi; 2021.
140. Manap, A. ve Durmuş, E. (2021). Dijital ebeveynlik farkındalığının çeşitli değişkenler , aile içi roller ve çocukta internet bağımlılığı açısından incelenmesi. *E-Uluslararası Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 12(1), 141–56.
141. Şahin, S. ve Aral, N. (2012). Aile içi iletişim. *Ankara Sağlık Bilimleri Dergisi*, 1(3), 55–66.
142. Şahin Ulutürk, N. Ortaokul Öğrencilerinde Sanal Zorbalık Ve Mağduriyetin İnternet Aile Stili Ve Diğer Değişkenler Açısından İncelenmesi [Yüksek Lisans Tezi]. Sakarya: Sakarya Üniversitesi; 2019.
143. Burnukara, P. İlk Ve Orta Ergenlikte Geleneksel Ve Sanal Akran Zorbalığına İlişkin Betimsel Bir İnceleme [Yüksek Lisans Tezi]. Ankara: Hacettepe Üniversitesi; 2009.
144. Altınay, D. Çalışan Ve Çalışmayan Annelerin Başa Çıkma Tutumları Ve Çocuk Yetiştirme Tutumları Arasındaki Farklılıkların İncelenmesi [Yüksek Lisans Tezi]. İstanbul: Maltepe Üniversitesi; 2012.
145. Yoldaş, C. Okul Öncesi Dönem Çocuklarının Davranış Problemleri Ve Ebeveynlerinin Yaşam Pozisyonları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi [Yüksek Lisans Tezi]. Ankara: Hacettepe Üniversitesi; 2020.
146. Pekşen Süslü, D. Lise Öğrencilerinde Siber Zorbalık Ve Siber Mağduriyetin Benlik Saygısı, Anne, Baba ve Akran İlişkileri Açısından İncelenmesi. [Doktora Tezi]. İstanbul: Maltepe Üniversitesi; 2016.
147. Eyberg, S.M. ve Robinson, E.A. (1982). Parent-Child Interaction Training : Effects On Family Functioning. *Journal of Clinical Child Psychology*, 11(2), 130-137.
148. Eroğlu, Y. Ergenlerde Siber Zorbalık Ve Mağduriyeti Yordayan Risk Etmenlerini Belirlemeye Yönelik Bütüncül Bir Model Önerisi [Doktora Tezi]. Bursa: Uludağ Üniversitesi; 2014.
149. Rodríguez-enríquez, M., Bennasar-veny, M., Leiva, A., Garaigordobil, M. ve Yañez, A.M. (2019). Cybervictimization among secondary students : social networking time , personality traits and parental education. *BMC Public Health*, 9, 1–7.
150. Çiftçi H. (2018). Siber zorbalık davranışları ve siber mağduriyet düzeylerinin karşılaştırılması. *Anemon Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 6(6), 887–97.

151. Wang, J., Iannotti, R.J. ve Nansel, R. (2009). School bullying among adolescents in the united states : physical , verbal , relational , and cyber. *Journal of Adolescent Health*, 45(4), 368–375.
152. Akbaba, S. ve Eroğlu Y. (2013). İlköğretim öğrencilerinde siber zorbalık ve mağduriyetin yordayıcıları. *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakóltesi Dergisi*. 26(1), 105–121.
153. Mishna, F., Khoury-kassabri, M., Gadalla, T. ve Daciuk, J. (2012). Children and Youth Services Review Risk factors for involvement in cyber bullying : victims, bullies and bully-victims. *Children and Youth Services Review*, 34(1), 63–70.
154. Huang, Y. ve Chou, C. (2010). Computers in human behavior an analysis of multiple factors of cyberbullying among junior high school students in Taiwan. *Computers in Human Behavior*, 26(6), 1581–1590.
155. Baykal, F. Lise Öğrencilerinde Siber Zorbalık ve Mağduriyetin Ailedeki Koruyucu Etmenlerle İlişkisi: Afyonkarahisar İli Örneği [Yüksek Lisans Tezi]. Afyon: Afyon Karahisar Üniversitesi; 2016.
156. Dilmaç, B. ve Aydoğan, D. (2009). Values as a predictor of cyber-bullying among secondary school students. *World Academy of Science, Engineering and Technology*, 39(3), 1035–1038.
157. Karagianni, G. ve Makri-Botsari, E. (2014). Cyberbullying in greek adolescents: the role of parents. *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, 116 (2014), 3241 – 3253.
158. Güler, P. Anne Baba Davranışları ile Çocuklarda Gözlenen Problem Davranışlar Arasındaki İlişkinin İncelenmesi [Yüksek Lisans Tezi]. Gaziantep Üniversitesi; 2021.
159. Kekeç, A.N. Ergenlik dönemindeki bireylerde saldırganlık davranışları ve algılanan anne baba tutumları [Yüksek Lisans Tezi]. İstanbul: İstanbul Gelişim Üniversitesi; 2019.
160. Üzölmez, E. İlk ve Orta Ergenlik Dönemlerindeki Bireylerin Psikolojik Sağamlık ve Yaşam Doyumu Düzeyleri Arasındaki İlişkide Algılanan Aile Bütünlük Duygusunun Aracı Rolü [Yüksek Lisans Tezi]. İstanbul: Arel Üniversitesi; 2021.
161. Kapıkıran, ř. ve Özgüngör S. (2006). Ergenlerin sosyal destek düzeylerinin akademik başarı ve güdülenme düzeyi ile ilişkileri. *Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi*, 16(1), 21-29.
162. Kaya, A., Bozaslan, H. ve Genç, G. (2012). Üniversite öğrencilerinin anne-baba tutumlarının problem çözme becerilerine, sosyal kaygı düzeylerine ve akademik başarılarına etkisi. *Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakóltesi Dergisi*, 18(18), 208–225.
163. Çalışkan, N. ve Aslanderen, M. (2014). Aile içi iletişim ve siber yaşam: teorik bir çözümleme. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakóltesi Dergisi*, 15, 263–277.

164. Khurana A, Bleakley A, Jordan AB, Romer D. (2015). The protective effects of parental monitoring and internet restriction on adolescents' risk of online harassment. *Journal of Youth and Adolescence*, 44(5), 1039–1047.

8. EKLER

EK 1. EVREN SAYISINI BULMAYA YÖNELİK İSTATİSTİKSEL VERİ

Öğrenci Sayısı Gelen Kutusu x

 istatistik54 24 Ağu 2020 11:47

Alici: ben, s

Sayın Merve ABACI,
2020-2021 eğitim öğretim dönemi kayıtları hala devam ettiğinden, geçen senenin öğrenci sayıları baz alınarak ve sınıf atlatma işlemi yapılarak bu sene için Adapazarı ilçesinde yaklaşık devlet okullarındaki ortaöğretim kademesine örgün olarak devam edecek öğrenci sayıları aşağıya çıkarılmıştır.

9.sınıf : 5.358
10.sınıf: 3.803
11.sınıf: 2.957
12.sınıf: 2.963
Toplam: 15.081

İyi çalışmalar.

EK 2. ETİK KOMİSYON İZNI

T.C.
HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ
Rektörlük

Tarih: 26.10.2020
Sayı: 35853172-755.02.01-
E.00001298042

Sayı : 35853172-755.02.01
Konu : Merve ABACI (Etik Komisyon İzni)

SAĞLIK BİLİMLERİ FAKÜLTESİ DEKANLIĞINA

İlgi: 07.09.2020 tarihli ve E-68552689-755.02.01-00001225504 sayılı yazı.

Fakülteniz Çocuk Gelişimi Bölümü öğretim üyelerinden **Doç.Dr.Haktan DEMİRCİOĞLU** danışmanlığında yüksek lisans programı öğrencilerinden **Merve ABACI** tarafından yürütülen "**Ergenlerin Aile Bütünlük Duygu Düzeyleri ile Sanal Zorbalık ve Mağduriyet Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi**" başlıklı tez çalışması Üniversitemiz Senatosu Etik Komisyonunun **13 Ekim 2020** tarihinde yapmış olduğu toplantıda incelenmiş olup, etik açıdan uygun bulunmuştur.

Bilgilerinizi ve gereğini saygılarımla rica ederim.

e-izimlidir
Prof. Dr. Vural GÖKMEN
Rektör Yardımcısı

Evrakın elektronik imzalı suretine <https://belgdogrulama.hacettepe.edu.tr> adresinden 9720b7b4-1f1f-4b35-80ce-2912ca43c6c3 koda ile erişebilirsiniz.
Bu belge 5070 sayılı Elektronik İmza Kanunu'na uygun olarak Güvenli Elektronik İmza ile imzalanmıştır.

Hacettepe Üniversitesi Rektörlük 06100 Sıhhiye-Ankara
Telefon 0 (312) 305 3001-3002 Faks 0 (312) 311 9992 E-posta: yazim@hacettepe.edu.tr İnternet
Adresi: www.hacettepe.edu.tr

Sevda TOPRAK

EK 3. SAKARYA İL MİLLİ EĞİTİM MÜDÜRLÜĞÜ İZİNİ

T.C.
SAKARYA VALİLİĞİ
İl Millî Eğitim Müdürlüğü

Sayı : E-74060378-44-19199156
Konu : Araştırma İzni (Merve ABACI)

14/01/2021

VALİLİK MAKAMINA

Hacettepe Üniversitesi Rektörlüğü, Sağlık Bilimleri Fakültesi Dekanlığı Çocuk Gelişimi Bölümü, Çocuk Gelişimi Anabilim Dalı, Çocuk Gelişimi ve Eğitimi Programı yüksek lisans programı öğrencisi Merve ABACI'nın "Ergenlerin Aile Bütünlük Duygu Düzeyleri ile Saral Zorbalık ve Mağduriyet Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi" konulu anket çalışmasını Müdürlüğümüze bağlı ek'te isimleri yazılı okullarda uygulamak istediklerini 20.11.2020 tarihli ve 68552689-302.08 sayıları ile bildirilmiştir.

Söz konusu anket çalışmasının, ek'te belirtilen okullarda yapılması, yasal gerekliliğin ilgili Okul Müdürlüklerince yerine getirilmesi kaydıyla Müdürlüğümüze uygun görülmektedir.

Makamlarınızca da uygun görülmesi halinde olurlarınıza arz ederim.

Fazilet DURMUŞ
İl Millî Eğitim Müdürü

OLUR

Murat KARASU
Vali Yardımcısı

Ek: İlgili yazı ve ekleri (22 Sayfa)

Bu belge gizli, saklı ve/veya sınırlı erişime sahiptir.

Adres: Basım Dairesi Kampüsü II Blok Adana/SAKARYA

Bölge Değerlendirme Adresi: <http://www.sakarya.gov.tr/mebefce>

Telefon No: 0 384 251 36 14

Bölge İzin: Arno AKPOCI (2251)

E-Posta: izlen@meb.gov.tr

Ünvan: Başta Hizmetleri

Kapı Adresi: mebu@ati.kap.e

İzlenme Adresi: Faks: 3842513615

EK 4. KATILIMCI ONAM FORMU

KATILIMCI ONAM FORMU

LÜTFEN BU DÖKÜMANI DİKKATLİCE OKUMAK İÇİN ZAMAN AYIRINIZ

Sizi Hacettepe Üniversitesi Çocuk Gelişimi bölümü tarafından yürütülen “Ergenlerin Aile Bütünlük Duygu Düzeyleri ile Sanal Zorbalık ve Mağduriyet Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi” başlıklı **araştırmaya** davet ediyoruz. Bu araştırmaya katılıp katılmama kararını vermeden önce, araştırmanın neden ve nasıl yapılacağını bilmeniz gerekmektedir. Bu nedenle bu formun okunup anlaşılması büyük önem taşımaktadır. Eğer anlayamadığınız ve sizin için açık olmayan şeyler varsa, ya da daha fazla bilgi isterseniz bize sorunuz.

Bu çalışmaya katılmak tamamen **gönüllülük** esasına dayanmaktadır. Çalışmaya **katılmama** veya katıldıktan sonra herhangi bir anda çalışmadan **çıkma** hakkında sahipsiniz. **Çalışmayı yanıtlamanız, araştırmaya katılım için onam verdiğiniz** biçiminde yorumlanacaktır. Size verilen **formlardaki** soruları yanıtlarken kimsenin baskısı veya telkini altında olmayın. Bu formlardan elde edilecek bilgiler tamamen araştırma amacı ile kullanılacaktır.

1. Araştırmayla İlgili Bilgiler:

- Araştırmanın Amacı:** Elde edilen veriler üzerinden ergenlerin aile bütünlük duygu düzeylerinin yüksek veya düşük olması açıklarken bu durumun sanal zorbalığa veya sanal mağduriyete ne düzeyde yordayıcı bir gücünün olduğunun belirlenmesi hedeflenmektedir
 - Araştırmanın İçeriği:** Ergenlerin aile bütünlüğü duygu düzeyleri ile sanal zorbalık ve mağduriyet düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi üzerinedir. Bunun yanında ergenlerin aile bütünlük duygu düzeyleri sanal zorbalık ve sanal mağduriyet çeşitli değişkenler açısından incelenecektir.
 - Araştırmanın Nedeni:** Bilimsel araştırma Tez çalışması
 - Araştırmanın Öngörülen Süresi:** 8 ay
 - Araştırmaya Katılması Beklenen Katılımcı/Gönüllü Sayısı:** 375- 400
 - Araştırmanın Yapılacağı Yer(ler):** Sakarya Merkez İlçesinde yer alan devlet liseleri (
2. Çalışmaya Katılım Onayı:

Yukarıda yer alan ve araştırmadan önce katılımcıya/gönüllüye verilmesi gereken bilgileri okudum ve katılmam istenen çalışmanın kapsamını ve amacını, gönüllü olarak üzerime düşen sorumlulukları tamamen anladım. **Çalışma hakkında yazılı ve sözlü açıklama aşağıda adı belirtilen araştırmacılar tarafından yapıldı, soru sorma imkanı buldum ve tatmin edici yanıtlar aldım** Bu çalışmayı istediğim zaman ve herhangi bir neden belirtmek zorunda kalmadan bırakabileceğimi ve bıraktığım takdirde herhangi bir olumsuzluk ile karşılaşmayacağımı anladım.

Bu koşullarda söz konusu araştırmaya kendi isteğimle, hiçbir baskı ve zorlama olmaksızın katılmayı kabul ediyorum.

Katılımcının (Kendi el yazısı ile)

Adı-Soyadı:.....

İmzası:

Sorumlu Araştırmacının

Adı- Soyadı: Haktan DEMİRCİOĞLU

Adres: Hacettepe Üniversitesi Çocuk Gelişimi Bölümü Ankara, Sıhhiye

E- Posta:

İmzası:

Yardımcı Araştırmacının

Adı- Soyadı: Merve ABACI

Adres: Sakarya Çocuk Evleri Sitesi

E- posta:

İmzası:

EK 5. VELİ ONAY FORMU

Sayın Veliler, Sevgili Anne-Babalar,
Hacettepe Üniversitesi Çocuk Gelişimi bölümü olarak "Ergenlerin Aile Bütünlük Duygu Düzeyleri ile Sanal Zorbalık ve Mağduriyet Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi" başlıklı araştırmasını yürütmektedir.

Bu çalışmanın amacı nedir? Araştırmamızın amacı **Ergenlerin aile bütünlüğü duygu düzeyleri ile sanal zorbalık ve mağduriyet düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi üzerinedir.** Çalışmanın amacını gerçekleştirebilmek için çocuklarınızın bazı anketleri doldurmanıza ihtiyaç duymaktayız. Katılmasına izin verdiğiniz takdirde çocuğunuz anketi okulda ders saatinde dolduracaktır. Sizden çocuğunuzun katılımcı olmasıyla ilgili izin istediğimiz gibi, çalışmaya başlamadan çocuğunuzdan da hem sözlü hem yazılı olarak katılımıyla ilgili rızası mutlaka alınacaktır.

Çocuğunuzdan alınan bilgiler ne amaçla ve nasıl kullanılacak?: Çocuğunuzun dolduracağı anketlerde cevaplarınız kesinlikle gizli tutulacak ve bu cevaplar sadece bilimsel araştırma amacıyla kullanılacaktır. Çocuğunuzun ismi ve kimlik bilgileri, hiçbir şekilde kimseye paylaşılmayacaktır. Araştırma sonuçlarının özeti tarafımızdan okula ulaştırılacaktır. Anketleri doldurarak bize sağlanacak bilgiler ergenlerin aile bütünlük duygu düzeylerinin sanal zorbalığa/mağduriyete ne düzeyde etkisinin olduğu saptanma hususunda katkıda bulunacaktır.

Çocuğunuz çalışmayı yarıda kesmek isterse ne yapmalı?: Çocuğunuzun cevaplayacağı soruların onun psikolojik gelişimine olumsuz etkisi olmayacağından emin olabilirsiniz. Yine de, bu formu imzaladıktan sonra çocuğunuzun katılımcılıktan ayrılma hakkına sahiptir. Katılım sırasında sorulan sorulardan ya da herhangi bir uygulama ile ilgili başka bir nedenden ötürü çocuğunuz kendisini rahatsız hissettiğini belirtirse, ya da kendi belirtmese de araştırmacı çocuğunuzun rahatsız olduğunu öngörürse, çalışmaya sorular tamamlanmadan ve derhal son verilecektir. Şayet siz çocuğunuzun rahatsız olduğunu hissederseniz, böyle bir durumda çalışmadan sorumlu kişiye çocuğunuzun çalışmadan ayrılmasını istediğinizi söylemeniz yeterli olacaktır.

Bu çalışmayla ilgili daha fazla bilgi almak isterseniz: Araştırmayla ilgili sorularınızı aşağıdaki e-posta adresini kullanarak bize yöneltebilirsiniz.

Saygılarımızla,
Sorumlu Araştırmacı: Doç. Dr. Haktan DEMİRCİOĞLU
Çocuk Gelişimi Bölümü
Hacettepe Üniversitesi, Ankara
e-posta: .
İmza:

Yrd. Araştırmacı: Merve ABACI
e- posta:
İmza:

Lütfen bu araştırmaya katılmak konusundaki tercihinizi aşağıdaki seçeneklerden size en uygun gelenin altına imzanızı atarak belirtiniz ve bu formu çocuğunuzla okula geri gönderiniz.

A) Bu araştırmaya tamamen gönüllü olarak çocuğum'nın katılımcı olmasına izin veriyorum.

Baba Adı-Soyadı..... Anne Adı-Soyadı.....

İmza İmza

B) Bu çalışmaya katılmayı kabul etmiyorum ve çocuğumun'nın da katılımcı olmasına izin vermiyorum.

Baba Adı-Soyadı..... Anne Adı-Soyadı.....

İmza İmza

EK 6. KİŞİSEL BİLGİ FORMU

Değerli Katılımcılar;

Sizinle ilgili sorulardan oluşan bir kişisel bilgi formu verilmiştir. Cevaplarınız bilimsel bir çalışma için kullanılacak ve gizli tutulacaktır. Soruları içten ve gerçeğe uygun şekilde yanıtlamanız araştırmanın sonucu açısından önemli olacaktır.

Okulunuzun Adı:

Yaşınız:

Cinsiyetiniz: Kız Erkek

Sınıfınız: 9 10 11 12

Kardeş Sayınız: 1 2 3 4+

(Kendinizi dâhil etmeyiniz.)

Annenizin yaşı: 25- 34 35- 44 45- 54 55+

Annenizin çalışma durumu: Çalışıyor Çalışmıyor

Annenizin öğrenim durumu:

()İlkokul mezunu ()Ortaokul mezunu ()Lise ve dengi okul mezunu

()Yüksekokul / üniversite mezunu ()Başka belirtiniz.....

Babanızın yaşı: 25- 34 35- 44 45- 54 55+

Babanızın çalışma durumu: Çalışıyor Çalışmıyor

Babanızın öğrenim durumu:

()İlkokul mezunu ()Ortaokul mezunu ()Lise ve dengi okul mezunu

()Yüksekokul / üniversite mezunu ()Başka belirtiniz.....

Ailenizin Gelir Durumu : Düşük Orta Yüksek

(Sizin için hangisi ekonomik durumunuzu en iyi ifade ediyorsa o kutucuğu işaretleyiniz.)

Akademik başarı düzeyiniz : Düşük Orta Yüksek

(Sizin için hangisi akademik başarı düzeyinizi en iyi ifade ediyorsa o kutucuğu işaretleyiniz.)

Aile yapınız: Demokratik Otoriter Koruyucu Dengesiz/
Tutarsız

(Sizin için hangisi aile yapınızı en iyi şekilde ifade ediyorsa o kutucuğu işaretleyiniz.)

Ailenin içi iletişiminden duyulan memnuniyet: Düşük Orta Yüksek

(Sizin için hangisi aile içi iletişim düzeyi memnuniyetini en iyi şekilde ifade ediyorsa o kutucuğu işaretleyiniz.)

EK 7. SİBER MAĞDUR VE ZORBALIK ÖLÇEĞİ (SMZÖ) İÇİN İZİN

Siber Mağdur ve Siber Zorba Ölçeği kullanımı için izin

Gelen Kutusu x

Merve Abacı <

2 Eyl 2020 Çar 11:00

Alıcı: adem.peker ▾

Merhaba,

Ben Merve ABACI. Hacettepe Üniversitesi Çocuk Gelişimi ve Eğitimi bölümünde yüksek lisans yapmaktayım. "Ergenlerin aile bütünlük duyguları ile sanal zorbalık ve mağduriyet düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi" üzerine tez yazmayı düşünüyorum. İzininiz olursa siber zorbalık ve mağduriyet üzerine geliştirdiğiniz ölçeği tezimde kullanabilir miyim?

Adem Peker <

2 Eyl 2020 Çar 23:35

Alıcı: ben ▾

Merhaba Merve. Ölçeği kullanabilirsin. Ölçek ile ilgili bilgiler ekte yer almakta. Çalışmanda başarılar dilerim.

Kimden: "Merve Abacı" <

Kime: "adem peker"

Gönderilenler: 2 Eylül Çarşamba 2020 11:00:29

Konu: Siber Mağdur ve Siber Zorba Ölçeği kullanımı için izin

EK 8. AİLE BÜTÜNLÜK DUYGU DÜZEYİ ÖLÇEĞİ İÇİN İZİN BELGESİ

Aile bütünlük duygusu Gelen Kutusu x

Ayşe Rezan ÇEÇEN EROĞUL

Alıcı: ben

2 Eyl 2020 Çar 13:19

Merhabalar,

İstedığınız ölçeği ve puanlamasını ekli dosyada bulabilirsiniz. Çalışmanızda başarılar dilerim.

Prof. Dr. A. Rezan ÇEÇEN EROĞUL

Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Eğitim Fakültesi,

Eğitim Bilimleri Bölümü

Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik Anabilim Dalı

48000, Kötekli/ MUĞLA

Tel:

Prof. A. Rezan CEÇEN EROGUL PhD.

EK 9. TURNİTİN DİJİTAL MAKBUZ

Dijital Makbuz

Bu makbuz ödevinizin Turnitin'e ulaştığını bildirmektedir. Gönderiminize dair bilgiler şöyledir:

Gönderinizin ilk sayfası aşağıda gönderilmektedir.

Gönderen:	Merve Ertop
Ödev başlığı:	Depo Yok 2022
Gönderi Başlığı:	ERGENLERİN AİLE BÜTÜNLÜK DUYGU DÜZEYLERİ İLE SANAL Z...
Dosya adı:	merve_tez_intihalIII.pdf
Dosya boyutu:	1.52M
Sayfa sayısı:	96
Kelime sayısı:	26,144
Karakter sayısı:	169,848
Gönderim Tarihi:	17-Ağu-2022 05:57ÖS (UTC+0300)
Gönderim Numarası:	1883579003

Copyright 2022 Turnitin. Tüm hakları saklıdır.

EK 10. ORJİNALLİK RAPORU

Tezin Adı: ERGENLERİN AİLE BÜTÜNLÜK DUYGU DÜZEYLERİ İLE SANAL ZORBALIK VE MAĞDURİYET DÜZEYLERİ ARASINDAKİ İLİŞKİNİN İNCELENMESİ
Öğrencinin Adı Soyadı: Merve ERTOP
Dosyanın Toplam Sayfa Sayısı: 130

ORJİNALLİK RAPORU

% 14	% 13	% 5	% 5
BENZERLİK ENDEKSİ	İNTERNET KAYNAKLARI	YAYINLAR	ÖĞRENCİ ÖDEVLERİ

BİRİNCİL KAYNAKLAR

1	kongre.akademikiletisim.com İnternet Kaynağı	% 1
2	docplayer.biz.tr İnternet Kaynağı	% 1
3	acikerisim.sakarya.edu.tr İnternet Kaynağı	% 1
4	afyonluoglu.org İnternet Kaynağı	% 1
5	proje.akdeniz.edu.tr İnternet Kaynağı	% 1
6	Submitted to European University of Lefke Öğrenci Ödevi	% 1
7	Submitted to The Scientific & Technological Research Council of Turkey (TUBITAK) Öğrenci Ödevi	% 1
8	acikerisim.bartın.edu.tr:8080 İnternet Kaynağı	% 1

9. ÖZGEÇMİŞ